

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

İKİNCİ YÜZYIL

DERGİ

Siyaset ve Toplum

Sayı: 2 / Haziran 2021

**KARARI ÇEK,
SÖZLEŞMEYİ UYGULA!**

Bu Sayıda:

**Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Kadın İstihdamı, İstanbul Sözleşmesi'nin Önemi
Etnisite Nedir?, Kürt Sorunu, Toplumsal Barış, Siyasi Partilerin Kapatılması**

**•Aylin Nazlıaka •Can Kakışım •Düzgün Arslantaş •Gökçe Uysal
•İVME Hareketi •Murat Karayalçın •Murat Somer •Necdet Saraç
•Rıza Türmen •Selin Sayek Böke •Serpil Sancar
•Şengül Hablemitoğlu •Yunus Emre •Zuhal Yeşilyurt Gündüz**

“Cumhuriyet Halk Partisi, Türkiye’de toplumsal barışın kutuplaşmaya yol açmaksızın yurttaşlık ve kardeşlik temelinde sağlanması gerektiğine inanmaktadır...”

Kürt Sorunu, temelinde bir demokrasi eksikliği meselesidir. Kalıcı çözüm için esas olan, daha fazla özgürlük, demokrasi ve hukuk devletidir...”

Devlet yönetiminin her aşamasında, Türkiye Cumhuriyeti yurttaşlığı ortak paydasını esas alacağız. Kültür, inanç, dil, kimlik, siyasi görüş, cinsiyet, cinsel yönelim ve yaşam tarzlarına göre ayırım yapılmasına asla izin vermeyeceğiz.”

#HemenSeim

Bu Sayıda

Kürt Sorunu Üniter Devlet Yapısında Çözülür Murat Karayalçın	6-14
Kürt Sorunu Hakkında CHP Ne Diyor?	16-23
Açık Oturum İVME Hareketi	24-41
Türkiye’de Toplumsal Barış ve Huzur Yunus Emre	42-44
Siyasi Partilerin Kapatılması Rıza Türmen	46-51
Demokrasi Bloku, Kürt Sorunu ve İkinci Yüzyıl Murat Somer	52-55
Kürt Kimliğinin Siyasallaşmasının Evrimi Düzgün Arslantaş	56-58
Etnisite Nedir, Nasıl Algılanmalıdır? Can Kakışım	60-63
Demokratik Bir Türkiye’de Kürt Sorunu Olmaz! Necdet Saraç	64-67
Türkiye’nin Yol Ayrımında İstanbul Sözleşmesi’nin Önemi Selin Sayek Böke	70-73
AKP’yi Kadınlar İktidara Taşdı Kadınlar İktidardan İndirecek Aylin Nazlıaka	74-82
Kadın Sorunları Hakkında CHP Ne Diyor?	84-89
Pandemi Kadınların Siyasetten Dışlanmasına Neden Oluyor Şengül Hablemitoğlu	90-93
Türkiye’de Kadın İstihdam Oranları Artırılmalı Gökçe Uysal	94-97
Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi ve Patriarkaya Karşı Mücadele Zuhal Yeşilyurt Gündüz	98-101
Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Nedir? Serpil Sancar	102-105
Kadınlarımız Nazım Hikmet	106

İkinci Yüzyıl

Aylık, Yerel Süreli Dergi / Haziran 2021

Genel Yayın Yönetmeni

Yunus Emre

Yayın Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Hüseyin Can Güner

*İmzalı yazılarda ifade edilen görüşler yazarlarına aittir.

İletişim - Yönetim Yeri

Mustafa Kemal Mah. 2159. Cadde No: 3/3
Çankaya/Ankara 0 (312) 231 05 00
info@ikinciyyuzyildergi.com

Basım

1001 Matbaa 2. Matbaacılar Sitesi 1. Kat C
Blok No: ZC14 Zeytinburnu/ İstanbul
0 212 567 1001

Yayın Kurulu

•Alican Özer •Burak Cop •Düzgün Arslantaş •Ferhat Öz •Hüseyin Can Güner •Kerem Kılıçdaroğlu
•Merve Karadayı Aksu •Melih Mersünbül •Necdet Saraç •Yunus Emre •Yurtsever Şahin

İkinci sayı ile merhaba...

Dergimiz İKİNCİ YÜZYIL'ın ikinci sayısı ile birlikteyiz. Birinci sayı CHP'liler başta olmak üzere birçok farklı çevrede olumlu tepkiler aldı. Türkiye'nin bir "fikir dergisine" olan ihtiyacını bir kez daha gördük. Krizlerden krizlere sürüklenen Türkiye'de de dünyada da sorunların çözümü için yeni fikri açılımlara ihtiyaç var, İkinci Yüzyıl Dergisi bu açılımlara katkı sunmak için var...

Dergimizin bu sayısında "Türkiye'nin toplumsal barışı ve huzuru" başlığını öne çıkararak hem Kürt meselesini, hem de toplumsal cinsiyet eşitliğini iki ayrı dosya olarak çeşitli yönleriyle ele aldık. Birinci sayımızda olduğu gibi bu sayımızda da her iki temel konu başlıkları için CHP belgelerinde yer alan "CHP Ne Diyor" bölümlerini koyduk. Bu sayıda, SHP Eski Genel Başkanı Murat Karayalçın ile Kürt meselesinde hem dün, hem de bugünü konuşan bir mülakat yaptık. Kendilerini "eşitlikçi, adil ve sosyal demokrasi ile yönetilen bir Türkiye'yi hayal edenler" olarak tarif eden İVME Hareketi'nden Kemal Aktaş, Kemal Büyükyüksel ve Onur Alp Yılmaz ile "Kürt Sorunu" üzerine sohbet ettik. Ayrıca bu sayıda "Kürt sorunu" kapsamında Yunus Emre "Türkiye'de toplumsal barış ve huzur", Rıza Türmen "Siyasi partilerin kapatılması", Murat Somer "Demokrasi Bloğu, Kürt sorunu ve İkinci Yüzyıl", Düzgün Arslantaş "Kürt partilerinin evrimi", Can Kakışım "Etnitise nedir ve nasıl algılanmalıdır" ve Necdet Saraç "Demokratik Bir Türkiye'de Kürt sorunu olmaz" başlıklı yazılar yazdılar.

Dergimizin bu sayısında ikinci dosya ise İstanbul Sözleşmesi'nden hareketle kadın sorunu oldu. CHP Genel Sekreteri Selin Sayek Böke "Türkiye'nin yol ayrımında İstanbul Sözleşmesi'nin anlamı" hakkında yazarken CHP Kadın Kolları Başkanı Aylin Nazlıaka ile Burak Cop, Kerem Kılıçdaroğlu, Düzgün Arslantaş ve Yunus Emre "İstanbul Sözleşmesi'nden çıkma kararı, toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadın cinayetleri" gibi önemli başlıkları içeren geniş bir söyleşi gerçekleştirdiler. Şengül Hablemitoğlu "Pandemi kadınların siyasetten dışlanmasına neden oluyor", Gökçe Uysal "Türkiye'de kadın istihdam oranları arttırılmalı", Zuhal Yeşilyurt "Kadına yönelik şiddetin önlenmesi ve Patriarkaya karşı mücadele" ve Serpil Sancar "Toplumsal cinsiyet eşitliği nedir?" makalelerini yazdılar.

Değerlendirme, eleştiri ve önerilerinizi bekler; üçüncü sayımızda buluşmayı dileriz...

İKİNCİ YÜZYIL Dergisi Yayın Kurulu

SHP Eski Genel Başkanı Murat Karayalçın: Kürt Sorunu Üniter Devlet Yapısında Çözölür!

Mülakat: Murat Karayalçın

Kürt meselesi ile ilgili olarak Başbakan Yardımcılığı, Ankara Belediye Başkanlığı, SHP Genel Başkanlığı ve CHP milletvekilliği yapan Murat Karayalçın ile Yunus Emre ve Düzgün Arslantaş konuştu.

Yunus Emre: Bu bölümde konuğumuz eski Genel Başkanımız Sayın Murat Karayalçın. Bir genel değerlendirme ile başlayabilir miyiz? Siz hükümet sorumluluğu da aldınız. Kürt meselesini nasıl düşünmek lazım? Türkiye’de barış, huzur iklimi bakımından niye önemli bu sorun? Ama daha çok konuşmak istediğimiz şu; Türkiye’nin idari yapılanması ve Türkiye’de devlet toplum ilişkileri bakımından bu sorunun önemi nedir? Sizin özel tecrübeniz de var, yerel yönetim, yerinden yönetim konuları, dünya deneyimleri, Türkiye’nin bir idari reform yapması bu meseleyle ilgili midir?

Sayın Genel Başkanım, çok önemli bir mesele Kürt meselesi ve çok önemli tarihsel boyutları var. Yani 19’uncu asrın birinci çeyreğine, ikinci çeyreğine kadar uzanan bir tarihi var ve Osmanlı Tarihi’nin son dönemi için de Cumhuriyet tarihi için de çok kritik bir konu. Bugün de biz Cumhuriyet Halk Partisi olarak Türkiye’de barış, huzur konularını düşündüğümüzde önümüzde bulunan bir ciddi mesele. Özetle ilk olarak bu meselenin tarihselliği ve güncelliği hakkındaki genel değerlendirmelerinizi sorarak başlamak istiyorum.

KÜRT SORUNU BİR YURTTAŞLIK SORUNUDUR

Murat Karayalçın: Evet, ben Kürt sorununu çok genel olarak bir yurttaşlık sorunu olarak görüyorum. Yurttaşlarımızın bir bölümü içinde yaşamakta olduğumuz idari, siyasi sistemi kendileri açısından, kendi kültürleri açısından ya da yaşam tarzları açısından yeterli bulmuyorlar, bir değişiklik talebini seslendiriyorlar. Eğer yurttaşlarımızın bir

bölümünün böyle bir talebi varsa, bir rahatsızlık yaşıyorlarsa, ona dayalı olarak bir talepte bulunuyorlarsa, “Böyle bir sorunum var benim” diyorlarsa bu sorun yalnızca o yurttaşlarımızın değil hepimizin sorunudur. O nedenle bunu ben bizim ulus olarak, toplum olarak en temel sorunumuz olarak görüyorum. Çok sayıda sorunumuz var ama Kürt sorunu bana göre bunların başında geliyor, bunların tümünden önce geliyor.

“Bu sorunu nasıl çözeceğiz” sorusunu yanıtlarken hiç kuşkusuz tarihi perspektifte bir değerlendirme de yapılmalı. Zaman zaman önem kazanan, zaman zaman ağırlık kazanan, zaman zaman silahlı çatışmalara yol açan, bunların olmadığı dönemlerde de sıcaklığını koruyan, yine de değişik şekillerde koruyan bir sorun bu. Bu coğrafyanın, bu toplumun bir sorunu.

Tarihçiler, Osmanlı’nın eyalet sisteminin vilayet sistemine geçişi ile birlikte bu sorunun öne çıkmaya başladığını söylüyorlar. Eyalet sisteminde göreceli olarak özerklik varken, özerk bir yaşam söz konusuysa vilayet sistemine geçilmesi ile birlikte aynı zamanda merkezi yönetimin güç kazanması, işte insanların kayıt altına alınması, bir merkezi yönetim anlayışının getirdiği bütün kuralların sergilenmeye başlaması tarihçilere göre, bazı tarihçilere göre yani bu sorunun öne çıkmasına neden oluyor. Eğer bu böyle ise demek ki 1800’lerin ortalarından itibaren yaklaşık olarak biz bu sorunu yaşıyoruz. 1990’larda yeni ortaya çıkan anlayışla birlikte 1990’larda etnik kimliklerin, inanç kimliklerinin öne çıkışına yol açan siyasi gelişmeler ile birlikte Kürt sorunu daha da büyük

bir ağırlık kazanmaya başladı. PKK'nın 1980'lerde başlattığı silahlı çatışmayla, 1990'larda çok çarpıcı bir şekilde öne çıkmaya başlayan Kürt sorununu ben birbirinden hep ayırmaya çalıştım. PKK başkadır Kürt sorunu başkadır, Kürt sorunu hepimizin sorunudur, benim de sorunumdur diye görüyorum. Bunun, bu ayrımın yapılmasının çok gerekli olduğunu düşünüyorum. Şimdi 90'lardan bu yana yapılmış olan tartışmalara şöyle bir baktığınızda şunu görüyoruz; herkes, bu herkesin için de kişiler de var, siyasi partiler de var, akademisyenler de var, ne yapılması gerektiğini söylüyor. "Kürt sorunu yoktur" diyenleri bir kenara bırakıyorum. "Evet böyle bir sorunumuz var" diyen herkes bu sorunun çözümü için bir cümlelik, birkaç cümlelik nelerin yapılması gerektiğini seslendirmeye başladı. Sonra da bu düşünceleri seslendirenler kendi aralarında önermelerini tartışmaya başladılar "ne yapılmalı?" sorusu yanıtlanıyor.

NE YAPILMALI DEĞİL, NE YAPILMAMALI?

Bence 90'lardan bu yana yaşadıklarımız "Kürt sorununun çözümünde ne yapılmalı" sorusunun sorulmasının doğru olmadığını gösteriyor, ben bunun yerine "ne yapılmamalı?" sorusunun sorulmasının daha uygun olacağını düşünüyorum, ne yapılmamalı?

Bu soru sorulduğunda yani Kürt sorununun hangi alanda, hangi aralıkta çözüleceğini ortaya koyan bu sorunun sorulması söz konusu olduğunda ben Kürt sorununun çok daha geniş kitleler tarafından benimseneceğini ve Kürt sorununa bir güvenlik sorunu olmaktan, bir bölünme sorunu olmaktan daha farklı şekilde insanlarımızın bakmaya başlayacağını düşünüyorum. Bu bölünme korkusunu, güvenlik korkusunu göz ardı etmemek gerekir. Birrelerde olduğu gibi toplumlarda da bu sorun çok büyük önem taşıyor, hele bizim için hele bölünmüşlüğü yaşayan, yaşamış olan Anadolu'ya sıkışmış olan, bir yüzyıl içinde bunları yaşamış olan bir toplum için bu daha da büyük bir

önem taşıyor. Ben şöyle düşünüyorum Yunus Bey; Kürt sorununun çözümü için yapılmaması gereken şeyler ya da hangi çerçevede sorunun çözüleceğini ortaya koyan yaklaşımlar bir aralığı tanımlayacak. Ben o alanda her şeyin yapılabileceğini düşünüyorum. Yapılmaması gereken şey, bence bu toprakların güvenliğidir, bu topraklarda kurulacak devlet yapısının sürekliliğidir. Bunun da ben ancak üniter devlet yapısıyla sağlanabileceği iddiasındayım. Üniter bir devlet yapısının getirdiği başka yan tanımlamalar da var ona girmeyeceğim ama eğer bu konuda mutabakat sağlanırsa yani "Kürt sorunu üniter devlet yapısının sınırları içinde çözülecektir" biçiminde bir anlayış ortaya konulursa ben burada çok hızla yol alacağımızı düşünüyorum. Neler yapılmalıya girmiyorum, aslında biz neler yapılmaya parti olarak da girmiyoruz.

Cumhuriyet Halk Partisi biraz önce söylediğime yakın bir duruş ortaya koydu, bir süredir de bu duruşunu koruyor yani Cumhuriyet Halk Partisi, ne yapılması gerektiğini değil; nasıl bir süreçte çözülmesi gerektiğini tanımladı. Doğru olan da buydu. Bu süreçte herkes yani "Böyle bir sorun vardır, evet doğru. Böyle bir sorun yaşıyoruz" diyen herkes "tüm siyasi partiler Meclis içinde, Meclis dışında görüşlerini söylesinler" dedi. Bir de bunlara ek olarak bir gerçeklik çalışmasının yapılmasını dile getirdi bu da çok önemli. Bu, dünya deneyiminden hareketle ortaya konulmuş olan bir görüştü, dünyada bu sorunu çözmüş olan toplumlar bir gerçeklik çalışmasını ortaya koyup ondan sonra öteki adımları atmışlardı. Biz de Cumhuriyet Halk Partisi olarak bunu söyledik; "bir Meclis içinde çalışma yapılsın bir de Meclis dışında herkes bir araya gelsin görüşlerini söylesin" dedik. Cumhuriyet Halk Partisi kendi görüşünü burada dile getirmiş değil, Cumhuriyet Halk Partisi bunun nasıl çözülmesi gerektiğine ilişkin görüşünü dile getirmiş bulunuyor. Biraz, ne yapılmalı görüşü ile benim biraz önce söylediğim ne yapılmamalı görüşü arasında bir çözüm, bir yaklaşım ortaya

koymuş durumda. Eğer bu üniter devlet yapısı üzerine ya da onun ortaya koyduğu çerçeve içinde yapılacak bir çalışma olursa önümüze çok geniş bir olanaklar paketinin çıkacağına da inanıyorum.

Yunus Bey bu doğrusal programlamaya benzer bir şey, yani bir alanı tarıyorsunuz, o taralı olan alanın içinde değil ama taralı olmayan alanda da yol alabiliyorsunuz, rahatlıkla hareket edebiliyorsunuz. Aslında bu, 2018 Cumhurbaşkanlığı Seçimi'nde Sayın Demirtaş'ın ve HDP'nin seçim programlarında da bir şekilde yer almıştı, şunu söylüyorlar; biz 2018'de farklı 2 metin, 2 siyasi metinle halkın karşısına çıkmıştık. Bir Cumhurbaşkanı adayımızın hazırladığı program vardı bir de parti olarak biz bir metin hazırlamıştık. HDP öyle yapmadı, Selahattin Demirtaş'la parti tek bir metinle yurttaşların karşısına çıktı. Oradan biraz sonra tartışacağımız öteki konuya da belki bir geçiş yapabiliriz, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin yapılanması ile ilgili bana göre ilginç ama çok önemli, çok yaşamsal bir saptamada bulunuyordu. Diyordu ki Demirtaş ve HDP; 1930'lar da, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kurulduğu sıralarda üniter devletin ayakta tutulması için merkezi yönetimin güçlü olması gerekiyordu belki ya da gerekiyordu ama şimdi 21.yy'da üniter devletin güçlü kılınması için ya da üniter devletin gücü için merkezi yönetimin değil yerel yönetimlerin güçlendirilmesi gerekmektedir. Bu aslında dünya genelinde de gidışe uygun bir değerlendirmeydi ama ben asıl bunu bu nedenle değil de biraz önce söylediğim yani 'üniter devletten hareketle bu çözümü bulabilmeliyiz' görüşüne yakınlığı nedeni ile bunu ifade etmiş oldum.

TÜRKİYE'DE MERKEZ VE YEREL

Yunus Emre: Efendim bu iyi bir başlangıç oldu. Buradan şöyle devam etmek istiyorum: siz Türkiye'nin yönetimi ve merkez-yerel arasındaki ilişkiler konuları üzerine de kafa yoruyorsu-

nuz. Geçtiğimiz günlerde yaptığımız bir konuşmada söyle bir şey söylemiştiniz; "Biz belediye diyoruz ama bütünşehir düzenlemesiyle birlikte öyle farklı yetkiler kullanıyor ki yerel yönetimler galiba belediye dışında başka bir isim vermek gerekir" demiştiniz.

Murat Karayalçın: Doğru.

Yunus Emre: Yani süt topluyor, tarıma dayalı bir sanayi yatırımı yapıyor gibi birtakım yani bildik tarihsel belediye hizmetlerinden çok farklı işlerle uğraşıyor belediyeler. "Ajandası çok çeşitlendi yeni düzenlemelerden sonra" demiştiniz ve tabii bütün il sınırlarını kapsıyor. Biraz bu bahsi konuşalım istiyorum çünkü bir yanıyla yerinden yönetim hem bir ülkede etkin bir yönetim olması için hem de demokratik katılım bakımından çok kritik. Başka boyutları da var ama bu ikisi çok önemli. Yani yönetimin etkin verimli olması ve katılıma, demokrasiye dayanması bakımından çok kritik. Özetle özellikle bütünşehir yasasını da göz önünde bulundurarak "Türkiye'de yerel yönetim meselesinin ele alınmasında nasıl bir bakış açısı Türkiye'nin Kürt sorununu çözmesinin önünü açar?" diye bir soru sormak istiyorum.

MALİ VE İDARİ ÖZERKLİK MÜMKÜN

Murat Karayalçın: Şimdi ben önce sevgili önderimizin 1923'te, İzmit'te yaptığı ünlü basın toplantısına, çok uzun basın toplantısına göndermede bulunmak istiyorum. Galiba Ahmet Emin Yalman o basın toplantısında Atatürk'e Kürt sorununu nasıl çözeceğini soruyor ya da Kürt sorununun çözümü ile ilgili düşüncelerini soruyor. Atatürk de diyor ki; "Bu iki toplum çok içi içe girmiştir yani bir sınır çizmek her ikisi için de olanaklı değildir" belki isim olarak kullanmıyor ama özerk yönetimler, yerinden yönetimlerden söz ediyor aslında bu, üniter devlet içinde bir çözüm ifadesidir.

Üniter devlette bölge idaresi olmaz Yunus Bey. Yani kamu kuruluşlarının bölge örgütleri olabilir ama bir bölge idaresi söz konusu değildir. Adı üstünde üniter devlet, siyasi iradeyi bir merkez kullanmaktadır. Dolayısıyla bölge meclisleri söz konusu değildir ama iller düzeyinde pek ala bir özerklik işleyişini sağlamak, elde etmek olanaklıdır.

3 çeşit özerklikten bahsedilir; idari özerklik, mali özerklik, siyasi özerklik. Siyasi özerklik, üniter devlet içinde herhangi bir kitle için, herhangi bir etnik grup için, herhangi bir bölge için söz konusu olamaz; siyasi özerklik ancak devletin kendisindedir. Ama idari ve mali özerkliğin sağlanması pekala olanaklıdır.

Türkiye'nin il özel idaresi yasasının, belediye yasasının ve büyükşehir belediyesi yasasının 3. maddelerine baktığınızda bunların üçünün de idari ve mali özerkliğe sahip olduğu söylenmektedir, idari ve mali özerlikleri vardır. Bu, bana göre çok önemli bir niteleme, çok önemli bir düzenleme. Yani Türkiye'nin 81 ili var, 30 tane büyükşehir belediyesi var, 51 tane ilinde de il özel idaresi var. Ayrıca Büyükşehir Belediyelerinin olduğu 30 ilde de Büyükşehir Belediyelerinin olmadığı 51 ilde de çok sayıda belediyeler var, başka belediyeler var ama bizim yasalarımıza göre il özel idari yasasına, belediye yasasına, Büyükşehir Belediyesi yasasına göre bunların tümü idari ve mali özerkliğe sahiptir. Tabii bu işlemiyor, yani aslında tabii anayasanın bile işlemediği bir ülkede bu işlemiyor diye şikayette bulunmanın çok fazla bir anlamı yok ama yani en azından bu dile getirilmiş. Yani Atatürk'ün İzmit'teki basın toplantısı çerçevesinde kullanmış olduğu sözcük, sonra zaman zaman bu sözcükte kaldırılmış yani öyle iddialar da var. Bilmiyorum yani bazı tarihçilerin Atatürk'ün özerklik ifadesinin kullanılmasını bazı yayınlarda yönetimin çıkarttığını iddia ediyorlar bilmiyorum ama bu, yasalarımızda var, şu anda var. Anayasa'nın 127. maddesine göre merkezi yönetimin yerel yönetimler üzerinde bir vesa-

yeti var, o çerçevede değerlendirilmeli. Maalesef merkezi yönetim Anayasa'nın 127. maddesinin kendisine verdiği vasi olma yetkisini ya da vesayet yetkisini AKP döneminde son derece kötü bir biçimde kullanmaktadır. Biz Cumhuriyet Halk Partisi olarak Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'na 1992 yılında Türkiye'nin koymuş olduğu çekinçleri kaldıracağımızı taahhüt ettik hal-kımıza karşı. Bunu yaptığımız zaman, Cumhuriyet Halk Partisi yönetiminde, iktidarında bunu sağladığımız zaman sonuçta bu idari mali özerlikle gerçek anlamda kayyumların olmadığı; idari ve mali özerkliğin sağlandığı bir gerçek anlamda işleyişe dönüşecektir, dönüşebilecektir. Konuyu o çerçevede bir defa görmek gerektiğini söyleyeyim.

İkincisi, sorunuza hemen geleyim buradan hareketle. Evet, 2012 Aralık'ından bu yana Türkiye'nin 30 ilinde büyükşehir belediyeleri, ilin tümünden sorumlu olarak hizmet veriyorlar, böyle bir yasa çıktı. 2014 seçimlerine kadar bu, Kocaeli'nde ve İstanbul'da uygulandı. Maalesef üniversitelerimiz, maalesef akademisyenlerimiz yeterince bu deneyi Kocaeli'nde ve İstanbul'da 2012'den sonra işletilen bu yapıyı yeterince irdilemediler, değerlendirmediler ama Türkiye 2014'ten sonra 2019'da da bu, bütünşehir denilen büyükşehir ve bütünşehir denilen sistemin içine girdi. Artık büyükşehir belediyelerine belediye demenin biraz garip kaçacağı yeni bir yapı var. Neden garip kaçacak? Çünkü o il sınırları içinde bütün sektörlerden yalnızca tarımdan değil, ilin her yerindeki bütün sektörlerden sorumlu bir idari yapı var adına büyükşehir belediyesi deniyor. Yani dağ köyleri de bunun içinde, orman köyleri de bunun içinde, ovalar bunun içinde, her yer bunun içinde. Kaç milyon m2 ise bir il, bunun tümü büyükşehir belediyesinin hizmet sorumluluğunda. Tabii bunun nasıl kullanılacağı önemli, aslında idari gelişmede biraz her şey yasalar değil, her şey yazılı değil, yazılı metinler değil; biraz da idarecilerin, özellikle seçimle gelmiş idarecilerin bunu nasıl kullandığı bunu belirleyecektir. Cum-

huriyet Halk Partili Belediye Başkanları bunu tam benim beklediğim gibi kullanmaya başladılar. Yani biraz da bu salgın koşullarında bizim belediyelerimiz her alana giriyorlar. Özellikle başta tarım olmak üzere her alandan etkinlikte bulunuyorlar, bu iyi bir gelişme. Bunun yanı sıra sanayi sektörüne girebileceklerdir, aslında tarımın alt dallarına örneğin sulama yatırımlarına girebileceklerdir, tohumculuk yapıyor mesela bizim Ankara Belediyesi tohum hizmetleri veriyor, bu çok önemli bir hizmet, fuarcılığa girilecektir. Dolayısıyla artık klasik belediye hizmetleri yok, yeni bir hizmet var, yeni bir hizmet yapısı var, yeni bir hizmet anlayışı var.

“İL ANAYASASI” KONUŞULUYOR

Şimdi bunu imar yasasının getirdiği bir başka plan metniyle ilişkilendirmek istiyorum, o da çevre düzeni planı. 1/100000’lik Çevre Düzeni Planı. Türkiye’de merkezi yönetim iktisadi ve toplumsal planı hazırlıyor, yerel yönetimler de fiziki planı hazırlıyor. Yani merkezi yönetim maalesef ulusal fiziki plan, fiziksel plan çalışmasına girmedi; fiziki planlar yerel yönetimlere bırakıldı, kentlere bırakıldı. Şimdi artık bu çevre düzeni planıyla 1/100000’lik çevre düzeni planıyla büyükşehir belediye meclisleri dağ köylerinde, orman köylerinde, ovalarda, ilin her yerinde fiziki planda yapıyor. Artık iktisadi ve toplumsal planla fiziki plan üst üste örtüşüyor. Hatta buna “illerin anayasası” diyorlar, bazıları bu plan metnine il anayasası diye adlandırmada bulunuyor, çok da yabana atılacak bir şey değil. Dolayısıyla büyükşehirlerimizin nerede olduğunu bir tarayalım, büyükşehirlerimizin nerede olduğunu bir gözümüzün önüne getirelim. Burada büyükşehir belediye meclisleri, bir tür federatif yapılanma var biliyorsunuz onu da söyleyeyim, büyükşehir belediye meclisi listesi ayrıca seçilmiyor. Seçmene ayrı bir liste sunulmuyor, ilçe belediyelerini ilk şu kadarı büyükşehir belediye meclisine geliyor. Bu hoş bir şey, bence hoş bir şey, bence doğru bir şey. Yani yine Atatürk’ün İzmit ba-

sın toplantısında söylediğini de ifade eden birşey bana göre. Büyükşehir belediye meclisi, kendi ilinin, tabii yanlış bir izlenim olmasın anayasa lafını teknik anlamda biraz önce kullananlara göndermede bulunarak söyleyeceğim, kendi ilinin iktisadi, toplumsal, fiziksel durumunu mahalli müşterek, ki ihtiyaç ifadesini kullanıyor anayasa, yani yerel ortak gereksinimlerini bütün ortak sektörlerde kendi kararıyla, kendi kararıyla karara bağlıyor. Ve kendi öz gelirleri var, bütçesini merkezi yönetime sunmuyor, meclis karara bağlıyor. Bütçesini, meclis ve öz gelirleri var, devlet bütçesinden belediyelerin pay almasını bazıları yanlış yorumluyor; belediyenin öz geliri olarak görmüyor, halbuki öz geliri Yunus Bey. Yani onu vermek zorunda yani başbakanın, bakanın, cumhurbaşkanının keyfine bağlı değil, yasa öngörmüş şu verilecek diye, dolayısıyla bu öz gelirdir. Yani kendi geliri var, kendi gelirleri ile kendi bütçesini hazırlıyor, kendi bütçesini kendi onaylıyor. İdari mali özerklik dediğimiz bu. Bunun üzerine vesayet baskısını da kaldırdığımızda, yani bizim iktidarımızda böyle bir taahhüdümüz var, dolayısıyla üzerinde vesayet baskısı olmayan, kayyum baskısı olmayan illerimiz idari ve mali özerkliğe sahip olarak hemşerilerine hizmet vereceklerdir, üniter devlet yapısı içinde ayrı bir siyasi bölgelenmeye gitmeden iller düzeyinde önemli adımların bu çerçevede atılabileceğini düşünüyorum.

BÜYÜK BAŞARIDA HDP SEÇMENİN BELİRLEYİCİ PAYI VAR

Düzgün Arslantaş: Benim sorum Kürt sorununun daha çok siyasi boyutuyla, siyasi partiler boyutuyla ilgili olacak. O da şudur; 2019 yerel seçimlerinde büyükşehirlerin kazanılmasında bildiğiniz üzere Kürt seçmenlerin çok ciddi etkisi oldu. Ama daha sonradan yani ittifakın neresinde olduğuna dair birçok tartışma yani Millet İttifakı’nın neresinde olduğuna dair birçok tartışma yapıldı. İttifaka dahil değil ama çok tartışıldı. Siz de 2004 seçimlerinde yanılıyorsam Demokratik Güç Birliği yapmıştınız. O

dönemde de çokça tartışılmıştı, siz bu iş birliğini nasıl görüyorsunuz, geleceğini nasıl görüyorsunuz, onu merak ediyorum.

Murat Karayalçın: Yorumunuza katılıyorum. Bizim Ankara’da içinde olmak üzere elde ettiğimiz bu büyük başarıda HDP’ye oy vermiş seçmenlerimizin belirleyici payları var. Başka bir şekilde söyleyeyim; eğer HDP’ye oy vermiş seçmenler bize bu desteği vermeselerdi biz böyle bir sonuç elde edemeyebilirdik. Ben tek tek illeri sıralamayayım, bütün illerimiz için bu dediğiniz beş aşağı beş yukarı geçerlidir. Evet 2004 yılında böyle bir iş birliği yaptık, daha öncesine gideyim 1991 yılında rahmetli Erdal İnönü’nün Genel Başkanlığı sırasında TBMM’de iş birliği diyebileceğimiz bir ortak liste çıkarılmıştı, 2004’te de bunu yerel yönetim ölçeğinde yaptık. 2019’da Düzgün Bey, garip bir ittifak oldu. Yani aslında bu biraz sizin sorunuz da belki yanıtlayacak olan bir şey. 2018’den devralınan bir şey. 2018’de Cumhurbaşkanlığı ve TBMM seçimlerinde kısmi ittifak vardı. Yani biz İYİ Parti ile meclis seçiminde ittifak yaptık, cumhurbaşkanlığı seçiminde ittifak yapmadık, ayrı adaylar çıktı. Bizim adayımız farklıydı İYİ Parti’nin adayı farklıydı ama 2 parti Meclis’te, TBMM seçiminde ittifak yapmıştı. 2019’da bu iki parti, yani İYİ Parti ve Cumhuriyet Halk Partisi ittifak yapacaklarını söylediler, bu biraz da dediğim gibi 2018’in devamıydı. Saadet Partisi seçmeni de bunun içinde o da buraya oy verdi, bu adaylara oy verdi büyük ölçüde. Saadet Partisi “Ben dirsek teması halindeyim” dedi ittifak kelimesini kullanmadı. Garip bir şey. O, öyle dirsek temasıyla girdi işin içine. ÖDP’nin hiç adı yoktu ama ÖDP’nin Genel Başkanı bizim Beyoğlu Belediye Başkan Adayımızdı; Alper Taş. HDP’nin de adı yoktu ama biraz önce sizinle mutabakata vardığımız gibi HDP seçmenin çok büyük desteği ile biz bu sonucu elde ettik. Hemen hemen herkes bu bizim mutabakatımızı paylaşacaktır onlar da aynı görüştedir.

İTTİFAK DEVAM ETMELİDİR

Şimdi önemli olan bundan sonra ne olacağı, bundan sonraki seçimlerde ne yapılacağı. Evet bu, bana göre aynı şekilde sürmelidir, bu ittifak devam etmelidir ama çeşitli duyarlılıklar var o da göz ardı edilmemeli. Ben Sayın Genel Başkanımızın bu duyarlılıkları dikkate alarak bir birliktelik sağlamaya çalıştığını, öyle bir çaba içinde olduğunu görüyorum. Aslında bu biraz daha geriye giderek 16 Nisan 2017 Referandumu’nda başlamış olan bir süreçti. Şimdi o süreç 2017’de, 2018’de, 2019’da işletildi.

2017 ile başlayan referandumla başlayan süreç, bu yıl ben sonbaharda belki seçim olabilir diye düşünüyordum ama gittikçe bu beklentim azalmaya başladı, bununla birlikte Düzgün Bey hemen hemen herkes 2022 Haziran’ını Mayıs’ını hem Cumhurbaşkanlığı hem TBMM seçimi için dile getirmeye başladı. Yani yaklaşık bir yıl sonra bir seçim var önümüzde. Peki o seçimde ne olacak, yani o kitle ne yapacak? Bence çok önemli, ben bunun devam etmesi gerektiğine inanıyorum ama parti ne yapacak bunu bilemem şimdi tabi.

Bir ekleme de bulunmak istiyorum. Şimdi tabii idareye bir bütün olarak bakmamız gerekiyor, yalnızca yerel yönetimlerde yapılacak düzenleme istediğimiz sonuçların elde edilmesi için yeterli olmayacaktır. Türkiye Cumhuriyeti Devleti nasıl yapılanmalı? Merkezi yönetimiyle, yerel yönetimiyle, yargısıyla, parlamentosuyla ona bakmak gerekiyor. Son sıralarda çok yoğun bir biçimde ittifakların, ittifakı oluşturan partilerin yaklaşımlarından hareketle bir anayasa tartışması yaşıyoruz. MHP’nin bu açıklamasının ardından yeni gelişmelerin de devreye gireceğini tahmin ediyorum. Yani hemen hemen bütün siyasi partilerimiz bir anayasa metni hazırlıyor. Bunlar da iki kümede toplanıyor. Parlamenter sistemin anayasası, başkanlık sisteminin anayasası şeklinde. Böyle bir kümelenmenin Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin karşı karşıya olduğu devlet sorununun,

yönetim kalitesi sorununun devlete olan güvenin ortadan kalkmasının yarattığı sorunların çözümünde yeterli olmayacağını düşünüyorum. Bu yanıt değil, yani parlamenter sistem Türkiye Cumhuriyeti Devleti nasıl örgütlensin sorusunun yanıtı değil ya da başkanlık sistemi, Türkiye Cumhuriyeti Devleti nasıl örgütlensin sorusunun bana göre yanıtı değil. Bana göre biz bir yandan kendi coğrafyamızın zorunluluklarını, bir yandan dünya genelinde tüm devletlerin karşı karşıya olduğu gelişmeleri dikkate alarak, bir yandan ne bileyim anayasamızın baştan bu yana bütün anayasa metinlerinde olan devlete verilen görevleri falan ortaya koyarak bir tartışmayı yaşamalıyız.

HALKI İŞİN İÇİNE KATABİLMELİYİZ

Şurası çok ilginç Yunus Bey; şimdi Anayasa'nın 5. Maddesi, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin hangi hizmetleri vermesi gerektiğini tanımlamış. Bu yeterli ya da değil ama böyle bir tanım var. Fakat parlamenter sistem olsun, başkanlık sistemi olsun tartışmalar yapılırken bu tanım, yani Anayasa'nın 5. Maddesi'nin getirdiği tanım acaba nasıl bir devlet sistemini gerekli görüyor konusuna değinmiyoruz. Şimdi ortada çok vahim bir şey var geçenlerde Bekir Ağırdır'ın bir yazısında okumuştum ya da Konda'nın bir anketi belki. Sık sık şu soruyu soruyorlar; "devletin çıkarları söz konusu olduğunda yargı, devletin tarafında mı olmalı, yurttaşın tarafında mı olmalı" sorusu soruluyor ve bu soruya çok yakın tarihlere kadar yurttaşlarımız "Devletin tarafında olmalı" yanıtını veriyorken 2021 Ocak'ından itibaren burada çok büyük değişiklikler ortaya çıkmış. Yani bizim için, bu top-

raklarda yaşayan insanlar için devlet adeta kutsaldır, devletin çok özel yeri vardır. Bu, Avrupa'daki devletlere benzemez yani Lüksemburg'un Belçika'nın devleti değil bu, Türkiye bu toprakların devleti. Ama ilk kez bir anlamda devleti silen, bir anlamda devleti bu şekilde değerlendiren bir tepki görüyoruz. Dolayısıyla, konuyu yalnızca Kürt sorunu bağlamında değil, konuyu parlamenter sistemi mi başkanlık sistemi mi bağlamında değil, çok daha geniş bir çerçevede görüp onun tartışmasını yapmamız gerekiyor. Bu tartışma bence, hiç olmazsa şu kadarını söyleyerek açıklamamı tamamlamış olayım, bu tartışma bence yetkiyi yönetime verenlerin de o yetkinin kullanımı sürecinde işin içinde olmasını gerektiren bir şekilde sonuçlandırılabilirdir. Yani bir kişinin, şimdi egemenliği kim kullanıyor? Cumhurbaşkanlığı + Parlamento yani 1 kişi + 600 kişi değil mi? Yani çok basit bir şekilde ortaya koymak gerekirse şimdi bunu kim kullansın tartışmasını yapıyoruz. E bu yetkiyi veren halk, halkı işin içine katabilmeliyiz yani planlama süreçlerinden biraz önce söz ettim. Yalnızca merkezi, yerel yönetimler için bunu almayın; merkezi yönetimin planlaması var, proje örgütlenmesinde, kamu projelerin örgütlenmesinde bunu işin içine katabilmeliyiz. Yani Gezi Direnişi'nin şimdi işte ne bileyim İkizdere'de ortaya konulan direnişin çok açık bir şekilde sergilediği gibi halkın o proje hazırlığında, proje uygulamasında işin içinde olmasını sağlayacak birtakım düzenlemeler yapabilmeliyiz. Yani sorun yalnızca denge denetleme sorunu değil, denge denetleme tabii önemli ama bir de yetkiyi veren halkı yönetimin içine katabileceğimiz bir genel devlet projesine gereksinme olduğunu düşünüyorum.

Necdet Saraç hazırladı: Kürt Sorunu Hakkında CHP Ne Diyor?

KÜRT SORUNU'NA EŞİT YURTTAŞLIK TEMELİNDE ÇÖZÜM

“CHP Kürt sorunu için ne diyor” bölümü CHP Programı (2008), SHP (Sosyal Demokrat Halkçı Parti) Doğu ve Güneydoğu Sorunlarına Bakış ve Çözüm Önerileri Raporu (1989) ve 2018 Seçim Bildirgesi’nden doğrudan alınarak, yorum-suz özetlenerek hazırlanmıştır.

ETNİK FARKLILIKLAR ÜLKEMİZİN ZENGİNLİĞİDİR (CHP Programı, 2008)

Demokrasinin asıl ögesi özgür bireydir...

CHP’nin temel amacı; bireyi özgürleştirmek, bireyin kendisini geliştirmesinin önündeki ekonomik, siyasal, sosyal ve kültürel engelleri kaldırmak, bireyin özgürlüklerini bilinçli olarak kullanmasını sağlamaktır. (...)

CHP, insan haklarının, çağın gereklerine uygun olarak süreklilik içinde geliştirilmesinin gereğine inanmaktadır. Özgürlükçü ve çoğulcu demokrasinin tüm kurum ve kuralları ile yaşama geçirilmesini amaçlayan CHP; başta İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi olmak üzere, insan hakları alanında ülkemizin taraf olduğu tüm uluslararası sözleşme hüküm ve ilkelerinin eksiksiz olarak uygulanmasını öncelikli hedef olarak görmektedir. (...)

Bireylerin, din, mezhep, ırk, renk, cinsiyet, etnik köken, dil ve benzeri özelliklerine bakılmaksızın, aralarında herhangi bir ayırım gözetmeksizin temel insan hak ve özgürlüklerinden yararlanması sağlanacaktır. (...)

Kimse dinsel inanç ve düşüncesinden ötürü kınanamaz, baskı altına alınamaz; düşünce ve inançlarını değiştirmeye, açıklamaya zorlanamaz. Herkes ibadetini, dininin veya inancının gereğini özgürce yapma, öğrenme ve gelişt-

tirme hakkına sahiptir. (...)

Ülkemizde farklı etnik yapıların, farklı kültür ve kimliklerin var olması, bunların varlıklarını sürdürmesi ulusal zenginliğimizdir. CHP, Lozan Antlaşması ile azınlık olarak nitelenmiş olan yurttaşlarımızın, kendilerine tanınmış olan dini ve kültürel azınlık haklarından eksiksiz olarak yararlanmalarını amaçlar. Yeni azınlıklar yaratılmasına karşıdır. Etnik Kimlik Bir Şereftir.

CHP devletin etnik farklılıklar üzerine politikalar oluşturmasını benimsemez. (...)

Devletin vatandaşların etnik kökenini, dinini ve mezhebini görmeyen, bütün vatandaşlara eşit davranan bir yapıya sahip olmasını savunur. (...)

Kimsenin ırkı ve kökeni diğerinden üstün değildir. Bu nedenle ırk temelinde çözüm arayışlarının veya asimilasyon uygulamalarının tuzaklarından demokrasimiz kendini her zaman korumalıdır.

CHP’nin entegrasyon anlayışı farklı etnik kimliklerin ve inançların ortadan kaldırılmasını değil, onlara saygı göstererek ülke bütünlüğünün ulus devlet anlayışı ile korunmasını öngörür. Demokrasilerde devletin etnik kimlikleri yok sayma hakkı yoktur. Etnik kökeni ne olursa olsun vatandaşların bireysel haklarının çağdaş ülkeler seviyesine yükseltilmesi hedefimizdir.

CHP, uygulamaya koyacağı, hoşgörü, demokrasi, kültürel çoğulculuk, eşitlik

ve bölgesel gelişme politikaları ile ülkenin her yöresinde, her kökenden insanlarımız arasında toplumsal uyumun, dayanışmanın, bütünlüğün ve refahın güvencesini oluşturacaktır. (...)

CHP, bu ilkeler temelinde şekillenen politikaları ve uygulamaları ile başta Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerimiz olmak üzere Türkiye'nin her yöresinde yaşayan Kürt, Arap, Boşnak, Laz, Gürcü, Çerkez, Abaza, Arnavut, Roman gibi farklı etnik kimliklere sahip tüm insanlarımızı huzura, barışa, gelişmeye ve sosyal refaha taşıyacaktır. (...)

CHP için laiklik ilkesi; Dinin siyasallaştırılmamasının, siyasetin dinselleştirilmemesinin güvencesidir. Devlet işleri ile din işlerinin birbirinden ayrılmasının, birbirini etkilememesinin kuralıdır. (...)

Laiklik; hiçbir zaman din ve inanç karşıtı bir ilke ve ideoloji değil, aksine din özgürlüğünü güvence altına alan, farklı inanışların barış ve karşılıklı hoşgörü içerisinde birlikte yaşama yöntemi ve ilkesidir; çağımızın modern ve ileri devlet yönetimi anlayışıdır.

CHP, din unsurunun baskı aracı olmasını da, din duygusunun ve dinsel inançların baskı altına alınmasının da, ibadet yerlerine siyasetin girmesinin de kesinlikle engellenmesini öngörür. (...)

1989 SHP RAPORU: TÜRKİYE DİN, IRK VE KAFATASI CUMHURİYETİ DEĞİLDİR!

SHP (Sosyal Demokrat Halkçı Parti) Doğu ve Güneydoğu Sorunlarına Bakış ve Çözüm Önerileri Raporu (1989) Doğu ve Güneydoğu Anadolu'nun bazı bölümlerinde yaşayan yurttaşların ağırlıklı bir bölümü etnik açıdan Kürt kökenlidir. (...)

Cumhuriyeti kuranlar laikliği ve etnik çoğulculuğu temel ilke olarak benimsemişlerdir. Türkiye Cumhuriyeti bir din, mezhep, ırk ve kafatası Cumhuriyeti değildir. Türkiye, etnik köken açısından çoğulcu bir yapıya sahiptir.

Dolayısıyla Cumhuriyetimizin temel özelliği onun bir siyasal bilinç Cumhuriyeti olmasındadır.

Cumhuriyet, Kurtuluş Savaşı sürecinde bu anlayışla Anadolu'da yaşayan ve değişik etnik kökenden gelen herkesin ortak katkısı ve eşit ağırlığı ile kurulmuştur. Bu zengin mozaik'in unsurlarından birini ya da birkaçını yok sayan anlayış ve politikalar gerçeklere uymaz ve kabul edilemez.

Türkiye etnik köken açısından çoğulcu bir yapıya sahiptir. Birbirinden farklı etnik grupların, mezhep anlayışlarının, dil farklılıklarının varlığı inkâr edilmeyecek bir sosyolojik gerçektir. Bunun içindir ki, Cumhuriyet özünde bir siyasal bilinç Cumhuriyeti olarak kurulmuştur.

Bu gerçeğin inkârına dayalı, tek bir ırkı ön plana çıkaran, çareyi ırksal anlayışta bulan, herhangi bir etnik karakterden ve mezhep anlayışından mucize bekleyen tahlil ideoloji ve politikalar çağda olmayacakları gibi çözüm de getiremezler.

Türkiye'nin kültür zenginliğini, toplumdaki çeşitliliği farklı ana dillerin varlığını ülke bütünlüğünün önünde bir siyasal engel olarak görmek ve buna göre politika oluşturmak yanlıştır. Yanlış olmanın yanında Cumhuriyetin kuruluş sürecindeki tarihi gerçeklere, Cumhuriyeti kuran siyasal kadroların sosyolojik tespitlerine ve değerlendirmelerine de aykırıdır. Bu nedenledir ki özellikle 1980 askeri rejiminden sonra Cumhuriyetin temel tespitlerine ve ilkelerine ters düşen politikalar ve uygulamalar sorunların ağırlaşmasına yol açmıştır. Bölgede yaşanan sorunlara demokrasi içinde çözüm arama yerine olağanüstü kurallar sürekli arttırılmış, konunun sosyolojik, kültürel, toplumsal ve ekonomik boyutları ihmal edilmiştir. Daha önce de belirtildiği gibi ana dil yasağı, oniki yıldır süren sıkıyönetim ve olağanüstü yönetimler, insan hakları sorunları ve işsizlik derin toplumsal bunalımlara yol açmıştır.

Bölgede önemli güvenlik sorunu bulunmaktadır. Ayrılıkçı terör örgütlerinin yol açtığı iç silahlı çatıma zaman zaman önemli boyutlara ulaşmaktadır. Bu durum yöre halkının huzur ve güvenliğini ön plana çıkarmaktadır. Silahlı eyleme karşı hukuk devleti ilkelerine uygun olarak en etkin önlemlerin alınması gerekmektedir. Ancak bu yönde önlemler alınırken halkın desteğini sağlayacak politikalar ve uygulamalar üzerinde önemle durulması, başarı için kaçınılmazdır. (...)

İKİ TEMEL YANILGI

Doğu ve Güneydoğu olayları ile ilgili yaşanan iki temel yanılginın giderilmesi için toplumun her kesimine önemli görevler düşmektedir.

Bunlardan Birincisi: Demokrasinin, insan haklarına saygının, hukuk devleti ilkelerine uymanın ayak bağı değil, sorunların çözümünde en sağlam dayanak olduğudur. Demokrasi içinde hak arama kanallarının sonuna kadar açılması halk desteği için önemli bir etkidir. Sanığın yakalanması uğruna suçsuz insanların baskı görmesi hiçbir şekilde kabul edilemez.

İkinci önemli Yanılgı: Yanlış politikaların ve şiddete dayalı uygulamaların yol açtığı haksızlıklara, şoven ve baskıcı yaklaşımlara tepki olarak gelişen umutsuzluk ortamıdır. Bu umutsuzluk, ülke bütünlüğü içinde sorunların çözümüne olan inançsızlıktır. Bu umutsuzluğa ve inançsızlığa dayalı politikaların bazı siyaset çevrelerinde ortaya çıkması ve bunu silahlı eyleme dönüştürme girişimleri önemli bir yanılgıdır. Bu politika ve girişimlerin yöreye, yöre halkına ve ülkeye yarar getirmeyeceği açıktır. (...)

TEMEL SİYASAL TERCİHLER

Sosyal Demokrat Halkçı Parti olarak, ulusal bütünlüğü demokrasinin, kalkınmanın, yurtiçi barışın ve bölge barışının temel unsuru olarak görüyoruz. Ulusal sınırlar içinde yaşayan insanlarımızın dil, din, mezhep ve etnik farklılıklar ta-

şması ulusal bütünlüğe engel değildir. Bu farklılıkları kaldırma girişimleri bir devlet politikası olamaz. Bu farklılıkları ortadan kaldıracak zora dayalı, baskıya dayalı; bir etnik yapının, bir mezhebin, bir dinsel inancın çıkarına dayalı politikaları, uygulamaya koyma girişimleri ülke bütünlüğüne yönelik derin bunalmaların ortaya çıkmasına yol açar. (...)

Bu amaçla:

- Laikliği; değişik mezhep ve din farklılıklarının korunmasını, bir arada ve barış içinde yaşamının güvencesi olarak görmüşlerdir.

- Yurttaşlığı da; hiç kimsenin etnik kökenine, diline, kültürüne bakmadan, onları birey olarak ayırmadan bir arada görmenin siyasal yorum - toplumsal yorumu olarak değerlendirmişlerdir. (...)

Sosyal Demokrat Halkçı Parti'nin politikasında devlet;

- Toplumdaki etnik farklılaşma ile mezhep farkları ile ilgilenmez. Öyle bir farklılaşmada taraf tutmaz.

- Bütün yurttaşları Cumhuriyetin eşit haklı üyesi olarak görür.

- Devlet; toplumun çağdaş değerler sistemine ulaşması için genel siyasal düzenlemeleri yapar. (...)

Sorunlar ve sıkıntılar demokrasi kuraları tam işletilerek çözülebilecektir. (...)

Doğu ve Güneydoğu Anadolu sorunu da, Kürt sorunu da Türkiye'nin demokratikleşme ve demokratik haklar sorunu ile iç içedir. Nitekim sorunların yoğunlaşarak arttığı dönem, demokrasinin askıya alındığı dönemdir. Bunun bir rastlantı olmadığı açıktır. (...)

Bölgede silahlı mücadele vardır. Silahlı mücadele ilerde de olabilir, bununla en etkin mücadele kendi yöntemi içinde elbette yapılacaktır. Ancak terör örgütünün silahlı mücadelesi ileri sürülerek halka yapılan baskı haklı gösterilemez.

Bu, silahlı terör örgütlerinin tuzağına düşmektir. Terör tuzağının amacı, bas-kıdan bıkan insanların Devlete, Cumhuriyete yabancılaşma sağlamaktır. Bu, silahlı terör eyleminden çok daha vahimdir. Silahlı eylemle birlikte yabancılaşma sürecinin başlaması, en büyük tehlikedir. Bu süreç bir ölçüde başlamıştır.

Silahlı eylem tek başına önemli bir tehdit değildir ve etkinliği sınırlıdır. Önemli olan silahlı eyleme karşı, “en kısa zamanda sıfırlayacağız”, “kökünü kazıyacağız”, “bu Devlete meydan okumadır imha edeceğim” iddialarının halka yönelik olarak zorunlu kıldığı olumsuz ve hatalı uygulamalardır. Bu uygulamalarla eğer bir kısım yurttaş eylemlere sempati duymaya başlıyorsa, silahlı eylem amacına ulaşmış, devlet de tuzağa düşmüş demektir. Oysa Devlet, “terör tuzağına” düşmemenin yollarını bulmalıdır. Teröre karşı olgun, soğukkanlı, kendine güvenen, halka güvenen, hiçbir zaman temel ilkelerden, temel ölçülerden sapmayan anlayışı ve politikayı devlete egemen kılmak gerekir. Kısaca olaylara demokratik kuralların zorunlu kıldığı politikalarla yaklaşmak esas olmalıdır. Terör eylemlerini etkisiz kılmada en büyük güvence, bölgede yaşayan halkın tutumudur. Halkın, etnik ayrıcalığa dayalı silahlı mücadelenin içinde yer almaması terörü önlemede en önemli dayanaktır. Bu nedenle halka sahip çıkma zorundayız. Biz SHP olarak olayların ve sorunların halkla ve halkın desteğiyle aşılabileceğine inanıyoruz.

DEMOKRATİKLEŞME PAKETİ

Bölgede yaşanan sıkıntıları, sorunları çözüme kavuşturmak amacıyla ekonomik ve sosyal önlemlere koşut olarak “Demokratikleşme Politikaları Demeti” saptanmıştır. (...)

- Anayasadan başlayarak, bütün ilgili yasal düzenlemeler demokratik hukuk ülkelerine uygun hale getirilecektir.
- Bölgede yaşayan yurttaşların haklı

ve yaygın şikâyetine yol açan sorgulama, yargılama ve ilgili diğer yöntemler yeni bir anlayışla ele alınarak, bu konuda Türkiye ölçüsünde yeni bir reform paketi hazırlanacaktır. Bu çerçevede, ülke düzeyinde sorun olmaya devam eden, Gözaltı süresi, Gözaltı ile birlikte avukat bulundurma, avukat gözetiminde sorgulama, Sanığın avukatı yanında alınmayan itiraflarının kabul olarak kabul edilmemesi, Ceza, tutukevi ve sorgulama koşullarının iyileştirilmesi ile ilgili düzenlemeler, söz konusu pakette demokratik bir anlayışla ele alınacaktır.

- Ülke bütünlüğünden ayrı bir yönetim anlayışına gerek duyulduğu izlenimini veren Bölge Valiliği uygulamasına son verilecektir. Ekonomik ve sosyal sorunlar özel bölgesel kalkınma planlaması içinde ele alınacak, güvenlik otoritesi demokratik bir anlayışla düzenlenecektir.

- Olağanüstü Hal Kanunundaki temel hak ve özgürlükleri kısıtlayan, demokrasiye uluslararası anlamalara ve evrensel hukuk ilkelerine aykırı olan bütün düzenlemeler kaldırılarak, idarenin yargıya müdahalesi, sansür, sürgün, zorla yerleşim yerlerinin boşaltılması ve yurttaşları rahatsız eden, demokratik yaşam ile bağdaşmayan uygulamalara son verilecektir.

- Yurttaşları, istekleri dışında bilgi vermeye zorlayan her türlü mekanizmalara, çeşitli gerekçelerle ortaya çıkan toplu sorgulama uygulamalarına son verilecektir. İşkence ve kötü muamele konusunda hukuk mevzuatından uygulamaya kadar her alanda köklü, caydırıcı düzenlemeler en kısa süre içerisinde gerçekleştirilecektir. Görevin kötüye kullanılması olaylarında idare elemanlarının yargı görevi görmesine olanak tanıyan yasal düzenlemeler kaldırılacaktır. (...)

- Kürt kimliğini kabul ederek kendine Kürt kökenliyim diyen yurttaşlara, bu kişiliklerine hayatın her alanında istedikleri gibi ve özgürce belirtme hakkına sahip olmaları olanağı sağlanacaktır.

BU TOPRAKLARDA HUZUR, DEMOKRASİ VE
BARIŞ İSTEYEN HERKESİN ÇAĞRIMIZDIR

DAHA ÖZGÜR VE DEMOKRATİK
BİR ÜLKE

• Bu çerçevede anadil yasağı ile ilgili her türlü yasal düzenleme yürürlükten kaldırılacak, yurttaşların anadillerinde serbestçe konuşabilmeleri, yazabilmeleri, öğretebilmeleri, bu dillerde değişik kültür etkinliğinde bulunmaları güvence altına alınacaktır. Anadil yasağının kalkması ile anadillerin yurttaşların yaşamında özgürce kullanılması ve bu dillere yayın yapılması olanağı sağlanmış olacaktır.

• Hiç kuşku yok ki, Türkçe Türkiye Cumhuriyeti'nin resmi dili olacak ve eğitim dili olarak kullanılacaktır. Ayrıca Türkçenin tüm yurttaşlara öğretilmesi için gerekli önlemler alınacak ve uygulanacaktır.

• Toplumdaki değişik kültür ve dillerin topluma, tarihe ve kültürlere saygı anlayışı içerisinde akademik bir çalışma olarak araştırılması Devlet eliyle düzenlenecek, bu amaçla araştırma birimleri, enstitüleri kurulacaktır. (...)

• Terörle mücadele en değerli destek halk desteğidir. Güvenlik önlemlerinin uygulamasında insan unsuru sürekli ön planda tutulacak, bölge insanının diline, kültürüne, vatandaşlık haklarına saygı anlayışı egemen kılınacaktır. (...)

• Temel anlayış olarak yurttaşların suçsuzluğu esas alınacak, yurttaşların her

türlü temel hak ve özgürlüklerine sonuna kadar saygı gösterilecektir. (...)

KUTUPLAŞTIRMAYAN, BARIŞTIRAN SİYASET (CHP 2018 Seçim Bildirgesi)

Cumhuriyet Halk Partisi, Türkiye'de toplumsal barışın kutuplaşmaya yol açmaksızın yurttaşlık ve kardeşlik temelinde sağlanması gerektiğine inanmaktadır.

Cumhuriyet tarihinin en önemli sorunlarının başında gelen Kürt Sorunu, temelinde bir demokrasi eksikliği meselesidir. Kalıcı çözüm için esas olan, daha fazla özgürlük, demokrasi ve hukuk devletidir. Ancak bu şekilde yurttaşlarımızın hakları korunabilir ve halkın refah seviyesi yükseltilebilir.

CHP, Kürt Sorunu'nun çözümünü TBMM bünyesinde kuracağı bir Toplumsal Mutabakat Komisyonu ile gerçekleştirecektir. TBMM içinden ve dışından geniş temsil platformu oluşturarak kurulacak bir Ortak Akıl Heyeti ile sorunu tüm boyutları ile ele alacak, toplumsal barışın düşünsel ve psikolojik altyapısını oluşturacaktır.

CHP, sorunun çözümünde gizli bir ajanda gütmeksizin, samimi ve dürüst bir yaklaşım benimseyecektir. Sonradan halkımıza hesabını verilemeyecek

bir taahhütte bulunmayacak, atılan tüm adımlarda muhalefet partileri başta olmak üzere kamuoyunu bilgilendirecektir.

Kürt Sorunu'nun barışçı bir yönde kalıcı ve nihai biçimde çözülmesi, tüm Türkiye Cumhuriyeti yurttaşlarını kenetleyecek bir güven, dayanışma ve kardeşlik ikliminin yaratılmasıyla mümkündür. (...)

• Devlet yönetiminin her aşamasında, Türkiye Cumhuriyeti yurttaşlığı ortak paydasını esas alacağız. Kültür, inanç, dil, kimlik, siyasi görüş, cinsiyet, cinsel yönelim ve yaşam tarzlarına göre ayırım yapılmasını asla izin vermeyeceğiz.

• Din, mezhep ve inanç farkı gözetmeksizin tüm yurttaşlarımızın inanç ve ibadet özgürlüğünü güvence altına alacağız.

• Din ve siyasetin birbirinden ayrı tutulmasını sağlayacak, dinin siyasete alet edilmesine izin vermeyeceğiz.

• Diyanet İşleri Başkanlığı'nı yeniden yapılandırarak, laiklik ilkesine uygun ve tüm inançlara eşit mesafede hizmet veren bir kuruma dönüştüreceğiz.

• Hangi inançtan olursa olsun tüm yurttaşlarımızın, evrensel insan hakları çerçevesinde kendi inançlarına özgü

4 TOPLUMSAL BARIŞ

1. Ayrımcılık ve şüphe bitecek, yurttaşlar birbirine güvenecek, **Memlekete demokrasi gelecek.**
2. Yurttaşlar dilini özgürce öğrenecek, kardeşlik konuşacak, terör susacak, **memlekete huzur gelecek.**
3. İnançlara saygılı laiklik gelecek, din siyasete alet edilmeyecek, **inançlar özgürce yaşanacak.**
4. Bölgesel yatırımlar artacak, göç tersine dönecek, **köyler yeniden şenlenecek.**
5. Nevroz resmi tatil ilan edilecek, tüm yurttaki coşkuyla kutlanacak, **Kardeşlik ve Barış Günü olacak.**

5 DIŞ POLİTİKA

1. Maceracı dış politika bitecek, akılcılık ve tutarlılık hakim olacak, **Türkiye'nin itibarı onarılacak.**
2. Komşularla gerilim bitecek, dış ticaret gelişecek, **vatandaş ve girişimci zenginleşecek.**
3. AB ile kriz sona erecek, ilişkiler normalleşecek, **vatandaş serbest dolaşım hakkı kazanacak.**
4. Suriye sorunu çözülecek, güvenli bir ortam sağlanacak, **sığınmacılar evlerine dönecek.**
5. Kavgacı üslup bitecek, Yurtta barış, dünyada barış ilkesi benimsenecek, **Türkiye'nin yalnızlığı sona erecek.**

MİLLET İÇİN GELİYORUZ!

• Toplumsal barışa ve bir arada yaşama kültürüne zarar veren kamplaştırma ve kutuplaştırma siyasetini ortadan kaldıracacağız.

• Kayyum uygulamasına derhal son vereceğiz. Yerel yönetimleri atanmışların değil seçilmişlerin idaresine bırakacağız.

İNANÇLARA SAYGILI, ÖZGÜRLÜKÇÜ LAİKLİK

• İnanç ve ibadet özgürlüğünün en temel teminatı olan laiklik ilkesini, özgürlükçü bir anlayışla hayata geçireceğiz.

ibadethanelerini açmalarının önündeki engelleri kaldıracacağız.

• Cemevlerinin ibadethane statüsü kazanmasını sağlayacağız.

• Lozan Antlaşması'ndan kaynaklanan haklar çerçevesinde azınlık vakıflarının karşılaştığı sorunlarının çözülebilmesi için yapıcı adımlar atacağız.

• Azınlık okullarının yaşadığı mali sorunların aşılabilmesi için çözümler üreteceğiz.

KÜRT SORUNU'NA EŞİT YURTTAŞLIK TEMELİNDE ÇÖZÜM

- Kürt Sorunu'nu eşit yurttaşlık ilkesi ve diyalog temelinde, salt güvenlikçi anlayışa teslim olmaksızın, cesaret ve kararlılıkla çözeceğiz.
- Kürt Sorunu'nu, TBMM'de tüm siyasi partilerin katılımıyla, partizan çıkarlara kurban etmeksizin, samimi ve şeffaf bir biçimde, toplumsal uzlaşıyla çözeceğiz.
- Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinde geniş istihdam yaratacak ve toplumsal refahı yükseltecek bir bölgesel kalkınma atılımını hayata geçireceğiz.
- 5 yıl içinde Doğu ve Güneydoğu'da 135 yeni fabrika kuracağız.
- Kamu hizmetlerinin eşit yurttaşlık temelinde tüm yurttaşlarımıza eksiksiz olarak götürülebilmesi için anadili Türkçe olmayan yurttaşlarımızı da gözeterek bir anlayışı hayata geçireceğiz.
- Okullarımızda, Kürtçe dersleriyle ilgili altyapı sorunlarını çözecek ve seçimlik dersleri çeşitlendireceğiz.
- Kürtçe'nin yanı sıra Türkiye'deki tüm kardeş dillerle ilgili araştırma enstitülerini yaygınlaştıracacağız. Kapatılan tüm enstitüleri kadro tahsis ederek yeniden açacağız.
- Yerel yönetimlerin özerkliklerini AB standartlarına kavuşturacağız.
- TBMM tarafından 8.5.1991 tarihinde kabul edilen Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'nı uygulayacağız.

YASAKÇI POLİTİKALARA SON

- İfade özgürlüğünü kısıtlayan veya ortadan kaldıran yasakları ve cezaları kaldırarak, Türk Ceza Kanunu'nu ve Terörle Mücadele Kanunu demokratik ve özgürlükçü bir reformdan geçireceğiz.

- Anadilin öğrenimi hakkından tüm yurttaşlarımızın yararlanabilmesi için gerekli yasal ve kurumsal altyapıyı kuracağız.
- Mayınlı arazilerin en kısa sürede temizlenmesini sağlayacak, bu arazileri topraksız köylülere dağıtarak tarıma kazandıracağız.
- Koruculuk sistemini kademeli olarak kaldıracak, korucular için yeni istihdam olanakları yaratacağız.
- Yer ve yörelerin özgün isimlerini iade edeceğiz.

GÜVEN VE HUZUR İKLİMİ

- Geçmişte yaşanan ve kamu vicdanında ağır yaralar açan hak ihlallerinin ve toplumsal travmaların tüm boyutlarıyla açığa çıkması için Meclis Araştırma Komisyonu kuracağız. Mağduriyetlerin giderilmesini ve zararların tazmin edilmesini sağlayacağız.
- Faili meçhul cinayet ve gözaltında kaybetme suçlarında zaman aşımını kaldıracağız. Bu suçların sorumlularının ortaya çıkarılmasını ve cezalandırılmasını sağlayacağız.
- Faili kamu görevlisi olan ve insan haklarını ihlal eden tüm suçlarda zaman aşımını kaldıracağız.
- Dersim Olayları ile ilgili tüm devlet arşivlerini bir araya toplayarak araştırmacılara açılmasını sağlayacağız.
- 21 Mart Nevroz Bayramı'nı, Kardeşlik ve Barış Günü olarak resmi tatil ilan edeceğiz.
- Diyarbakır Cezaevi'ni, İnsan Hakları ve Demokrasi Müzesi'ne dönüştüreceğiz.
- Zorunlu göçe tabi tutulan ve evlerini terk etmek zorunda kalan yurttaşlarımızın evlerine geri dönüşlerinin sağlanması ve zararlarının tazmini için gerekli adımları atacağız.

Açık Oturum: İVME HAREKETİ ile Kürt Sorununu konuştuk.

CHP Tartışmayı Başlatmalı, Mayınlı Araziye Girmelidir!

Kendilerini “eşitlikçi, adil ve sosyal demokrasi ile yönetilen bir Türkiye’yi hayal edenleriz. Bizim hayalimizde tahakküm yerine demokratik müzakere, bilimsel çıktılar ve uygulanabilir eylemler var” diye tarif eden İVME Hareketi’nden Tilburg Üniversitesi Hukuk öğrencisi Anıl Kemal Aktaş, Koç Üniversitesi Siyaset Bilimi doktora öğrencisi Kemal Büyükyüksel ve akademisyen Onur Alp Yılmaz ile İkinci Yüzyıl Dergisi’nden Yunus Emre “Kürt Sorunu” üzerine sohbet etti.

Yunus Emre: *Bildiğiniz gibi partimiz CHP’nin son kurultayda “İkinci Yüzyıla Çağrı Beyannamesi” başlıklı bir beyannamesi var, bu beyannamenin ikinci maddesi Türkiye’de toplumsal barış ve huzurun sağlanması ile ilgili. Bugünkü sohbette İvme Hareketi temsilcileri olarak sizlerle bu madde üzerinde konuşacağız ancak bu maddeye geçmeden önce okuyucularımızın da tanınması için sizlerden öncelikle “İvme Hareketini” tanıtmanızı isteyeyim.*

Anıl Kemal Aktaş: İvme Hareketi bir bağımsız düşünsel hareket diyebiliriz. Kendi dinamiklerini kendi deneyimleri ile oluşturmaya çalışan, Türkiye’de de açıkçası siyasetin sadece bildiğimiz yerleşik sivil yapılarla, siyasi partilerle olmadığını ve dünyada da gelişmekte olan yeni sol hareketleri yakalamaya çalışan, sosyal demokrasi ile demokratik sosyalizm arasında bir savunum içerisinde olan ve bu düşünsel hareketle birlikte toplumsal meselelere dair siyasi reaksiyonlarını yine kendi deneyimleri ile bazen bir açıklama, basın açıklamasıyla, bazen belirli gruplarla bir araya gelişlerle ifade ediyor. Ve yine siyasi partilere mesafesini de kendi ilkeleri çerçevesinde koruyup onlara da belirli nosyonlarda toplumsal talepleri

süzerek bir çekim yaratmaya çalışan bir düşünsel hareket.

ÇATIŞMADAN, KAMPLAŞMADAN İNSANLAR YORULDU

Yunus Emre: *Teşekkür ediyorum... Şöyle bir soruyla, genel bir soruyla başlamak istiyorum. Türkiye’de siyaseti yakından izliyorsunuz, siyasi hayatımızda ciddi bir kutuplaşma ortamı var. Yine bu kapsamda çatışmacı bir siyasi kültür var. Ancak siyaseti de aşan bir şekilde Türkiye’nin toplumsal huzuru, barış ortamı, iç barışı bakımından Türkiye’nin bir ciddi tarihsel meselesi olarak Kürt Meselesi var. Öncelikle Kürt meselesinin tarihsel gelişimini nasıl değerlendiriyorsunuz? Türkiye’de barışı, huzuru hâkim kılmak için bu mesele ne anlam ifade ediyor? Bu mesele hangi aşamadan sonra Türkiye’nin barışı huzuru için ciddi bir problem haline geldi diye değerlendirmek gerekir? Bu şekilde birkaç soruyu bir arada sormak istiyorum. Uygun görürseniz Anıl Kemal Aktaş ile başlayalım.*

Anıl Kemal Aktaş: Tarihsel olarak aslında bir Türkiye meselesi değil bir coğrafya içerisinde yer alan aslında sosyolojilerin karşılaşması ile ilgili bir mesele

olarak görmemiz gerekiyor. Yani bu sadece Türkiye Cumhuriyeti tarihiyle de sınırlandırılabilir bir durum değil. Ve dediğim gibi bu sosyolojilerin zaman içerisinde sürükledikleri kendi öznel birimleriyle alakalı. Yani bu tarihselliğin geldiği noktada yapısal olan değişiklikler var. Bir tanesi Osmanlı'da anayasacılık dediğimiz meselenin ortaya çıkmasıyla başlayan bir kırılma. Yani sonrasında Kürtlerle devlet arasında veya otorite arasında, tanımlı otorite arasındaki ilişkinin daha farklı bir seviyeye taşındığı ve bunun da Cumhuriyetle beraber, bu süregelikle beraber şekillendiğini görüyoruz. Ve hani bu yapısal değişiklik cumhuriyetle beraber bir yurttaşlık tartışmasıyla devam ediyor. Tarihsel olarak da bugün geldiğimiz noktada artık kırılma sadece bu statü, anayasal tartışma ya da anayasal zeminin getirdiği tartışmaların ötesinde bir karşılıklı oturabilme, kavga etmeme, bir şeyi sonlandırabilme haline gelmiş durumda. Yani bu katmanları düşündüğümüz zaman bir hukuk meselesinin yanında az önce de söylediğim gibi o sosyolojik karşılaşmaların da yeni bir politik, psikolojik bir yanı var. Şu anda geldiğimiz noktada sürekli o biz bu kavga etme halinden sıyrılalım noktasına ve bu kavgayı nasıl bitireceğimiz noktasına gelmiş durumda. Ve artık bir birbirini tanıma, birbirini bir yapı üzerinden, yapısal kurumlar üzerinden tanımlamanın ötesinde başka bir yerdeyiz.

Yunus Emre: Teşekkürler. Kemal Büyükyüksel arkadaşımızla devam edelim.

YENİDEN BİR GÜVENLİK ÇEMBERİNE SIKIŞTIK

Kemal Büyükyüksel: Ben de uzun bir tarihsel süreç anlatmak istemem. Ancak Osmanlı döneminden beri süregelen, Kürtlerin o zaman da Kürdistan denilen bölgede bir kendilerine has yönetim anlayışlarını ve o zamanki Osmanlı yönetimi tarafından tanınan belli imtiyazların, belli dokunulmazlıkların olduğu bir süreci görebiliriz. 19. yü-

yıldan başlayarak. Buna karşı merkezi otoritenin gittikçe güçlendiği zamanlarda sürekli olarak isyanların ve buna karşı bir itirazın da olduğunu gözlemleyebiliriz. Tabii ki o dönemlerde farklı kimliksel çatışmalar üzerinden bu gerçekleşebiliyordu. Belki daha dini bir isyan olarak ortaya çıkabiliyordu. Ya da din üzerinden motive edilmiş isyanlar olabiliyordu.

Cumhuriyetin gelmesiyle birlikte aslında bu süregelen şey de devam etti, yani bu trend bir şekilde devam etti. Daha öncesinde de olan bir şeydi, yani Cumhuriyetle birlikte ortaya çıkmış bir sorun olarak görmemek gerektiğine inanıyorum bunu. Cumhuriyetle birlikte tabii ki de yavaş yavaş, Cumhuriyetin daha laik bir kimlik ortaya koymasıyla, seküler bir yapı oluşturmalarıyla birlikte ilk başlarda yine Osmanlı'daki son dönem isyanlarına benzer dini şekilde motive olan hareketler ya da mobilizasyon olmasına rağmen yavaş yavaş Cumhuriyetin gelişmesiyle, eğitim kurumlarının güçlenmesi ile birlikte orada da bir modernleşme süreci başlıyor Kürt halkının yoğunlukla yaşadığı bölgelerde. Bunlar da merkezi kurumların içerisinde eğitim görmeye başlıyorlar, çevreden merkeze, belki Şerif Mardin'in diyebileceğimiz şekilde, merkezdeki kurumlara yöneliyorlar. İstanbul'daki, Ankara'daki eğitim kurumlarına yöneliyorlar, ve böylelikle aslında bir entegrasyon da oluyor bir süreliğine. Yani modernleşen Kürt kesimi modern Türk kesiminin bir arada bulunduğu ve bunun üzerinden de bir politizasyonun sağlandığı bir dönem de oluyor Türkiye'de. Bu mesela önemli bir referans noktası olabilir diye düşünüyorum. 50'lilerin sonunda, 60'larla birlikte devam eden süreçte. Tabii bu çok uzun sürmüyor.

Türkiye'deki birleşik, özellikle sol üzerinden gelişen bu ve Kürtlerin de sorunlarını ele alan ve onlarında sıkıntılarını çözmek için çabalayan ve birleşik bir mücadeleymiş gibi bunu gören ya da bir şekilde hak kazanımını birlikte sağlayabileceğini düşünen bu hareket

60'ların sonunda, özellikle 71'deki müdahale ile birlikte iyice kopuşa sürükleniyor. Kopuştan sonra da Kürt solu kendi başına hareket etmeye başlıyor. Ve Kürt solu da bundan koparak, iyice marjinalize hale gelerek aslında daha da radikal grupların çıkması sürecine evriliyor ve eninde sonunda da PKK gibi bir şey ortaya çıkıyor. Silahlı bir şey diyebileceğimiz, terör eylemleri gerçekleştirebilen, gerçekleştiren bir örgüt ortaya çıkıyor. Bunun sonucunda, zamanında belki de o beraber hareket edebilen modernleşen kesimler ve hak talebinde bulunan kesimler birlikte daha evrensel temeller üzerinden ve değerler üzerinden hak talebinde, hak mücadelesinde bulunan kesimler başka bir şeye dönüşüyorlar. Yani birbirlerinden ayrılmış, etnik kimlikler üzerinden tanımlanan ve bunlar üzerinden hak mücadelesini devam ettiren ve aslında talepleri açısından evrenselliğini de yitirmiş olan bir komünaldalar. Daha çok ilgili toplum-

sal grubun kendi kimliğindeki eksik olan hakları ya da şeyleri talep etmesinden imtiyazları talep etmesine dönüşen bir sürece dönüşüyor. Burada çok da uzatmak istemiyorum ama sonuna da getirmek isterim. Sonunda da evet PKK gibi bir örgüt, grup ortaya çıkıyor ve gittikçe marjinalize oluyor. Kürt hareketinin bir kısmı gerçekte bu da kendi başına çok ciddi sorunlar ortaya getiriyor. Büyük bir çatışma zaten bunları uzun anlatmaya gerek yok hepimizin bildiği süreçler bu çatışma ve savaş durumu uzun bir süre boyunca çok fazla şehit, çok fazla kayıp. Ve aslında bu sorunun çok uzun süre bir güvenlik meselesi olarak çerçevelenmesinden dolayı aslında bunu bir hak mücadelesi, sivil sorun ya da demokratikleşme

sorunu olarak tartışmamızın da önüne geçiyor. Çünkü ortada terör eylemi gerçekleştiren bir örgüt ve buna karşı tepki göstermek zorunda hisseden bir devlet üzerinden gerçekleşen bir etki-leşim olduğunda karşılıklı bir çıkmaza sürüklüyor, sürekli güvenlik çemberi içinde sıkışmış bir Türkiye görüyoruz. Bu evet 2000'lerin sonunda bir süreliğine belki kırıldı. Bence, kişisel fikrim olarak, suni bir şekilde kırıldı. Zaten sonunda hükümetin bugün attığı adımlarla birlikte gerçekten çözüm üretmek amaçlı olmadığını da gördük. Ancak şöyle bir şey vardı 30 yıllık, 40 yıllık çatışma sürecinden sonra insanların bundan yorulduğunu görmek mümkün. Yani Rawest'in araştırmalarında özellikle yeni nesildeki Kürt gençliğine baktığımızda, artık şunu görüyoruz bu

çatışma, bu zıtlasma, bu kamplaşma ve kavga fiziksel olarak insanların canına mal olan bu kavga da daha çok hani iyi bir yaşam huzurlu insanların kendini ifade edebil-

diği bir toplum içerisinde yaşama arzuları ve bu sakinleşme ve normalleşme arzusunun ağır basmaya başladığını görüyoruz. Maalesef şunu diyebilirim ki son 5-6 yıldır uygulanan politikalarla birazcık buna ket vuran bir siyasal iklim doğru yöneldi Türkiye. Belki de en büyük zarar budur diye düşünüyorum yakın zamanda. Yani aslında daha yeni bir aşamaya geçen daha sakin bir Türkiye'ye, huzurlu bir Türkiye'ye geçmeye hazır bir durumdayken iklim olarak, toplum olarak ve yeni nesillerde daha çatışmacı dil ve tavır yerine uzlaşmacı bir tavırdayken, son 5-6 yıldır çok sert politikalar uygulandı. Ve yeniden bir güvenlik çemberinin içine sıkıştık. Sivil aktörler elendi bu çatışma içerisinde ve iki tarafta da silahların konuşulduğu, Kürt

hareketinde de gene sadece silahlı bir çatışmaya sıkışan bir dinamiğin ortaya çıktığı ve devletin de buna karşı silahlı bir şekilde tepki göstermek zorunda kaldığı bir süreç oluştu. Yani bu şuan en büyük tersine etki eden bir dinamik olabilir. Bir taraftan aslında uzlaşmaya hazır özgürleşmek ve huzur isteyen bir trend varken bir tarafta bunun tersine politikalar uygulayan bu trendi aslında zarar veren, ket vuran ve insanları da hayal kırıklığına uğratma riskine sahip bir politikalar zinciri ile yürüdüğümüzü düşünüyorum.

Yunus Emre: Çok teşekkür ederim. Onur Alp Yılmaz şimdi sizi dinleyelim.

CUMHURİYET KÜRT REALİTESİNİ REDDETMEYOR AMA GÖRMEZDEN GELİYOR

Onur Alp Yılmaz: Kemal zaten çok güzel tarihsel bağlamı ele aldı. Ben de bir iki ayırım ve farklılıktan bahsedeceğim burada. Ben bir kere Osmanlı dönemindeki Kürt meselesi ya da Kürtlerin huzursuzlukları ile bugün PKK'ya giden süreç arasında, daha doğrusu 1960'la beraber aslında şehirleşme olgusunun ya da göç olgusunun ardından ortaya çıkan meseleler arasında ciddi bir ayırım olduğunu düşünüyorum. Bu bana yanlış gelen bir tabir öncelikle onu ifade edeyim. Çünkü o günlerde, özellikle cumhuriyet döneminden sonra, Osmanlı döneminde o dönem için oradaki aşiret yapılarının şeyhlerin, Şeyh Mahmut ya da benzeri isimlerin Osmanlının merkezileşmesine karşı ortaya çıkarttıkları kendi statülerini kaybetme korkusunu ortaya koydukları bir perspektif var. Ama 1923 ile beraber, Cumhuriyetin kurulmasıyla beraber, tabi Cumhuriyetin bir ıslah projesi var, genel olarak tüm toplumu ıslah etmek gibi bir projesi var. Ve bu yolda da Kürt realitesini bana göre reddetmiyor ama görmezden geliyor, çünkü sonuçta bir uluslaşma iddiası var. Ortaya bir ulus devlet çıkarma iddiası var. Görmezden gelme gibi bir yol seçiyor kendisine, tercihte bulunuyor. Ancak 1950'lerden sonra ya da işte Kemal'in az önce söy-

lediği gibi, 50'lerin sonuna doğru özellikle göç meselesiyle beraber ortaya çıkan bir süreçte şöyle bir kırılma var. Birincisi tamam bunlar aşiret ailelerinden geliyor birçoğu zaten o dönem okuyabilecek olanlar onlar maddi imkanlar dolayısıyla. Ama o insanların da sosyalist hareketle tanışarak aslında eleştirilerini ortaya koymaya başladıklarını görüyoruz. Yani aslında bir yerde cumhuriyetin Kürtlere karşı uyguladığı ıslah projesi küçük feodalitenin ortadan kalkması olarak baktığı için sosyalistler bu meseleye ve onlar Hikmet Kıvılcımlı'yı okumaya başlıyor bu çocuklar ve ondan sonra aslında onlarda Kürt bölgesindeki kendi babalarının sahip oldukları feodal yapıya dahi karşı durma gibi bir noktaya evriliyorlar. En azından bir kısmı. Bu yüzden ben iki dönem arasında pek bir benzerlik kuramıyorum. Yani orada bir tarihsel paradigma değişikliği varmış gibi geliyor bana. İkinci olarak Kemal'in söylediği güvenlikleştirme meselesi çok doğru. Burada 1970'lerin sonuna doğru PKK'nın ilk saldırıları örneğin 78-79'da oranın nüfuzlu ailelerine, nüfuzlu aşiret ailelerine yaparak aslında egemen aktör haline gelmeye çalışıyor ve aşiret etkisini kırmaya çalışıyor. Çünkü ikna etmeye çalıştığı şey kendi davasına hizmet eden bir yapılanma ve bu yüzden de egemen hakları savunmak için orada ciddi bir mücadele yürütüyor.

1980'den sonra 1984'le beraber özellikle kitleselleşmeye başlamasıyla beraber tabi Türkiye toplumunda Kürt meselesi ve PKK ayırımı çok yapılamadı. Bunu CHP geleneği yapmaya çalıştı ama özellikle Ecevit'in burada SHP'yi ya da CHP'yi "SHP ya da CHP'ye verilen her oy PKK'ya verilmiş bir oydur" noktasından eleştirmeye başlaması tabi sosyal demokrat camiada da aslında bu meseleye olumlu bakanlar arasında dahi etkili oldu. Kendi annemle babamı örnek verebilirim. En yakından gördüğüm örnekler. Onlarda dahi dur noktası yarattı. Çünkü Ecevit'in sonuçta sosyal demokrat taban üzerinde aldığı oyun üstünde bir etkisi vardı. Bunun sonrasında SHP de mecburen güvenlikçi

perspektife, ya da CHP geleneği de o perspektife teslim olarak aslında ulusalcılık denen mesele de ortaya çıkmış oldu. Ya da en azından güçlendiren iki ana tahkim noktasından biri siyasi İslamsa öbürü Kürt hareketi. Böyle bir mesele ortaya çıktı.

2000'lerde şunu yaşadık. Ne oldu 2000'lerde? Adalet ve Kalkınma Partisi aslında cesur adımlarla, bugünden baktığımızda sonuçlarını görerek o adımların neden atıldığını daha iyi görüyoruz ama en azından o günler için cesur adımlardı. Erdoğan'ın "Kürt Sorunu benim sorunumdur" demesi ve daha sonrasında bir süreç yaşandı. Burada aslında devletin içindeki özellikle ordunun içindeki tırnak içerisinde, kendilerinin söylediği şekliyle "Kemalist vesayeti" tasfiye ederken bir yandan FETÖ'yü yanlarına alırken, öbür yandan Kürt hareketini yanlarına çekmiş oldular. Ya da en azından Kürt tabanını yanlarına çekmiş oldular. Ama daha sonrasında bir baktık ki özellikle 2015 sonrası süreçte, o aktörlerin tasfiye edilmesiyle beraber bugün zamanında ulusalcı kadroların rıza ürettiği mekanizmaların aslında aynı denklemden Adalet ve Kalkınma Partisi bir rıza üretimi sürecine girmiş durumda. Aslında çözülmek istenen şey Kürt meselesi değil, Adalet ve Kalkınma Partisi'nin iktidarını güçlendirmek, gücünü tahkim etmek olduğunu görüyoruz ki 2010 referandumunda Kürtlerin boykot etmesi bu süreç bağlamında Adalet ve Kalkınma Partisi'ne ne kadar uygun bir ortam yarattığını bize gösteriyor.

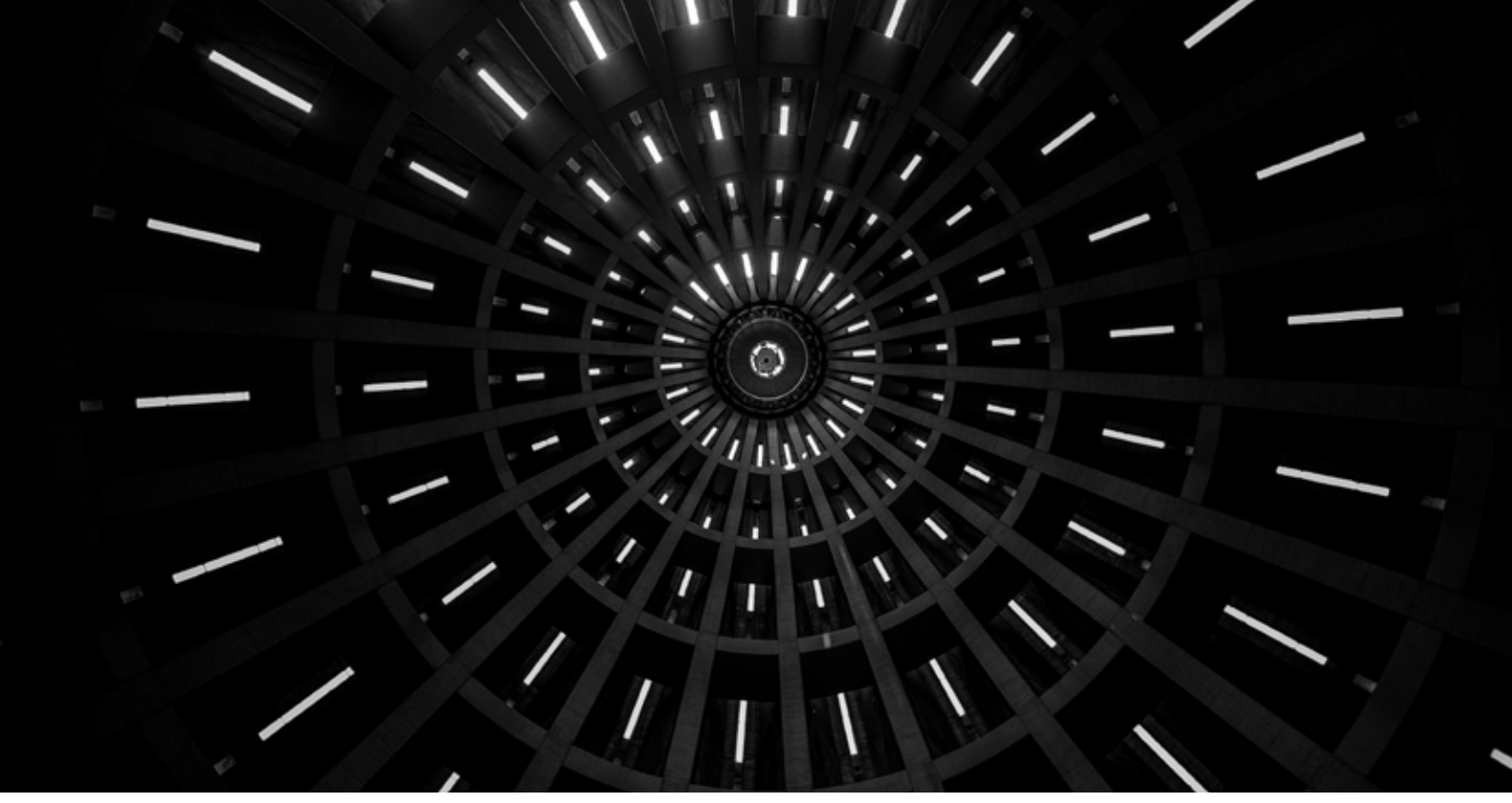
SORUNLARIN ORTAKLAŞTIĞI BİR DENKLEM İÇİNDEYİZ

Burada şöyle bir şey var tabii. Yıllar içerisinde Cumhuriyet modernleşmesi ile beraber Kürtler neyin yasak olduğunu biliyorlardı. Yani 1920'de de, 30'da da, 60'ta da, 70'te de, 80'de de bu ülkede Kürtçülük yapmak yasaktı. Anayasal olarak bu bir suçtu. Ama yani onu yapan başına ne geleceğini biliyordu. Tutuklanırdı, işkence görürdü, hani yasal olarak ya da olmayarak

birçok yaptırıma maruz kalırdı. Ancak Adalet ve Kalkınma Partisi'nin yarattığı konjonktür içinde öyle bir şey yaşandı ki, yani 7 Haziran'da "Kürt sorunu çözülmelidir, mutlaka çözülmelidir" diyen insanın başına hiçbir şey gelmezken 8 Haziran'da aynı cümleyi kuran insanlar tutuklandı. Bu tabii bizim yurttaşlık hukukumuzda çok ciddi zararlar veren bir mesele. Az önce Kemal'in söylediği araştırmalar, bizler de takip ediyoruz bunları, çok önemli bence. Çünkü şöyle bir yere evrildi. Kemal ile benzer bir şey söylüyoruz zaten. Özellikle gençler özelinde şöyle bir nokta var artık. Ya kardeşim benim Türk genci ya da Kürt genci ile karşı karşıya bulunduğum sorunlar aslında ortak. Ne işte bu, meritokratik sistemin yeniden inşa edilmesi, ya da bir yurttaşlık hukukun yeniden inşa edilmesi. Kimsenin etnisitesine, dinine göre ayrıma uğramaması. Bugün artık öyle bir şey ki sadece bunlar da değil. Bugün bir de bunun yanında siyasi kimliğine göre de ötekileştirdiği ve toplumdan dışlandığı bir süreç yaşanıyor. Yani o insanlar HDP'li ise, HDP'li diye dışlanıyorsa, ben kendi adıma CHP'liyim diye dışlanabiliyorum bu süreçler içinden, meritokratik süreçler içinden. Bu yüzden aslında sorunların da ortaklaştığı bir denklem içindeyiz. Bir yandan son 6-7 yıllık süreç büyük travmalar yaratmışken bir yandan da iktidarın değişmesi durumunda aslında CHP'nin ya da toplumsal muhalefetin burada büyük bir kozu olacağı ya da bir yeniden süreç başlatmak anlamında rızası olacağı, Kürtlerden böyle en baştan, sıfırdan belki, sayfa açmak için rolü olacağını düşünüyorum. Bu açıdan da aslında bu dönemi önemli görüyorum.

KİMLİK MESELESİ, DİN, LAİKLİK

Yunus Emre: Çok teşekkür ederim. 3 arkadaşımızın da açıklamaları, yorumları, değerlendirmeleri bir önemli bir çerçeve çizmiş oldu. Düşündüğümden farklı noktaya geldik aslında. O yüzden kafamdaki soruyu biraz değiştirerek, yeniden formüle ederek dile getireceğim. İkinci bölüm için şöyle

bir soru yönelteceğim. Yüzünü batıya dönmüş bir Türkiye düşünelim. Yani Avrupa Birliği'ne girecek, demokrasi ve insan hakları konusunda gerçekten yol almış, ekonomik beklentilerin olumlu olduğu bir Türkiye manzarası. Böyle bir Türkiye, ülkemizde yaşayan Kürtler için de ve komşu ülkelerde yaşayan Kürtler için de bir cazibe merkezi olacaktır.

Türkiye'nin git gide bu evrensel değerlerden uzaklaşması ve ekonomide de ciddi sorunlarla karşı karşıya bulunması bu sorunu yeni bir boyuta taşımış oluyor. Şimdi benim size sormak istediğim şu: Genel olarak Türkiye'nin demokratikleşmesi, Türkiye'nin bir ekonomik gelişme doğrultusuna girmesi Kürt meselesinin gelişimini nasıl etkiler? Bunun yanına belki şunu da ekleyebilirim. İlk bölümde sizler üzerinde durdunuz, kimlik konusu. Kimlik tartışmaları ve kimlik temelinde kutuplaşma konusunun başka unsurları da var. Bu konuyu sadece Kürtlük bakımından düşünmek yeterli olmayacaktır. Örneğin din üzerinden de bir mobilizasyon. Ayrıca Kürtler ve din meseleleri, laiklik meseleleri var. Burada ne düşünüyorsunuz? Yani bu bir yanılla acaba iktidarın işine yarayan bir alan mı yaratıyor? Ya da daha laikliğe yönelmiş bir Türkiye görünümü-

ne Kürtler nasıl bakarlar? Özetle genel olarak kimlik siyaseti, din-laiklik konuları ile Kürt meselesi arasındaki ilişkiyi de nasıl değerlendirirsiniz diye de ilk sorumu da tahkim etmiş oluyorum. Bu sefer isterseniz bir değişiklik yapalım. Kemal Büyükyüksel ile başlayalım.

KİMLİK SİYASET TÜRKİYE'YE ZARAR VERİYOR

Kemal Büyükyüksel: İlk olarak Avrupa Birliği'ne yönelen bir Türkiye'nin gerçekten cazibe alanına dönüşeceği ni söylemekte yarar var. Çok bariz bir şey gerçekten. Hem de bölgede diğer ülkeler için de bir cazibe alanı olacaktır. Bence şöyle bir ekstra artışı var. Bunu da açıkça söylemekte çekince görmüyorum. Türkiye'de yaşamının endişesini taşıyan Kürtler için çok büyük bir garantör olacaktır Avrupa Birliği süreci. Yani bir Kürt vatandaş Türkiye'de yaşayan Türkiye'de yaşamaktan çok daha büyük bir memnuniyet duyacaktır eğer Avrupa Birliği'ne gireceğini biliyorsa. Ve bu onu aslında Türkiye'den uzaklaştıran duygusal faktörleri de zayıflatacağı diye düşünüyorum. Yani Türkiye'ye entegrasyonu da arttıracaktır. Bu Türkiye'deki Kürtlerin Türkiye'yi by-pass ederek Avrupa Birliği üzerinden Türkiye'ye bir şeyler

dayatması şeklinde değil. Türkiye'ye bağlılığı da arttıracaktır. Çünkü orada kendisi için Türkiye'den öte bir fırsat görecektir. Türkiye'nin bunu sunduğunu görecektir. Yani şu da var, şunu da açıkça söylemek gerekir. Eğer bir Türkiye vatandaşı olmasa yani bir Irak'ta olsa ya da aynı coğrafya içinde başka bir ülkede olsa sahip olamayacağı bir yaşama sahip olacağını görecektir. Bu açıdan değerlidir bence bu Avrupa Birliği süreci de. Ki zaten Türkiye'nin de sağlaması gereken özünde bence bütün vatandaşlarına şunu gösterebilmektir, bu güce de sahip olduğuna inanıyorum, "bu ülke altında yaşayarak sahip olabileceğiniz şeylerden daha iyisine başka bir yerde sahip olamazsınız". Bunu gösterebilmektir. Bunu gösterdiği zaman zaten bu duygusal bağın kurulacağını düşünüyorum. Bir de tabii ki hem duygusal hem de menfaat bağı da var. Bunu negatif bir şekilde kesinlikle söylemiyorum. Yaşam koşulları açısından söylüyorum. Huzurlu olabilmek açısından söylüyorum. Yani güçlü bir toplum ve güçlü bir devlete sahip bir ülke içerisinde özellikle uluslararası kurumlara entegre, Avrupa Birliği'ne de mümkünse entegre olan bir ülke içerisinde insan çok daha huzurlu, çok daha güvenli hissedecektir. Bu böyle bir şemsiyenin altında var olmaktan. Yani düşününce bunun alternatifi bir Irak, bir Suriye oluyor. Kesinlikle onları aşağılamak açısından söylemiyorum ama oradaki politik koşulları, asgari koşulları göz önünde bulundurduğumuzda çok daha farklı koşul, çok daha farklı sorunlar yaşadıklarını, çok ağır sorunlar altında olduklarını gözlemleyebiliriz. Yani Türkiye'nin böyle bir avantajı kesinlikle var.

Burada ben şunu vurgulamak isterim aklıma geldiği için. Kimlik siyaseti Türkiye'ye kesinlikle zarar veren bir şey. Kimlik siyaseti sadece Türkiye'ye değil genel olarak tüm toplumlara zarar veren bir şey. Ama genel olarak aklıma gelen şu oldu. 20 yıllık AKP siyasetinin bu açıdan Türkiye'ye verdiği en büyük zararlardan biri bütün çatışmaları toplumsal gruplar arasındaki çekişmelere

dönüştürmesi oldu. Ve vatandaşları toplumsal grubun üyeleri üzerinden tanımlayan, onları toplumsal kimliklere sıkıştıran bir anlayış yaratması oldu. Yani çıkıyor Cumhurbaşkanımız, her konuşmasında sürekli olarak toplumsal grupları sayıyor. İşte Türkler, Kürtler, Lazlar, Çerkezler, Aleviler, ama bu komüniter anlayış kimlik siyasetini körükleyen bir anlayış. Ve aynı anda da aslında yurttaşlık kavramını yok eden bir anlayış. Çünkü böyle bir yaklaşım olduğu sürece herkes kendi toplumsal kampının içerisine sıkışıyor. Hani sanki bir sürü kabileymiş Türkiye ve bu kabilelerin toplamının üstünde bir kabile reisi varmış anlayışını ortaya çıkaran bir şey. Burada buna alternatif bir kurgunun geliştirilmesinin şart olduğunu düşünüyorum.

"KABİLECİLİK" TÜRKİYE'Yİ OLUMSUZ ETKİLİYOR

Yunus Emre: Araya girip bir şey söyleyeceğim. Bu konu Türkiye'de çok bilinmeyen bir konu. Belki açmanız faydalı olabilir. Bu kabilecilik, İngilizce karşılığıyla, tribalism olayı, siyaseti

nasıl etkiliyor. Dünyada Lübnan, Irak gibi örnekler bakımından da biliyorsunuz çok tartışılan bir konu. En azından bir noktada arabanın devrildiği anlaşıyor. Yani tribalizm üzerinden bir politikleşme sürecinin de bahsi geçen ülkelerde nereye geldiği ortada. Biraz bunu açar mısınız? Bu ne demek? Türkiye açısından neden önemli?

Kemal Büyükyüksel: Kabilecilik şöyle bir şey demek. Toplumun farklı toplumsal grupların etkileşimine indirgemek. Ve aslında birey olarak yurttaşların varlığını göz ardı eden bir siyasi yaklaşım ve siyaset anlayışı üzerine kurgulamak kendi anlayışını. Bu neye yol açıyor: Toplumda sürekli olarak farklı kampların, yani kabile diyebileceğimiz işte bu, yani kabileleşme meselesi farklı toplumsal kampların oluşmasına yol açıyor. Bu illa ki etnik olmak zorunda değil, dini de olabilir. Ama başka konular üzerinden de olabilir. Mesela çok komik bir şekilde insanların cinsel yönelimi ile alakalı bir mesele olmasına rağmen, LGBT bireylerin sanki bir kabileymiş gibi bir muamele görmeleri de böyle bir şeydir. Kendilerine bunu atfetmemelerine rağmen. Ve böyle bir siyaset anlayışı sürekli olarak insanların aslında toplumda var olabilmesinin, eşit yurttaşlar olarak etkileşim içerisine geçebilmelerini engelleyen bir anlayış ortaya çıkıyor. Çünkü insanları

belli komünitelerin üyeleriymiş anlayışına sıkıştırıyor. Ve böylelikle de zaten düşmanlaşma, otomatik olarak etiketleme gibi durumlar ortaya çıkıyor. Ve bu kişiler sürekli olarak kendi kamplarının içine sıkıştırıldıkları sürece, kendi kamplarının içerisinde kalıp başkaları ile etkileşim göstermedikleri için toplumsal güven düşüyor. Toplumsal güvenin düşmesi ile birlikte bu ortak zemin, toplumsal zemin zedeleniyor. Eşit bir şekilde yurttaşların etkileşim haline geçebileceği kamusal alan diye bir şey ortadan kalkıyor. Ve sonunda da tam da tabirine uygun bir şekilde diyebileceğimiz bir şekilde siz de güzelce örneğini verdiniz. Bunun en sağlıksız örnekleri tabii ki de Asya'da, Güney Asya'da özellikle ya da Ortadoğu'da görebileceğimiz örnekler. Lübnan'da artık kitlelerin tamamen dini kimlikleri üzerinden ya da başka ülkelerde etnik kimlikler üzerinden aidiyetlerini tanımlayıp, bu kamplaşma üzerinden herhangi bir toplum, ortak şeylerin kalmaması, ortak değerlerin kalmadığı, aslında toplumun parçalandığı bir yapı ortaya çıkıyor. Bu Türkiye için çok büyük bir risk. Ve Ak Parti son 20 yıllık sürecinde sürekli olarak aslında bu anlayışı destekleyen bir söylemle devam etti. Hep değişik toplumsal grupları vurguladı. Hala da devam ediyor. Yani hala herhangi bir mesele ortaya çıktığında, en son bu Boğaziçi meselesi

üzerinden LGBT meselesi ortaya çıktı, LGBT bireyler sanki bir örgütmüş gibi, bir kampmış gibi tanımlanıyor. Ama aslında ortada çok bariz birbirinden çok farklı düşünen insanların sadece doğal bir özelliklerinden kaynaklanan, ortak tanımlanma durumları var. Ama kendilerini ne kadar ortak tanımladıkları da çok şüpheli. Yani bunu kim atfediyor onlara? Yani sorun da burada ortaya çıkıyor. Yani ben şunu çok önemli görüyorum. Ve alternatif kurgunun da şu açıdan mümkün olabileceğini düşünüyorum. Kimlik siyasetine karşı bu kamplaşmaya karşı bir eşit yurttaşlık vurgusu ve bunun üzerinden yürünmesi gerektiği. Çünkü kimlik siyaseti var oldukça, kamplar var oldukça biz yekpare, monolitik, tek bir blok olarak Kürtler diye bir şey tanımlıyoruz. Ama bunun üzerinden de ne istiyorlar, ne verilmesi gerekiyor gibi bir tartışmaya dönüyor. Bu çok sağlıklı bir tartışma bence ve sonunda da şuna dönüyor: sanki değişik toplumsal gruplara değişik imtiyazlar tanınması gerekiyormuş tartışmasına dönüyor. Ama buna alternatif olarak ortaya konulması gereken benim inandığım, bu 20 yıllık kutuplaşmayı da nasıl körüklediğini gördükten sonra bu mentalitenin kimseye imtiyaz sağlama amacıyla yola çıkmayan, kimseyi bir gruba sıkıştırmayan, eşit bir yurttaş olarak eşit bir zeminde herkesin var olabildiğini sağlayabilen bir anlayışın ortaya koyabileceği alternatif bir kurgunun sağlıklı olabileceğini, bunun için de kimlik siyasetinin ve bu kabilecilik anlayışının bir kenara konulması gerektiğine inanıyorum. İmtiyaz değil, eşit yurttaşlık diyorum.

Yunus Emre: Çok teşekkürler. Söyledikleriniz bana Durkheim'ın meşhur bir sözünü hatırlattı. Toplum tek tek bireylerin toplamından fazlasıdır. Toplumu tek tek bahsettiğiniz grupların da toplamından fazlası diye görmek lazım. Yani toplum = toplumsal grup A + toplumsal grup B + toplumsal grup C. Bu formül yanlış. Toplumun bu grupların toplamı olduğu bakış açısının yanlış olduğuna, toplumun bundan daha fazlasına işaret et-

tiğine ve onun da temelinin yurttaşlık ve tabii yurttaşların eşitliği olduğuna işaret ettiniz. Bunun altını çizmek istedim.

Kemal Büyükyüksel: Küçük bir ekleme yapabilir miyim? Burada şunun da önemli olduğunu düşünüyorum. Çok önemli bir yere değimdiniz çünkü. Buna da katılıyorum. Bireylerden de fazlasıdır, toplumsal gruplardan da fazlasıdır. Burada şöyle bir anlayış var. Yani iktidarın ideolojik yapılanmasını düşündüğümüzde aslında çok Osmanlıcı bir yaklaşımla bu işi yürüttüğünü, her şeyi bir toplumsal gruplar, kümelerle indirgediğini görüyoruz ama bu gerçekten modern çağa da çok uygun bir yaklaşım değil. Bunu da söylemekte yarar var. Yani modern devletler ve modern toplum anlayışı yurttaşlık, vatandaşlık üzerine kurulu. Bence burada bir ideolojik ve aslında bir anlayış çatışması var. Aslında Osmanlı'ya kadar geri giden bir çatışma da var diye düşünüyorum. Osmanlıcı tahayyülün yarattığı bir durum olarak da görüyorum bunu, bir tehlike olarak da görüyorum hala süregelen.

Yunus Emre: Çok teşekkürler. Bunları da not ettikten sonra şimdi geçen sefer ki sırayı yine bozarak Onur Alp arkadaşımıza söz vermek istiyorum. Buyurun.

TOPLUMSAL GRUPLAR ARASI DİYALOG ÇOK ÖNEMLİ

Onur Alp Yılmaz: Evet Kemal yine çok güzel açıkladı. Yurttaşlık hukuku gerçekten önemli ve sizin söylediğiniz bağlam da önemli Durkheim'ın sözüne atıfla. Yani toplumun da bütün bu toplumsal katmanlardan bağımsız bir özne olduğunu unutmamamız gerekiyor. Yani öyle bir kişilik kazanması lazım toplumun. Yani refleksleri göstermesi önemli. Yani belli aşamalarda. Toplumun karşısına grupları değil de bir yerde aslında devleti koymak herhalde burada doğru oluyor. Burada şu önemli bence. CHP'nin özellikle bu referandum sürecinden sonra yarattığı

şey, geçen sizin yazınızda da belirttiğiniz, Kılıçdaroğlu Doktrini meselesinin bence en önemli yanı bu toplumsal gruplar arasındaki diyalog meselesi. Çünkü bizim en çok kaybettiğimiz şey diyalog. Şu an bu kutuplaşma, kamplaşma sadece bir taraf için olmuyor. Bizler de, yani ben bunu samimiyetle söylüyorum, Adalet ve Kalkınma Partili akrabalarım ile konuşamıyorum. Yani buna benim tahammülüm yok. Çünkü söyledikleri şeyler benim dünyama ait şeyler değil. Kemal zaten buna dikkat çekmeye çalışıyor. Yani söylediği şey biraz buraya geliyor. Burada bir modernite, bir yurttaşlık var. Öbür tarafta bana başka bir hikâye anlatılıyor. Bu tabii ki kabul edebileceğimiz bir hikaye değil bizim. İşte tam böyle Osmanlı'daki millet sistemi ama bu sefer piramidin en üstünde bu defa Müslümanlar değil de Adalet ve Kalkınma Partililer var. Bir de böyle bir yanı da var. Hani benim Adalet ve Kalkınma Partili akrabalarımın da buradan nemalandığı falan yok. Bunlar klasik din sömürüsü üzerinden, Sakaryalıyım ben, muhafazakar insanlar. Bunun üzerinden aslında dini tekeline almış, en azından namaz kılan adam diye oy verilen bir denklem söz konusu burada.

Özellikle şehirli Kürtlerin sekülerizme bakışlarının Cumhuriyet Halk Partisi ile ya da bizlerle, bizim gibi düşünen insanlarla çok farklı olmaması önemli. Şehirleşmiş Kürtler için söylüyorum. Önemli bir diyalog kanalı bence. Çünkü bir yurttaşlık tanımı yapılacaksa bunun olmazsa olmazı bence laiklik. Bir yanı mutlaka laiklik olmak zorunda. Sizin yazınıza atıfla Erdoğan'ın herkes adına konuşma hakkını CHP'nin onun elinden almış olması aslında hakikaten ellerini kollarını bağlayan bir duruma getirdi onları. Bu noktada şu önemli. AKP'nin şöyle bir açmazı var HDP ile ilgili. HDP ile Kürt seçmeni ayırıyoruz birbirinden diyorlar ama ayrıştırılabilecek bir şey değil. Bir de somut gerçekler var. Somut gerçekliğe bakıldığında da o insanları temsil eden partinin HDP olduğunu da görebiliyoruz. Tabii hem sizin, hem de Kemal'in söylediği çok

doğru bir şey var. Avrupalı Türkiye. Avrupalılaştan, Avrupa Birliği ile entegre olmaya çalışan bir Türkiye'nin Ortadoğu'da yaratacağı fark. Burada şöyle bir tehlike mevzubahis bizim açımızdan. Ben Amerika Büyükelçiliği'nin PKK liderlerinin başına ödül koyma meselesini çok önemsedim ve aslında bence çok kritik bir adımdı. İşte burada Biden ne yapmaya çalışıyor. PKK ile PYD'yi ayrı görüyoruz, bunlar aynı şeyler değil. Böyle bir şekilde AKP'ye oradaki oluşumu tanıma meselesini dayatmaya çalışacaklar. Tabii ki de ekonomide gelişme, eşitlik yurttaşlık filan önemli ama tek boyutu değil bunlar. Neden değil? Çünkü kimlik boyutu var. Eğer sadece bu işi ekonomik geri kalmışlıkla ya da eşit yurttaşlıkla açıklayacaksak örneğin Katalanya'yı ne yapacağız. Oradaki meseleyi ne yapacağız? Bunların hepsi aslında olumlu seyrettiği yerler. Ama hala orada mikro milliyetçilik temelinde çeşitli talepler var. İşte bu işin bir de böyle bir yanı var.

BATILI BİR TÜRKİYE, ORTADOĞU'DA CAZİP BİR TÜRKİYE'DİR!

Türkiye'nin bir vitrin yaratması mevzubahis. Aslında batılı bir Türkiye Ortadoğu'da cazip bir Türkiye'dir. Mesela yıllarca dizilerimizi oraya sattık. Nasıl sattık? Müslüman ama kadın ruhundan anlayan bir erkek hoşuna gidiyordu o bölgedeki kadınların. Yani işin bir de bu yanları var. Ya da takımları Avrupa'da boy gösteren bir Türkiye. Şampiyonlar Ligi'nde boy gösteren bir Türkiye daha cazip geliyor onlara. Siyaset boyutuna geldiğimizde devletin etnik ve dini olarak vatandaşlarına kör olduğu, bunu zaten Cumhuriyet yapmaya çalıştı ama bir yandan da temsilde adaleti sağladığı, yani bu defa bir de İkinci Yüzyıl Doktrini ise CHP açısından bu, bir de bunun yanına etnik ve dini kör-lüğün yanına toplumsal adaleti, temsiliyette adaleti sağladığı, bunu da nasıl sağlayabilir? Bunun en iyi yolu yerel yönetimleri bir şekilde daha özerk bir yapıya kavuşturma meselesi. Daha yerel meclisler aracılığıyla belki bu işle-

ri yapmak olabilir. Tabii çok daha derin tartışmalar, derinliğine inilebilir. Bu yolla yapılabilir. Çünkü orada akrabalarının kurdukları devletler var. Onlardan daha refah içinde, daha toplumsal adalet içinde yaşadıklarını görmeleri lazım ki Türkiye'ye dair bir aidiyet hissetsinler. Ve o tür bir yola girme gereği duymasınlar. O yoldan aslında onları döndürecek en önemli unsur, onlara dediğim gibi modern çağın nimetlerini sergileyebilmek. Bütün vatandaşlara sergileyebilmek. Yani bunlar belki de bizim bugün çok üstten söylediğimiz şeyler. Bunların nereye gideceğini, doğrultusunun ne olacağını, sınırlarının ne olacağını belirleyecek şey de toplumsal diyalog. Ben bunun başka bir yolunu bilmiyorum. Çünkü paylaşımın tek yolu diyalog. Dediğim gibi bizim ilk başta kaybettiğimiz diyalog kanallarını tekrar açmamız gerekiyor. Bunun için de tek yol az önce de dediğim gibi diyalog.

Yunus Emre: Çok teşekkür. Evet sevgili Anıl buyur lütfen.

“DOĞU GÖREVİ” NE DEMEK?

Anıl Kemal Aktaş: Teşekkürler. Buraya gelmeden biraz da temsilde adaletten, eşit yurttaşlıktan bahsettik. İvme içindeki arkadaşlarımla buraya gelmeden önce böyle bir etkinlik var, siz ne düşünüyorsunuz diye onların da düşüncelerini aktarabilmek adına, onların fikirlerini de aldım. Özellikle Kürt arkadaşlarımız bazı duygusal noktalardan da bazı şeyler söylediler. Şimdi burada yeri gelmişken yani Türkiye'nin gidişatının getireceği yeni bir düzeni tartışırken aslında şuna da bakmak lazım. Bence Türkiye'de var olanın aslında Kürtlere ne hissettirdiği de belki yeni gidişata giderken kuracağımız o denklemi, o mimariyi etkileyeceğini düşünüyorum.

Mesela bunlardan bir tanesi yıllardır gerçeklik haline gelen “Doğu Görevi”. Doğu Görevi elbette sadece Kürtlerin yaşadığı bölgeyi işaret etmiyor ama zorunlu görevin yanı sıra sürgün icrası

da gören bu kamu enstrümanı bölgede yaşayan insanlar üzerinde bir psikolojik etki bırakıyor olabilir mi bunu sormak lazım.

Kürtler üzerinden baktığımızda, Türkiye gibi böyle çatışmaları çok taze olan bir ülkede, kavganın hala devam ettiği bir yerde, “Doğu Görevi” gibi bir şey söylediğiniz zaman Kürtlerde de şöyle bir hissin yaratılmış olabileceğini de hatırlamamız gerekiyor. Yani siz aslında zaten bu ülkenin tercih edilmeyen bölgesinin insanlarısınız ve bu ülkede eğer bir rütbe düşümü, bir eğer cezalandırma yapılacaksa sizin yanınıza yollarız. Şimdi Kürtlerin bu hissiyat içerisinde hangi ortak yurttaşlığı sahipleneceğini düşünmek lazım.

Mesela Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı'na dair de şöyle bir şey var. Acaba Kürtlerin şöyle bir şey düşünebileceğini düşünüyor muyuz? Bu yerel yönetimler özerklik şartını uygulayan ve yine bu şekilde tartışmaları yaşayabilen ülkelerde bir şeyler, birbirine güven üzerinden bu yerel yönetimler özerklik şartı büyük riskler yaratmamış. Aksine Katalonya örneği verildi mesela, ya da Fransa'da yerel

sisteme baktığımız zaman aksine bahsedilen yerel yönetimler reformu bu ülkelerde refah yaratmış.Türkiye’de ise Avrupa’da hemen herkese olumlu so-

nuçlar getiren bir yapısal reform Kürt meselesinde oluşan kırılmalar yüzünde hayata geçirilemiyor ve bu meselenin bir tarafı bu ülkenin vatandaşları aslında. Kürtlerde mesela bu hissi yaratıyor olabilir miyiz? Türkiye’nin bugün geldiğimiz noktada özellikle yerel demokrasinin getirildiği noktada, CHP’li, HDP’li belediyelere getirilen baskı noktasında acaba Kürtler şunu düşünüyor olabilir mi? Ya Türkiye belki de yerel reformunu, yerel refahını, yerel demokrasisini ve hukuki etkinliğini çok yükseltebilecek bir yapısal hukuki reformdan mahrum oluyor.

Yani Türkiye’nin bütününü demokratikleştirebilecek bir şeyden mahrum kalıyoruz ve bu esas olarak hangi sebeple? Veya dönüyorum kayyumlar meselesine. Acaba şöyle bir his yaratılıyor olabilir mi? “Siz bu işi çok iyi bilmezsiniz. Gerekirse biz size müdahale ederiz. Siz dışarıdan müdahale edilmesi gereken yurttaşlardansınız.”

Bir de kayyumlar var, bir de AKP’li be-

lediye başkanlarının istifa ettirilmesi örneği var.Bu kadar eşit olmayan bir uygulama ortadayken, Kars ve Diyarbakır belediyelerine gelen kayyum uygulamaları ortadayken karşılıklı güveni nasıl tesis edeceksiniz? Mesela buradaki eşit olmayan uygulamada bu algıyı yaratıyor olabilir.Türkiye Cumhuriyeti tarihinde de tekerrür eden “devlet en iyisini bilir ve gerektiği yerde sana en iyi müdahale yapar senin iraden dışında” algısı ve uygulamada olan gerçekliğin de aslında tekrarı. Ve tabii Kürtlere de şunu hissettiriyor olabiliriz. Yani gerektiği yerde müdahale edilmesi gerekenlersiniz. Ne hafızalarınız, ne anlayışınız bizim için yeterli değil. Gerekirse size müdahale ederiz.

Yunus Emre: Onur Bey’in ekleyecekleri var sanırım. Buyurun.

CHP TARTIŞMAYI BAŞLATMALI, MAYINLI ARAZİYE GİRMELİ!

Onur Alp Yılmaz: Meselenin formal ve informal bir yanı olacak. İnformal yanı biraz daha ikna süreçleri içerisinde yer alacak, o rıza mekanizmasını üretecek şey. Bunun da tabii toplumsal aktörler, Kemal’in de az önce verdiği örneği hatta söyleyeyim size. Ezhel gibi toplumun bütün grupları tarafından sevilen, kabul edilen ve aslında bir şekilde protest şarkı söyleyen birinin çıkıp Kürtçe şarkı söylemesi ve bunu Kadıköy’de yapması. Tabii bunlar çok farazi örnekler. Birincisi buradan bir rıza üretimi tabii ki yapılmalı. İkincisi CHP’nin şöyle bir şey yapması bence önemli. Tartışmayı başlatmalı. Sonuç çıkıp çıkmaması çok önemli değil, bu kimlik meselelerinde bazen de sonuç çıkmıyor, yani bir şeyi yapmak bile tek başına anlamlı olabiliyor. Burada mesela Sezgin Tanrıkulu’nun 2013’te yanılmıyorsa yazdığı raporda, 2011’de de vardı, 2013’te de vardı bildiğim kadarıyla. Hakikatleri Araştırma Komisyonu diye bir yapı tasarlanıyor. Bu Kürt meselesi ile ilgili anlatılan hikayenin aslını araştırmakla ilgili bir mesele. Bu zor bir iş. Buradan bir sonuç çıkacağını düşünmüyorum açıkçası. Çünkü ne çıkarsa oradan iki

tarafından biri mutlaka taraflı tarih diyecek buna. Ama bu tartışmanın başlaması aslında başlı başına anlamlı. İnsanların şunu görmesi, Kürtlerin şunu görmesi örnek üzerine söylüyorum ama genel için de böyle, CHP'nin mayınlı araziye girdiklerini görmeleri bençe çok anlamlı olur. Olası bir iktidar dönüşümü döneminde. O mayınlı araziye girmek bile sonuçtan bağımsız olarak, sonuç çıkıp çıkmamasından bağımsız olarak son derece anlamlıdır. Ben bunu 2005'te Erdoğan'ın içi boş bir laf olarak Kürt sorunu benim sorunumdur demesi ile Kürtlerden gördüğü o teveccühe yaslanarak söylüyorum. Bu tartışmayı başlatmanın bile başlı başına CHP'ye çok şey kazandıracağını düşünüyorum. Anıl Kemal Aktaş: Onur Alp'e ben de bir şey ekleyeyim. Buradaki önemli olan şey şu, yine bir politik psikolojik yaklaşımla şunu yakalayabiliriz. Kürt meselesine dönük çözümler sadece seçim kazanmaya dönük değil de seçim haricinde de hatırlanabilen ve gerçekten bir demokrasinin unsuru olarak çözülmesi gereken bir şey olarak hatırlanmalı. Mesela CHP'nin seçimler haricinde de bir hamle yapması, yani seçimler yaklaşmadan bir hamle yapması, bunu gündeme getirmesi, yani sadece hep iktidar olanla masaya bir

pazarlık unsuru olarak oturma hissinden de kurtulur aktörler. Yani meseleyi bundan özgürleştirirsek o zaman belki gerçekten somut olana dair Kürtlerin de hafızası yeniden canlanır. 1980 öncesi Cumhuriyet Halk Partisi'nin çok cesur hamleleri yeniden olumlu bir şekilde hatırlanabilir.

Kemal Büyükyüksel: Ben de bir ekleme yapabilir miyim?

Yunus Emre: Tabii. Üçüncü tur olmuş oldu. Çok da iyi oldu. Lütfen.

Kemal Büyükyüksel: Ya şöyle evet bu formal ve informal ayrımı çok önemli.

Yunus Emre: Kemal Bey bunu bir tanıtır mısınız öncelikle? Neyi kast ediyorsunuz formal, informal ayrımından?

RIZA ÜRETMEK İÇİN DUYGUSAL BİR SÜREÇ GEREKİYOR

Kemal Büyükyüksel: Bu işin bir yasal süreci var değil mi? Bir kurumların dönüşmesi var, yeni kurumların ortaya konulması, yeni demokratik anlayışın yasaların belki dönüşmesi. Bunlar gayet mecliste yapılacak kurumsal siyasetin öznesi olduğu süreçler. Tabii ki toplum-

sal grupların da, toplumun da öznesi olduğu bir süreç ama sonuçta kurumsal siyasetin etkinleştireceği ve resmi olarak yasaya döküleceği bir şey. Ancak bir de bunun resmi olmayan kısmı var. O kısım aslında bu yasal dönüşümlerin sağlanması için alt yapıyı oluşturan şey. O da duygusal tarafı işin. Yani Kürtlerin kültürüyle, kimliğiyle kendisi olmalarıyla istedikleri özne olmalarıyla yani kendilerini saklamadan toplumda görünür olabilmelerinin sağlanabilmesi. Ama bu bir lütuf değil. Bunun doğallaştırılabilecek bir noktaya gelmesi. Ve bundan dolayı da bunun hafifleşmesi aslında insanların. Bunun hafifleşmesinin sağlanması. Bir garip bir mesele olarak karşılanmasının bitmesi. Mesela ne olmuştu? İstanbul'da Kürtçe tiyatro oynanacaktı ve bunu engelledi iktidar mesela. İBB, Ekrem İmamoğlu böyle bir şeye girişmişti, böyle bir çatışma yaşanmıştı iktidarla arasında hatırladığım kadarıyla birkaç ay önce. Bunun artık doğallaştığı, rutine bindiği, hatta sıkıcılaştığı, sıkıcılaşacak kadar doğallaştığı, insanların yadırgamayacak hale geldiği böyle şeyleri bir alt yapı oluşturulduğu zaman duygusal olarak toplumda belli kesimlerde bunun üzerine yasa üretmek çok kolaylaşır. Yani rıza üretmek deyince, sanki manipülatif bir süreçmiş

gibi oluyor ama burada duygusal bir süreç de gerekiyor. Normalleşme, rahatlatma, hafifleme, yadırgamama süreci gerekiyor. Ben ondan dolayı, Onur Alp ile konuşurken de bahsetmiştim, bunun çok değerli, orada çünkü inanılmaz bir duygu yakalandığını düşünüyorum ben. Kürtler için, genç nesil için.

SAYGI GÖSTERMEK "ANAHTAR" OLABİLİR Mİ?

Yunus Emre: Ben bir son soru sormak istiyorum? Söylediği her şey yanlış çıkan birisi var. Francis Fukuyama. Ama dünya çapında tanınan birisi ve yakın zamanda önemli bir kitap çıkardı. *Kimlik Siyaseti, Identity Politics* başlıklı. Orada gündeme getirdiği bir kavram ise sıklıkla gündeme geliyor; *"Dignity", Onur, haysiyet. Belki insan onuru demek daha doğru, insan onuru, insanlık onuru. Bu meselede galiba en kilit olay Türkiye'de de bu. Az önce sizin de ifade ettiğiniz Kürtlerin diline, hayat tarzına saygı göstermek meselesi. Saygı göstermek. Bu bir anahtar olabilir mi elimizde?*

Kemal Büyükyüksel: Kesinlikle olduğunu düşünüyorum. Hatta saygı göstermekten öte, umursanmaması, saygı

göstermenin bir sonraki, çünkü saygı göstermede bir şey var, dikkat çeken bir, ben şunu görüyorum kendi kişisel hayatımda. Ben bir toplu taşıma aracına bindiğimde toplu taşımada Kürtçe konuşan biri oluyor. Hatta bazen sınıfsal ayrımların da kesiştiğini görüyorum. Yani tabii ki de Kürtçe konuşan başka yolcular oluyor, bazen de dolmuşa bindiğinizde belki karşınıza gelmiştir, Kürtçe konuşan bir şoför oluyor. Dolmuş şoförü oluyor. Dostuyla, arkadaşıyla telefonda konuşuyor. Bunun bir adımı tabii ki de buna saygı duymak. Ama bir sonraki adımı da bunu fark etmemek noktasına getirmek.

Gerçek normalleşmeyi sağlamak için, o insan haysiyeti, onuru, o insan fark edilememek bile istiyor olabilir. Kendi öz-nelleşme sürecini yaşamasına rağmen. Yani bu birçok kesim için de geçerli. Çünkü her kimliğin bazı görünen tarafları var. LGBTİ bireyler için de olabilir. Yani beraber olduğu kişiyle beraber olduğunda bırakın saygı duyulmasını dikkat bile çekmeyeceği bir varoluşun içerisinde bulunmak arzusu.

Umursanmayan ya da kenara itilen ya da göz ardı edilen bir şekilde değil. Bu kadar normalleşmiş bir varoluştan bahsediyorum. Tabii ki de Kürtler içerisinde de şey olacaktır. Yadırganmış ya

da dışarı itilmiş kimliklerin tanınma ya da el üstünde tutulma süreci olacaktır. Bu Amerika'da da var. Evet Black Culture'a önem verilmeye çalışılıyor, ezilmiş kimliklere biraz daha seslerini çıkartmak için önem verilmeye çalışılıyor ama toplumsal sistem içerisinde bunun yadırganmayacağı bir şey haline gelmesi. Kürtçe bir tiyatro olduğunda İBB'de, bakın bizim Kürtçe tiyatromuz da var gibi bir lütuf olmaktan bile çıkacak hissi vermek oradaki Kürt meselesinde çok önemli.

Burada da son söyleyeceğim şey şuydu. Ben şöyle bir anın yakalandığını hissettim. Bu hem Türk gençlerini, hem Kürt gençlerini birbirine bağlayan rahatlığın yakalandığı şeyi onda bulmuştum. Belki çok komik gelebilir dediğim gibi ama o Ezel'in yayınladığı Kürtçe Rap parçasında bulmuştum. O kadar doğal, o kadar garip karşılanmayan, o kadar akan ve insanların içselleştirebildiği normalmiş havası vardı ki yansıttığı, Türk gençlerinin tepkilerini gördüm. Kürt gençlerinin tepkilerini. En azından bir kesimde. Ve orada bir birleşme gördüm. Bu zaten Türkiye'nin ilerleyebileceği bir yol. Türklerin ve Kürtlerin bir arada var olabildiğini görebildiğim bir siyasi andı mesela o. Çok basit oldu belki ama sanatın siyasal değerinden

bahsediyorum burada. Ya da yankısından. Bunu vurgulamak istedim.

Yunus Emre: Evet. Onur Alp Bey buyurun lütfen.

CHP BAŞARISIZ OLACAKSA DA KÜRT MESESİNDE RİSK ALMALI

Onur Alp Yılmaz: Kemal'in söyledikleri çok anlamlı. Ama ben biraz farklı bakıyorum. Ben bu kadar iyimser değilim. Çünkü gerçekten bu çok sert bir mesele. Ortada bir kan var. Bu işin bir yerde mesela bir kan davası olduğunu unutmamamız lazım. Bu iş maalesef bir kan davasına dönüşmüş durumda. Bu yüzden zaten siyasetçiler için çok tembel bir alan bu. Yani burada bence en önemli meselelerden biri Adalet ve Kalkınma Partisi'nin düştüğü çözüm sürecini sadece Kürtlere anlatma meselesinden sıyrılmak. Bence çözüm sürecinin yani böyle bir sürecin, bunların hepsinin normalleşeceği bir sürecin, bunların hepsinin normalleşmesi için önce bunların yapılması gerekiyor. Bütün Türkiye'ye, Türklere, ya da bu milliyetçilik meselesinde seküler milliyetçi dediğimiz kesimlere hitap eden, CHP'nin de bir miktar oy tabanını oluşturan Trakyalılar örneğin, Ege Bölgesi seçmenlerine bu işin anlatılması gerekiyor. CHP bence öncelikli olarak kendi tabanını böyle bir sürece ikna etmek için, en azından bununla ilgili o tabanda bir rıza üretimi için yola çıkmalı. Ve bu kanın durmasının başka bir yolu olmadığını da o tabana, yani öncelikli olarak en rahat olduğu tabana diyelim, ikna ederek başlamalı. Çünkü bu iş aslında bir yerde şöyle oluyor. Bir ev toplantısında sizin ikna ettiğiniz bir aile, sizin partiliniz olabilir ya da olmayabilir, o da bir başkasına farklı bir fikir, en azından bir soru işareti yaratıyor. Bu aslında bir zincir halinde ilerleyen bir diyalog süreci.

Bu yüzden de dediğim gibi ilk başta bu meselenin sadece Kürtlerin değil, çünkü o da onları doğal olarak ayırıştırmak oluyor. Sanki sadece onlar için bir şey yapılmış gibi bir durum var ve bu

da Kemal'in söylediği ile tam olarak çelişen bir şey. Toplumumuzun ortak bir meselesinin olduğunu, günün sonunda bunun bedelini hepimizin ödeyerek bütün topluma aslında bunu anlatmak, bunun için de bir akıl adamlar değil ama bence bu kadar işin içine girmeleri de yanlış sanatçıların. Onların daha outsider durması bence daha hoş. Çünkü o zaman siyaseten özne olmuşlar gibi algılanıyor ve hepsi kendi ticari ya da siyasi çıkarları için bir şey yapıyorlarmış gibi görünüyor. Ama böyle daha outsider, yani sanki kendileri istemiş de kendi inisiyatifleriyle bir şey yapmışlar gibi bu işleri yaparlarsa yani aslında biraz daha doğal görünür ise bu süreçler o zaman bunları besleyecek ve destekleyecek şeyler olarak karşımıza çıkabilir diye düşünüyorum. O yüzden dediğim gibi ben bu meselenin Türkiye'nin en büyük sorunu olduğunu düşünüyorum ve buna inanıyorum. Herkes böyle düşünüyor gerçi ama ben dediğim gibi bu meselede ne çok iyimserim ne de çok kötümserim. Yani iyi bir yöntem belirlenmesi gerektiğini düşünüyorum bu meseleyle alakalı. Ama dediğim gibi bu mesele risk alınacaksa, CHP başarısız olacaksa da risk alacağı mesele ne olmalı dersiniz o konuda bana göre kesinlikle Kürt meselesi olmalı. Çünkü CHP'nin tarihsel misyonuna yakışacak şey de hem demokratikleşmenin hem de toplumsal barışın önündeki böyle büyük bir engeli kaldırmak ya da en azından bunun için adım atmak olduğunu düşünüyorum.

Yunus Emre: Çok teşekkür ederim. Çok iyi oldu. Anıl Kemal Bey?

CİDDİ BİR GÜVEN SORUNU VAR

Anıl Kemal Aktaş: Bir kere Türkiye'de ne yazık ki bir güven sorunu yeniden inşa edildi. Bu güven sorunu da bu Kürt meselesinin sadece tek bir tarafa, daha doğrusu çözüm sürecinin tek bir tarafa anlatılmaması ile alakalı gibi geliyor bana.

Kayseri'dekinin de Güneydoğudakine ya da İstanbul'dakine, daha doğrusu

politik özne olan Kürtlere dair bir güven sorunu var. Kürtlerin de mesela Sakarya’da linç edilen Kürt işçilerden ötürü başkalarına karşı bir güven sorunu oluşmaya başladı ve yine bu güven sorunu daha önceki zamanlarda farklı örneklerle oluşmuştu. Ama bu güven sorununun nasıl oluşturulduğuna baktarsak Türkiye ne yazık ki belki 5 yıl, belki 10 yıl geriye gitti. Ve bu güven sorununa dair de bir popüler kültür öğeleriyle yaratılan bu bol bol askerli dizilerimizle vs ile bir ne yazık ki çatışmanın ya da savaşmanın bizim tek çözümümüz olacağını ve bu savaşmaktan çıkan kahramanlık hikayelerinden başka çözümümüzün olmayacağına dair bir güdülenme yaratıldı. Ama bu güdülenme yaratılırken de başka bir şey daha var. Yani bu güven sorunu karşılıklı olarak devam ediyor mesela Türkler, Kürtlerin hem bireysel seviyede hem de yapısal veya kurumsal seviyede, siyasi partilerine ve siyasi figürlerine dair ciddi bir güven sorunu yaşıyorlar. Bunu gözlemleyebiliyorsunuz. Anadolu’da yaşayan bir insan olarak bunu gözlemleyebiliyorum. Öbür tarafta Kürtlerde de çok hızlı gündelik çıkarlar üzerine belediyelerinden tutun kültürel haklarına kadar hemen şartların değişebileceğine dair bir güvensiz-

lik oluştu. Bu kadar kaygan bir zeminde zaten sizin bir şey yürütmeniz zor olur. Ama şunu söyleyebilirim. Bir, Rawest’in araştırmalarında da görüyoruz bu güven sorununu yaratan şartlar ve jenerasyonlar değişiyor. İki, mesela jenerasyonların talepleri bu güven sorununu yaratan teröre dair ve ya daha ayrılıkçı söylemlere dair veya korku yaratabilecek, tetikleyebilecek unsurlarda bazı şeyler Kürt jenerasyonunda yeni Kürt gençliğinde değişebiliyor. Öbür tarafta da Türkler de meseleyi tanımaya çok daha gerçekçi bakabiliyorlar.

Türkiye’de Kürtlerin yaşadıkları sorunlar daha özeldir, daha farklı bir ayrımcılığa uğramıştır diyebiliyorlar. O da sağın demokratikleşmesiyle birazcık oldu bence. Yani sağ çok az da olsa biraz demokratikleşince bir şey yarattı. Son olarak şunu söyleyeceğim. Dignity meselesinden bahsettiniz. İnsan onuru, haysiyet dediğimiz şey. Bu zaten BM’nin hemen hemen bütün uluslararası sözleşmelerinde, bütün politika rehberlerinde en temelde olan ama ne yazık ki en korumasız gruplara dair sunduğu önemli koruyucu terminolojik kalıplardan bir tanesidir. Buradaki sorun bizim hala dignity konuşuyor olmamız. Ama bence pandemi bir şey

gösterdi, bir fırsat yarattı. Fırsat şu, aslında Türkiye’de faturayı hep birilerinin, daha doğrusu birilerinin yanlışlarının faturasını, birilerinin yanlış tercihlerinin, birilerinin gündelik önceliklerinin sonuçlarının toplumun büyük kesimlerine pay edildiğini biliyorduk. Pandemi ile koruma ve destek mekanizmalarında, erişimi daha az olan insanların, açıkçası toplumun daha dezavantajlı kesimlerindeki insanların faturayı ödediğini bir kez daha gördük. Çok daha çıplak bir şekilde gösterdi pandemi bunu bize. Burada fırsat şu. Kürtlere dair de şunu söyleyeceğim. Türkler bu sistemsel asimetriyi bir kez daha ama geniş bir çerçeveden görmeli.

Bakın pandemideki bu eşitsizliğin sebebi ne? Bozuk yapı, bozuk sistem. Asimetrik mimari. Neo-liberalizmin saldırısı ile soyut ve somut zeminin kaymış olduğu gerçeği ile birlikte yine de söylemek lazım bu asimetrik mimari acaba Türkiye’de Kürtlere yönelik de bir haksızlığı süregelir hale getirmiş olabilir mi, sistematik hale getirmiş olabilir mi? Cumhuriyet çok önemli kazanımlar yarattı, doğru. Bu kazanımların getirdiği birikimi yeniden ele almamız gerekiyor. Ama şunu da yine söylemek gerekiyor Cumhuriyetin erdemleri

eksik kaldı, ne yazık ki ne hedeflediği noktaya ulaşabildi ne de hedeflediği noktadaki eksikleri tamamlayıp en kapsayıcı ve refah getirici bir forma sokabildik. Kürt siyasetinin de eş zamanlı olarak kendi özeleştirilerini verebileceğine inanıyorum. O yüzden oradan belki örneği taşıyıp Türkiye’de bir yeni eşitlikçi anlayışı totalde bir yeni paradigmayı düşünmek lazım. Bakın burada bir duygusal çağrışım yapın, sizin bugün yaşadığınız bu eşitsizlik aslında sistemin hepimize dayattığı bir eşitsizliktir. Bu eşitsizlik bu kadar geniş bir şekilde, herkesi kapsayacak bir şekilde eşitliğe bugün ancak gelebildi belki şu andaki ağır şartları içerisinde. Türkiye’de herkes eşitsizliklerle muhatap oldu. Doğru ama yıllardır birileri bunu daha ağır bir şekilde yaşıyordu. Bu bozuk sistem aslında hepimiz için bir bozuk sistem.

Yunus Emre: Evet. Çok teşekkürler tekrar. Açık oturumun sonuna geldik. Önemli değerlendirmeler oldu. Üç arkadaşımızın da katkıları önemli. Hepsine ayrı ayrı teşekkür ediyorum.

Türkiye’de Toplumsal ve Barış ve Huzur

Cumhuriyet Halk Partisi olarak son kurtayımızda kabul ettiğimiz İkinci Yüzyıla Çağrı Beyannamesi Cumhuriyetimizin ilk yüzyılından ikinci yüzyılına geçerken nasıl bir Türkiye istediğimizi ortaya koyan temel bir metin oldu. Bu metnin ikinci maddesinde Türkiye’nin toplumsal barış ve huzurunun önündeki engelleri üç başlık altında ele aldık ve bu alandaki çözüm önerilerimizi ortaya koyduk. Bu kısa yazıda bu alanlarda Türkiye’nin karşı karşıya bulunduğu durumu tartışacağım.

Beyannamenin ikinci maddesinde “Başta Kürt sorunu olmak üzere, tüm toplumsal sorunlarımız demokrasi temelinde ve TBMM’nin öncülüğünde çözülecek; Türkiye’nin tam bağımsızlığı, demokrasisi ve üniter yapısı güçlendirilecektir” diyoruz. Kürt sorunu başta olmak üzere ülkemizin karşı karşıya bulunduğu meselelerin çözümünde demokrasi ve TBMM öncülüğü vurgusunun altını çizmek gerekiyor. Ak Parti iktidarının geçmiş dönemlerde yürüttüğü farklı “çözüm” süreçlerinin en önemli eksikliği ve problemi demokrasiden, şeffaflıktan ve TBMM öncülüğünden uzak oluşuydu. CHP olarak TBMM’nin üzerinde ağırlıklı olarak durmamızın nedeni meclisin tarihsel öneminin yanında bu sorunun çözümünde iki kritik işlevinin bulunmasıdır. Bunlardan ilki şudur: TBMM ülkemizdeki farklı siyasal görüşlerin iletişim ve etkileşimine açıktır ve toplumun çoğulculuğunu yansıtan bir tartışma platformu işlevi bulunmaktadır. Meclisler bütün dünyada en başta bir tartışma forumudur. Ülkenin meseleleri halkın seçilmiş tem-

silcileri tarafından ele alınır, müzakere edilir, farklı görüşler arasında bir etkileşim olur. Bu nedenle Ak Parti döneminde defalarca denendiği şekliyle ülkemizde iktidar ve PKK arasındaki gizli bir takım müzakerelerle Kürt sorunun çözümünün mümkün olduğunu düşünmüyoruz. Aksine bu ikilik yerine toplumun çoğulculuğunu yansıtacak bir tartışma ve müzakere platformu olarak meclis öne çıkmalıdır. İkinci olarak Kürt sorununun çözümü yolunda toplumsal talepler ve ihtiyaçlar varsa bunlar Meclis tarafından araştırılmalı, raporlanmalı ve yasama faaliyetine dönüştürülmelidir. Türkiye’nin modernleşme tarihi bize toplumsal gerçekliğin hukuk yoluyla inşası yolunda birçok örnek sunmaktadır. Hukukun dışlanmasıyla Türkiye sorunlarının çözemez. Gizli kapaklı müzakerelerde verilen sözler yerine kamuoyu önünde yapılacak tartışmalarla toplumsal ihtiyaç ve talepler yasalara dönüştürülmelidir.

Yine beyannamede toplumsal sorunlarımızı çözerken Türkiye’nin tam bağımsızlığını, demokrasisini ve üniter yapısını güçlendirmeyi vaat ediyoruz. Bugün Türkiye’nin temel sorununun demokrasi sorunu olduğunu unutmadan Kürt sorununun da çözümünün demokrasi çerçevesinde ele alınmasını hatırlatmak gerekiyor. Cumhuriyet Halk Partisi fikriyatı itibarıyla Cumhuriyetçi bir parti olarak bu sorunun çözümünde önemli bir rol üstlenebilir. Çünkü Cumhuriyetçiliğin özü yurttaşlık ve eşitliktir. Cumhuriyeti fazilet rejimi yapan yurttaşların eşit olmasıdır. Kürt sorununun tarihsel oluşumunda sosyal

dışlanma, ayrımcılık, şiddet gibi unsurların panzehiri yurttaşların eşitliğine dayalı cumhuriyetçilik düşüncesidir. Bir dönem ülkemize hakim olan sol ve sağ liberal düşünceler ile yeni muhafazakarlık akımları Cumhuriyetçiliğin bu özünü topluma çarpıtarak sunmuştur. Oysa cumhuriyetçilik partimizin sosyal demokrat vizyonu ile örtüşen biçimde yurttaşların eşitliğini temel alır ve yurttaşların toplumsal ve siyasal alana katılımının önündeki engelleri kaldırmayı hedefler. Ayrıca kimlik siyasetleri temelinde “siyasi kabilecilik” haline getirilmiş kültürel kategorilerden se işsizler, ücretliler, çiftçiler, engelliler gibi toplumsal kategorileri siyasal hayatın ve siyasal talepleri öznesi olarak değerlendirir.

Bu nedenle partimizin Cumhuriyetçi ve sosyal demokrat vizyonu hem Kürt sorununun çözümünde hem de kimlik siyasetleri ekseninde oluşan iktidar/

Kürt siyaseti ikiliğinin aşılmasında bir üçüncü yol olarak gitgide daha ağırlıklı bir biçimde gündeme gelmektedir.

CHP olarak toplumsal barış ve huzur konusunda üzerinde durduğumuz ikinci husus ise kadın - erkek fırsat eşitliğinin sağlanması ve kadına yönelik şiddetin önlenmesinin öncelikli bir devlet politikası haline getirilmesidir. Toplumsal cinsiyet eşitliği kavramını toplumsal hayatımızın merkezine yerleştirmemiz gerekiyor. Bu ilke gereğince kadının ve erkeğin toplumsal hayata eşit şekilde katılmaları bir zorunluluktur. Ne yazık ki ülkemiz bu alanda ciddi sorunlarla karşı karşıya. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı’nın İnsani Gelişme Raporuna göre Türkiye, Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Endeksinde 162 ülke arasında 68. sırada. Dünya Ekonomik Forumu tarafından yapılan Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi verileri ise ülkemiz için karamsar bir tablo ortaya koyuyor. 2020 ve-

rilerine göre Türkiye üç sıra gerileyerek 156 ülke arasında 133. sırada bulunuyor. Özellikle işgücüne katılım, eşit işe eşit ücret, fırsat eşitliği gibi alanların çok problemli olduğunu ve Covid-19 pandemisinin cinsiyet eşitsizliği sorununu derinleştirdiğini not etmek gerekiyor. Türkiye’de toplumsal cinsiyet alanında en önemli sorun ise kadına karşı şiddet ve kadın cinayetleri. Dünya Sağlık Örgütü verilerine göre Türkiye’de kadınların yüzde 38’inin hayatlarında en az bir defa eş ya da partnerlerinin şiddetine maruz kaldığını ve bu oranın Avrupa ortalamasının çok üzerinde olduğunu hatırlatmak gerekiyor. Kadın cinayetleri konusu ise ne yazık ki aile bağlarından ayrı ele alınamaz. Çünkü geçtiğimiz yıl öldürülen 300 kadının 97’si eşi, 54’ü birlikte olduğu erkek, 21’i eski eşi, 18’i oğlu, 17’si babası, 16’sı akrabası tarafından öldürüldü. Rakamlar “eskiden birlikte olduğu erkek”, “kardeşi” gibi yakınlıklara bağlı olarak uzayıp gidiyor. Yine bu cinayetlerin üçte birinin sebebinin barışmayı reddetmek, boşanmak istemek gibi kadınların kendi hayatlarıyla ilgili kararları kendilerinin almak istemesi olması cinayetlerin toplumsal cinsiyet boyutunu daha açık ortaya koyuyor.

Bu alanda İstanbul Sözleşmesi’nin önemini unutmamak, unutturmamak gerekiyor. Sözleşme’nin gerçekleri çarpıtarak alabildiğine pespaye biçimde tartışılması sorunun başlangıç aşamasıydı. Sözleşme’den çekilme yöntemi ülkemize giydirilen deli gömleğini yani tek adam yönetimi keyfiliğini açıklıkla gösterdi. Meselenin başta TBMM olmak üzere kamusal tartışmaya açılmamış olması da not edilmesi gereken ciddi bir demokrasi sorunu. Ancak bütün bu karanlık tabloda hepimizi umutlandıran bir gelişme var. Bütün baskılara ve otoriter uygulamalara rağmen Türkiye’de özellikle son dönemde çok güçlü bir kadın hareketi ortaya çıktı. Bu hareket hakları için ödünsüz bir mücadele yürütüyor. Bu mücadele bütün zorluklara rağmen günden güne hızlı bir gelişme gösteriyor. Bu toz bulutu içinde herkesin fark ettiği bu önemli gelişme Türkiye’nin eşitlikçi, özgürlükçü ve çoğulcu geleceği adına hepimize umut veriyor.

ye’nin eşitlikçi, özgürlükçü ve çoğulcu geleceği adına hepimize umut veriyor.

Son olarak Türkiye’de toplumsal barışın kalıcı hale gelmesi için tüm terör örgütleri ve yeraltı suç örgütleriyle de etkin bir mücadeleyi gündeme getiriyoruz. Terör örgütleri tarih boyunca hem Türkiye’nin huzuruna hem de ülkemizin güvenliğine, ekonomik gelişmesine büyük zararlar vermiştir. Terörle mücadelede evrensel demokratik standartlardan ayrılmadan, “rutin dışına çıkmadan” kararlı bir mücadele yürüteceğiz. Bunun yanında ülkemizde örgütlü suçlar, çeteleşmeler ve mafyalaşma hem güvenliğimiz için hem de ülkemizin huzur ve barış iklimi için ciddi bir tehdit haline gelmiştir. Türkiye’de demokrasinin gerilediği, hukuk devletin çöküntüye uğratıldığı bir ortamda çeteler ve mafya ön plana çıkmıştır. Çetelerin ve mafyanın gelişmesi devletin kurumsal işleyişinin ve demokrasinin gerilemesinin bir sonucudur. Örgütlü suçlar siyasette, bürokraside, yargıda ve medyada kendilerine bağlantılar bulmadan, bu mecralarda şebekeler oluşturmadan bir gelişme gösteremezler. Örgütlü suçu diğer suç unsurlarından ayıran temel husus siyasette, bürokraside, yargıda ve medyada kurduğu bağlantılardır. İşleyiş gereği bağlantının iki tarafı arasında karşılıklılığa dayalı bir ilişki vardır. Siyaset ve yönetimde bulunanlar tarafından örgütlü suç korunur, önleri açılır. Buna karşılık örgütlü suçun da maddi ve maddi olmayan güç unsurlarından istifade edilir. Ancak bu siyaset ve devlet hayatı için büyük bir çürümenin kapısını açar. Çürüme öyle bir aşamaya ulaşır ki sonunda patlayan bir lağım gibi ortaya saçılır. Herkes tarafından görünür olur. Başımıza gelen de budur.

Ancak bütün bu sorunlar gözümüzü korkutmasın. Türkiye’nin bütün bu meseleleri aşacak gücü, imkanları ve bu sorunların üzerine gidecek yürekli insanları var. Türkiye’de yeni bir dönem başlıyor. Cumhuriyetimizin ikinci yüz yılı yeni bir başlangıcı müjdeliyor.

Siyasi Partilerin Kapatılması

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) 11. Maddesi toplantı ve dernek kurma özgürlüğü hakkında söz eder. Ama siyasal parti kurma hakkında söz etmez. 11. Maddenin siyasal partilere de uygulanması içtihat yoluyla gerçekleşti. Türkiye Birleşik Komünist Partisi (TBKP) v. Türkiye kararında (1998) AİHM Büyük Dairesi, siyasal partilerin işleyen bir demokrasi için vazgeçilmez kuruluşlar olduklarını ve demokrasinin sözleşme sistemindeki önemini göz önünde tutarak 11. Maddenin siyasal partileri de kapsadığına karar verdi.

Gene TBKP kararında AİHM, siyasal partilerle demokrasi arasındaki yakın ilişki nedeniyle, 11. Maddenin 2. Paragrafındaki sınırlamaların dar uygulanması ve son derece zorlayıcı nedenler olmadıkça siyasal partilere sınırlama getirilmemesi gerektiğini söyledi.

TBKP, isminde “komünist” sözcüğü olması ve programındaki “Kürt ve Türk halkları”, “Kürt problemine bulunacak bir çözümün Kürtlerin serbest iradesine dayanması gerektiği” gibi ifadelerin, devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne aykırı görülmesi nedeniyle faaliyete geçmeden AYM tarafından kapatılmıştı. AİHM'in, TBKP'nin kapatılmasının 11. Maddenin ihlali olarak gören kararı, AİHS ile demokrasi arasındaki ilişkiyi açıklaması bakımından mahkemenin içtihadında önemli bir yere sahip.

AİHM'e göre, demokrasi Sözleşme'de öngörülen ve Sözleşme ile uyum içinde olan tek siyasal modeldir. Sözleşme'nin önsözü bunu belirtir, Sözleşme'deki haklara devletin müdahalesi incele-

nirken kullanılan ölçüt, müdahalenin “demokratik bir toplum için gerekliliği”dir. Çoğulculuk olmadan demokrasi olamaz. O nedenle farklı düşüncelerin serbestçe açıklanabilmesi gerekir. Demokrasinin temel bir özelliği, ülkenin sorunlarının diyalog yoluyla çözümlenmesine olanak tanınmasıdır. Dolayısıyla, bir siyasal partiyi, halkın bir bölümünün sorunlarını, bir çözüm bulmak amacıyla, kamuoyunda tartışmak istiyor diye kapatmak haklı görülemez.

1965'den bu yana Türkiye'de, 25 parti kapatıldı. Bunlardan 6'sı, 1961 Anayasası'na, 19'u da 1982 Anayasası'na aykırılık nedeniyle kapatıldı. Bu kapatma kararlarının 5'i laikliğe aykırı, 20'si ise devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne aykırı faaliyetlerinden kaynaklanıyor.

AİHM, Türkiye'de kapatılan siyasal partilerle ilgili olarak 7 karar verdi. Bu kararlardan 6'sında Sözleşme'nin 11. Maddesinin ihlal edildiği sonucuna vardı. Bunun yanında birçok kararda, siyaset yasağı nedeniyle seçme ve seçilme hakkının da ihlal edildiğine karar verdi. İhlal bulmadığı tek dava Refah Partisi davası.

Bundan da anlaşılacağı gibi, siyasal partilerin kapatılması konusunda AİHM ile Türkiye'deki uygulamalar arasında bir temel uyuşmazlık söz konusu. Bu uyuşmazlık kısmen Türkiye'deki yasalardan, kısmen de AYM'nin demokrasi anlayışından ve bu anlayışa dayanan yorumlarından kaynaklanmakta.

TBKP kararında da belirttiği gibi, AİHM'in siyasal parti kapatma kararla-

Türkiye’de 24 siyasi parti kapatıldı.

Kapatılan 13 siyasi parti bölücülük gerekçesiyle kapatılırken diğer 11 parti iktidara rağmen kongresini yapmamak, hesabını süresinde vermemek, mevzuatını düzeltmemek, aykırılıkları gidermemek gerekçeleriyle kapatıldı.

rındaki temel eksen demokrasi ve siyasal partilerin demokrasinin işleyişinde sahip oldukları önemli işlev. AİHM’in demokrasi anlayışı çoğulculuk ilkesine dayanıyor. Siyasal partilerin şiddet ya da şiddete teşvik içermeyen her türlü önerisine demokratik bir toplumda yer var.

İfade özgürlüğü davalarında yer verilen, “ifade özgürlüğünün sadece lehde ya da zararsız olan ifadeleri değil, aynı zamanda devleti ya da toplumun bir bölümünü incitici, şok edici ifadeleri de kapsadığı, bunların çoğulculuğun, hoşgörünün, açık fikirliliğin gereği olduğu, bunlar olmadan demokratik bir toplum olamayacağı” yolundaki ilkeler siyasal partiler için de geçerli.

Oysa, Anayasa’nın 68. Maddesi ya da Siyasal Partiler Yasası’nın 78, 80 ve 81. Maddeleri AİHM’in demokratik çoğulculuk ilkesiyle bağdaşmamakta. Anayasa 68. Maddedeki “devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü” ifadesi, AYM’nin parti kapatma kararlarına egemen olan ilke. 1970’den bu yana 13 siyasal parti bu ilkeye aykırı bulundukları için kapatıldı.

Anayasa’nın 68. maddesindeki “devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü”, Siyasal Partiler Yasası’nda daha ayrıntılı olarak ifade edilir. Yasa’nın 80. Maddesine göre, “siyasal partiler Türkiye Cumhuriyeti’nin dayandığı Devletin tekliği ilkesini değiştirmek amacını güdemezler.” 81. Maddeye göre ise siyasal partiler, azınlık yaratamazlar, tüzük ve programlarında açık ya da kapalı

salon toplantılarında Türkçeden başka dil kullanamazlar.

AYM bu yasakları geniş yorumlamakta ve devletin, Anayasa’da belirtilen yapısına aykırı görüşleri ileri süren siyasal partileri kapatmakta.

Sosyalist Parti’nin kapatılma nedeni programında “Kürt ulusu” ve “Türk ulusu” diye iki ayrı ulustan söz etmesi, bir azınlık yaratması ve bir Kürt-Türk federasyonu kurulmasını önermesiydi. Böyle bir federasyon önerisi, AYM’ye göre ulusun birliği ve devletin bütünlüğüyle bağdaşmazdı.

AİHM ise Sosyalist Parti kararında (1998) çoğulculuk ilkesinin altını çizer. AİHM’e göre parti programının devletin yapısına ve temel ilkesine aykırı olması, onun demokrasiyle bağdaşmadığı sonucunu doğurmaz. Demokrasinin temelinde farklı siyasal programların önerilmesi ve tartışılması yatar. O nedenle partinin kapatılması demokratik bir toplumun gerekleriyle bağdaşmaz. Halkın Emeği Partisi’nin AYM tarafından kapatılması da Türk ulusunun birliğini, “Kürt” ve “Türk” ayrımını yaparak bozması ve devletin bütünlüğüne aykırı tutumları ortaya koyması nedeniyle HEP’in kapatılmasına yol açan söylemler arasında Kürtlerin kendi kaderini kendi tayin etme (self-determination) hakkından ve kendi dilinde eğitim hakkından söz etmesi de var.

AİHM, partinin kapatılmasının Sözleşme’nin 11. maddesini ihlal ettiğine karar verirken, bu iki konunun demokrasinin

temel ilkeleriyle çelişmediğini, bu konulardan söz edilmesi terörizmi desteklemek olarak yorumlandığı takdirde, demokratik bir tartışma ortamında ele alınmaları olanağının ortadan kalacağını ve bu konulara desteğin, silahlı hareketlerin tekelinde kalacağını ileri sürdü.

AİHM ile AYM'nin üzerinde anlaştıkları tek parti kapatma davası Refah Partisi davası. Bu davada iki yargı organının dayandığı gerekçeler farklı olsa da verdikleri sonuç aynı. Örneğin, AYM, kapatma kararında AİHS 17. Madde (Sözleşme'deki hakların, hakları ortadan kaldırma amacıyla kullanılamayacağı) üzerinde dururken, AİHM kararını salt 11. Maddeye dayandırır.

Refah Partisi Kararı'nda (2003), AİHM Büyük Dairesi bir siyasal partinin, devletin anayasal düzenini ya da yasalarının değiştirilmesini ileri sürebileceğini ancak bunun için iki koşulun bulunması gerektiğini, birincisi başvuracağı araçların yasal ve demokratik olması, ikincisi önerilen değişikliğin demokrasinin temel ilkelerine uygun olması gerektiğini söyledi.

Refah Partisi'nin kapatılması davasında, AİHM Türkiye bağlamında laiklik ilkesinin önemini vurguladı. "Laiklik, Türkiye Cumhuriyeti'nin dayandığı en temel ilkelerden biridir. Bu ilke, demokrasi, insan hakları ve hukuk devleti ilkeleri ile uyum içindedir. Laiklik ilkesine aykırı davranışlar, sözleşmenin din ve vicdan özgürlüğüne ilişkin 9. Maddesi tarafından korunmaz" dedi.

Refah Partisi davasında AİHM şu hususları inceledi:

- I. Demokrasiye yönelik bir tehdit varsa, bu ne kadar yakın?
- II. Refah Partisi'nin kapatılmasına yol açan parti ileri gelenlerinin konuşmalarından parti sorumlu tutulabilir mi?
- III. Bu konuşmalar bir bütün olarak ele alınırsa, partinin önerdiği bir toplum modeli ortaya çıkıyor mu? Bu model "demokratik toplum" kavramı ile bağdaşıyor mu?

AİHM, Refah Partisi liderlerinin konuşmalarında vurguladıkları, bireylerin inançlarına göre farklı hukuk sistemlerine tabi olmaları, şer'i hukuk düzeninin yürürlüğe konulması gibi görüşlerin demokrasi ile bağdaşmadığı sonucuna vardı.

AİHM, kararında Refah Partisinin tek başına iktidara gelmesi durumunda bu görüşlerini uygulamaya koyma olanağını bulacağını, o nedenle Anayasa Mahkemesi'nin bunu beklemeden partiyi kapatmasının doğru olduğunu belirtti. Kararda ayrıca konuşmaların RP'nin sorumlu yöneticilerince yapıldığının, dolayısıyla partiyi bağlayıcı nitelik taşıdığı, bu konuşmalar bir bütün olarak ele alındığında, dinsel kurallara göre örgütlenmiş bir toplum ve devlet modeli ortaya konulduğu ifade edildi.

Şiddete başvurma konusunda ise, AİHM, RP liderlerinin, şiddete başvurmayı reddetmediklerini göz önünde bulundurdu. Bu gerekçelerle AİHM oy birliği ile RP'nin kapatılmasının sözleşmeyi ihlal etmediği sonucuna vardı.

Bu bağlamda AİHM'in Henri Batasuna ve Batasuna / İspanya Kararı'na (2009) değinmek gerekir. Bask bölgesindeki bu iki partinin kapatılmasının AİHM tarafından Sözleşme'ye uygun bulunması, "Türkiye'de terörü kınamak bile partinin kapatılması için ye-

terlidir” şeklinde yorumlandı. Oysa bu yorum doğru değil.

AİHM, Batasuna kararında büyük ölçüde Refah Partisi kararına dayanır. RP kararındaki bir siyasal partinin, devletin anayasal yapısını değiştirmeyi önerebileceğini, ancak bunun için hem kullanılacak araçların, hem de önerilen amacın demokrasiye uygun olması gerektiği ilkesini yineler. Demokrasiye tehdit oluşturan bir siyasal partinin kapatılması için iktidara gelmesinin beklenemeyeceğini söyler.

Henri Batasuna partisinin kapatılmasını sadece terörün kınanmamasına bağlamak doğru değil. Ulusal Mahkemelerin kararlarında partinin kapatılması gerekçesi olarak gösterilen 18 olay var. Terörün kınanmaması bunlardan biri. AİHM, partinin kapatılmasına yol açan beyan ve eylemleri iki grupta toplar: Toplumsal çatışma ortamı yaratmaya yönelenler ve terörizmi destekleyenler. Bu eylem ve beyanların şiddeti desteklediği sonucuna varır.

Gerçekten partinin kapatılmasına yol açan eylem ve beyanlar arasında şiddeti açıkça destekleyenler var. Zaten parti yöneticileri bunu inkâr etmiyor. Örneğin, Batasuna’nın bir sözcüsü, 2002 yılında “ETA’nın öldürmeyi durdurması yolunda bir talepleri olmadığını” söylüyor.

Aynı yıl partinin başka bir sözcüsü, “yasaların sınırları içinde ya da dışında mücadele etmeye devam edeceğiz.” diyor. Santa Pola kentinde iki kişinin ölümüyle sonuçlanan saldırıyı kınamayı reddediyorlar. Batasuna’nın Bask Parlamento-su’ndaki temsilcisi “ETA’nın devlete karşı mümkün olan her türlü mücadeleye başvuracağını” belirtiyor.

AİHM, bütün bunlar bir bütün olarak ele alındığında, partinin şiddete başvurmayı reddetmediğini, demokratik toplum kavramıyla bağdaşmayan bir toplum modeli ortaya koyduğunu, bu nedenle partinin kapatılmasının orantılı bir önlem olduğu ve Sözleşme’yi ihlal etmediği sonucuna varır.

Bazı çevrelerin Batasuna kararına özgü önemli olguların neredeyse tamamını göz ardı ederek, kendilerine işlevsel açıdan yarayacak bir yorumu yapmaları ve “parti kapatmalar, AİHS’e uygun” şeklinde yanlış bir sonuca ulaşmaları, hukuksal manipülasyon aracı olarak kullanmak istemelerinden kaynaklanıyor.

Ayrıca Tanıl Bora’nın da belirttiği gibi, Batasuna kararından söz ederken ve bu kararı Türkiye’deki parti kapatmalarını meşrulaştırmak için kullanırken Türkiye ile İspanya arasındaki bir dizi farkı göz önünde tutmak gerekir. İspanya’da Bask bölgesinde özerk bir yönetim geçerli. Bask resmi binalarında AB ve İspanya bayrakları yanında Bask bayrağı asılı. Baskça, İspanyolcanın yanında resmi dil ve eğitim dili olarak kullanılıyor. Bölgede çalışan memurların Bask dilini bilme zorunluluğu var. Batasuna kararını bu farklı zeminde değerlendirmek gerekir.

Terörü kınamamak nedeniyle parti kapatılması konusunda AİHM’in tutumu, Demokratik Toplum Partisi (DTP) davasında daha belirgin bir biçimde ortaya çıkar.

DTP’nin kapatılma nedenleri arasında, DTP Genel Başkanı Ahmet Türk ve Başkan Yardımcısı Aysel Tuğluk’un PKK’nın eylemlerini kınamayacaklarını beyan etmeleri de var. AYM kapatma kararında şöyle demektedir: “Demokratik düzende, terör eylemlerine karşı siyasi duruşunu belirlemeyen, suçu ve suçluları kınamayan bir partinin varlığı hoşgörüle karşılanmaz. Hukuk devletine aykırı eylemleri ilgili parti organlarıncı kınanmadığı ortamda davalı Parti’nin demokratik sisteme zarar vermesinin önüne geçilmesi anayasal zorunluluk halini almıştır.”

AİHM İkinci Dairesi, 12.01.2016 tarihli kararında DTP’nin programı ve amaçları dikkate alındığında, demokratik toplum anlayışıyla bağdaşmayan bir siyasal projenin bulunmadığını saptadıktan sonra, Ahmet Türk ve Aysel Tuğluk’un PKK’nın eylemlerini kınamamalarına değindi. Ahmet Türk, AYM’deki savunmasını terörizmi açıkça kınamak du-

rumunda seçmenleri üzerindeki tüm etkisini yitireceğini belirtmişti. DTP AYM’de yaptığı savunmada ise şöyle demektedir: “Aslında neden DTP’nin PKK için terörist demesinde ısrar edildiğinin ahlaki, hukuki, vicdani bir açıklaması yoktur. DTP, terörist dediğinde terör bitecek midir? DTP, çocukları dağda olan ailelerin oylarını almıştır kuşkusuz. Bu neyi gösterir? Sayın Başsavcı’nın iddia ettiği gibi PKK ile özdeşliğini mi yoksa o ailelerin çocuklarının dağdan indirilmesi için siyasi çözüm bulun diye DTP’ye umut bağladıklarını mı?”

Bu savunmayı AYM’nin yeterli görmemesine karşın, AİHM inandırıcı bulmuştur. AİHM kararında şunu belirtmektedir: “A. Türk ve A. Tuğluk’un beyanlarından PKK’yı terörist olarak nitelendirmekten kaçındıkları da anlaşılmaktadır. Bununla birlikte kendi bağlamında ortaya konulan bu tür bir tutum, mutlaka, açıkça şiddeti destekleme anlamına gelmemektedir. Bu bağlamda Mahkeme, özellikle başvuran parti yöneticilerinin Kürt sorununa barışçıl çözüm getirilmesi amacıyla partilerinin oynamak istediği arabuluculuk rolünü vurgulayan gerekçelerini dikkate almaktadır.” AİHM, DTP’nin demokratik toplum anlayışıyla bağdaşmayan bir siyasi proje ileri sürmediği, şiddeti desteklemediği gerekçesiyle partinin kapatılmasının 11. Maddeyi ihlal ettiği sonucuna vardı.

Ayrıca başvuranların milletvekillerinin düşürülmesinin seçme ve seçilme hakkını ihlal ettiğine karar verdi. Ahmet Türk ve Aysel Tuğluk’a 30’ar bin Euro tazminat ödenmesine hükmetti.

Bundan da anlaşılacağı gibi, AİHM’in, terörü kınamamasının bir siyasal partinin kapatılmasına yol açacağı gibi ilkel bir tutumu yok. Davanın koşullarına, bağlamına göre karar veriyor. Nasıl ki AİHM, DTP kararında, AYM’i “Türkiye’de şiddete son vermeyi hedefleyen süreçte DTP’nin arabulucuk rolü oynamak istediği argümanına herhangi bir önem atfetmeksizin, tarihsel ve siyasal bağamlarından ayrı tutması” nedeniyle eleştirmekte.

2001 Anayasa Değişiklikleriyle siyasal partilerin kapatılması güçleştirildi. Kapatılma için anayasaya aykırı eylemlerin odak noktası haline gelmesi koşulu Anayasa 69. Maddeye eklendi. “Odak haline gelme” tanımlandı. Temelli kapatma yerine devlet yardımından kısmen ya da tamamen yoksun bırakma gibi bir ara yaptırım öngörüldü. Ancak uygulamalar, bütün bu önlemlerin yetersiz kaldığını göstermekte.

Venedik Komisyonu’nun Türkiye’deki parti kapatmaları hakkında yazdığı Mart 2009 tarihli raporu, sistemdeki aksaklıkları işaret etmesi ve çözüm yol-

larını göstermesi bakımından önemli bir belge.

Raporda, Venedik Komisyonu önce Avrupa'daki standartları belirliyor. Buna göre, Avrupa'daki uygulamaya egemen olan ortak anlayış siyasal partilerin kapatılmaması yolunda. Pek çok devletin anayasasında parti kapatmaya ilişkin hüküm yok. Parti kapatmaya anayasa ya da yasalarında yer veren ülkelerde ise kapatma kararının eşiği çok yüksek. Ancak son derece istisnai ve gerçekleşmesi güç koşulların varlığı durumunda parti kapatılıyor. Uygulamada da kapatılan parti sayısı çok az. Örneğin, Anayasasında parti kapatmaya ilişkin hükümler içeren Almanya'da, Anayasa Mahkemesi bir siyasal partinin sadece demokrasi karşıtı görüşleri nedeniyle kapatılamayacağı, kapatmak için demokratik düzeni ortadan kaldırmak gibi sabit bir amacın bulunduğu kanıtlanması ve bunun için hazırlanmış bir plan çerçevesinde ısrarlı bir biçimde eylemler yaptığının gösterilmesi gerektiğini söyler. Türkiye'deki parti kapatma yöntemlerine ilişkin olarak Venedik Komisyonu şu eleştirileri getirir:

1. Kapatma Kriterleri: Anayasa'nın 68/4 maddelerinde sayılan siyasal partileri kapatma nedenleri, hiçbir Avrupa Anayasasında görülmedik uzunlukta. Bu liste 8 kriteri içermekte. Buna, Siyasal Partiler Yasası'ndaki azınlık yaratmak gibi yasaklar da eklenince listede daha da uzuyor. Bu kriterler, barışçı yollardan da olsa devlet yapısının değiştirilmesini öneren her partinin kapatılmasına yol açabilir. Ayrıca, parti kapatma kriterleri arasında orantılılık da yer almıyor.

2. Kapatma Usulü: Siyasal partilerin kapatılma sürecinin başlatılması, Anayasa'nın 69. Maddesiyle Yargıtay Başsavcısı'na bırakılmış. Oysa, ülkenin siyasal yaşamının üzerinde büyük etkileri olacak böyle bir karar adi bir suç gibi, salt bir hukuksal sorun olarak görülüp Başsavcının takdirine bırakılmaz. Başsavcı'nın kararının, parti kapa-

tilmasının sonuçlarını siyasal bakımdan değerlendirecek siyasal denetime tabi olması gerekir. Avrupa'da da parti kapatma sürecinin başlatılmasını Başsavcı'nın takdirine bırakan başka ülke yok.

3. Uygulama: Avrupa'dan farklı olarak Türkiye'de siyasal partilerin kapatılması olağanüstü bir önlem olarak görülüyor. Anayasal sistemin bir parçası olarak değerlendiriliyor. O nedenle kapatılan partilerin sayısı, Avrupa'dakilerle kıyaslanmayacak kadar yüksek. Venedik Komisyonu, yukarıdaki sıkıncaları ortadan kaldırmak için Anayasa'nın 68/4 maddesindeki parti kapatma kriterleri listesinin gözden geçirilerek kısaltılmasını, Yargıtay Başsavcısı'nın kapatma sürecini başlatma kararının demokratik denetime tabi olmasını, kapatma kararları verilirken orantılılık kriterinin göz önünde bulundurulmasını öneriyor.

Türkiye'de yeni bir anayasa hazırlama çalışmaları çerçevesinde siyasal partilerin kapatılması rejiminin de gözden geçirilmesine gereksinim var. Bu bağlamda Venedik Komisyonu'nun raporunun ve rapordaki tavsiyelerin dikkate alınması yararlı olur.

En son HDP'nin kapatılmasıyla ilgili olarak Yargıtay Başsavcısı'nın hazırladığı iddianame ve bunun AYM tarafından reddedilmesi konuyu yeniden güncelleştirdi. HDP'nin kapatılmasının, siyaset alanında yaratacağı boşluk yanında Kürt sorununun barışçı çözümü bakımından doğuracağı olumsuz sonuçlar, Yargıtay Başsavcısı'nın kapatma sürecini başlatma kararının siyasal bir denetime tabi olması gerekliliğini bir kez daha ortaya koydu. AYM'nin iddianameyi reddetmesinde bu siyasal düşüncelerin ne denli bir rol oynadığını bilemeyiz. Ancak Anayasa'nın sınırları için hareket etmek zorunda olan bir yargı organının, en üst mahkeme de olsa, parti kapatmanın siyaset alanında doğuracağı çalkantıları dengeleyecek makam olamayacağı açık.

Demokrasi Bloku, Kürt Sorunu ve İkinci Yüzyıl

YİRMİNCİ YÜZYIL

Ulus-devletlerin kurulması, bunu başaran her toplumda sancılı ve dönüştürücü bir süreç olmuştur. Bu esnada, iyileşmesi uzun soluklu demokratikleşme çabalarıyla at başı giden ve söz konusu toplumları zorlayan kurucu kırılmalara yol açmıştır. Brezilya'da son on yıllarda gerçekleşen demokratikleşme ve "kapsayıcı bir halk olma" mücadelesi üzerine mükemmel bir belgesel şu düşüncelerle başlar: "Öyle bir ülke düşünün ki, ismini bir ağaçtan almış olsun. Ama o ağacın neslini tüketsin, sadece ismi kalsın."

Ulus-devletler, nesnel olarak mümkün olmakla beraber öznel olarak var olmayan bir ulusu, potansiyel köklerinden derleyerek inşa etme ve devletin meşruiyetinin kaynağı yapma projeleridir. "Modern" çağların bir ürünüdürler ve bilhassa yirminci yüzyılda yayılmışlardır. Dolayısıyla temel bazı ideolojik ve kurumsal ilkelerini bu yüzyılın ilk yarısındaki özgün koşullardan devşirmişlerdir. Bununla ilişkili olarak özellikle mazlum (yani modern Batı'nın kenarında kalmış) dünyadaki ulus-devlet olma çabaları da, o döneme özgü "çağdaşlaşma," "ilerleme" ve "gelişmiş dünyanın" parçası olmak ülkeleriyle iç içe yol almıştır.

Bu süreçler Batı ülkeleri dahil hiçbir yerde herkes için aynı derecede adil yürümemiştir.

Her şeyden önce ulus-devlet fikri, ürünü olduğu (yirminci yüzyıl ve öncesi)

modern çağların göz kamaştıran başarıları ve nimetleri kadar, büyük zaaf ve günahlarını da barındırır. Maddi gelişme ve modern olan adına doğanın ve geleneksel olanın göz ardı edildiğini, hatta çoğu kez yok edildiğini bugün çok daha iyi anlıyoruz.

Ulus-devletlerin bir "halk" veya ulus inşa etme politikaları da, bir yandan bir demos ve demokrasi olmanın ön koşulu olmakla beraber, demokratikleşme yoluyla çözülmesi gereken bir dizi eşitsizlik yaratır. Bir halkın inşa edilmesi süreci derhal, "hangi kimlik, hangi ülkü, hangi kültür ve hangi coğrafi sınırlarla?" sorularını ortaya çıkarır. Bu soruların yanıtlanması her yerde, tarihsel olduğu kadar jeopolitik, ekonomik ve siyasal önceliklere göre şekillenmiş ve adaletsizliklere yol açmıştır. Herkesin (sadece kâğıt üzerinde değil gerçekten) kendi kimliği ve tercihleriyle eşit olduğu ve ulusun içeriğine katılabildiği ulus-devlet örneği yoktur denilebilir.

Türkiye için özellikle İspanya, Birleşik Krallık, Rusya, İran, Avusturya gibi imparatorluk varisi ülkelerin deneyimleri önemlidir. Buralardaki uluslaşma süreçleri, merkezî devletle ilişkisini uzun zamandır özel bir hukukla yönete gelmiş çok sayıda etnik-kültürel ve bölgesel halkın yaşadığı toplumsal doku ve coğrafyalarda gerçekleşmiştir. Bu tarihsel arka planı ve çeşitliliği ulus devletin içeriğine ve hukukuna yansıtmak, erken yirminci yüzyılın sosyoekonomik, teknolojik ve ideolojik koşullarında, devlet kurucu siyasal ve entelektüel elitler tarafından ne mümkün ne de çekici görülmüştür.

Gene de bu süreçleri görece adil ve barışçı yoldan başarmış ve başaramamış örneklerden bahsedilebilir. Erken uluslaşma döneminde farklı kimlik ve kültürel özelliklerinden kaynaklanan talepleri ve ihtiyaçları yok sayılan ve/veya bastırılan birçok etnik-bölgesel grup, zaman içinde çoğunluk gruplarıyla daha eşit demokratik haklara kavuşmuştur. Bu hukuki, idari, sosyal-kültürel ve siyasi reform süreçleri, özellikle yirminci yüzyılın son çeyreğinde hız kazanmıştır. Bu düzenlemeler, söz konusu ülkelerin birliğini ve barışını olumsuz etkilememiş tersine çoğu yerde güçlendirmiştir.

Tüm bu tarihsel ve karşılaştırmalı arka plan Kürt meselesi açısından şu anlama geliyor. Bir sosyoekonomik, kültürel, siyasal, kurumsal ve entelektüel soru (meydan okuma) olarak Kürt Meselesi modern tarihin ve Osmanlı İmparatorluğu'nun modernleşme ve ulus-devletlere bölünme sürecinin bir ürünüdür. Dünyadaki herkes gibi Türklerin ve Kürtlerin de tarihin bir aşamasında dahil ve müdahil olduğu yirminci yüzyıl modernleşme süreçlerinin ve arzularının bir yan ürünü olarak görülebilir. Ama on binlerce insanın hayatına, milyonlarca insanın maddi ve manevi refahına mal olan Kürt Sorunu, bizim siyasal tercihlerimizle ve kararlarımızla yarattığımız ve çözemediğimiz bir sorundur. Sadece Türkiye Cumhuriyeti'nin zorlu kurulma döneminde değil bitirmekte olduğumuz ilk yüzyılı boyunca, Kürt Meselesi'ne barışçı, katılımcı, demokratik ve Kürtlerin kendi

kimlikleriyle katıldığı süreçlerle yanıt arayamamış olmamızın bir sonucudur.

YİRMİ BİRİNCİ YÜZYIL

Yirmi birinci yüzyıl birçok konu açısından olduğu gibi, Kürt sorununu bir sorun olmaktan çıkarmak açısından sunduğu fırsatlar nedeniyle, bir öncekinden çok farklı özelliklere sahip. Öncelikle yirminci yüzyıl modernleşmesinin alabildiğine sorgulandığı bir dönemdeyiz.

Tüm bu sorgulamaların merkezinde eşitlik, ilişkisellik ve denge kavramları var. Doğa-insan, kadın-erkek, azınlık-çoğunluk, zengin-yoksul, genç-yaşlı, çevre-merkez arasındaki ilişkilerde farklı eşitlik ve denge arayışları söz konusu. Yirminci yüzyılda geliştirilen toplumsal, kurumsal ve hukuki ilkeler günümüzün ihtiyaç ve arayışlarına yanıt veremiyor.

Örneğin çevrenin, su kaynaklarının ve gıda güvenliğinin ulusal güvenliğin en temel unsurları arasında yer alacağını git gide daha iyi anlıyoruz. Bu doğrultuda şehirleşme lehine kırsalı, sanayi lehine tarımı geri planda bırakan, küçük yerine büyük ölçekli tarımı yeğleyen kalkınma politikalarından vazgeçiliyor. Tüm bunlara paralel olarak ve teknolojik gelişmelerin yardımıyla, merkezî ve yerel yönetimler arasındaki ilişkiler yeniden değerlendiriliyor.

Federal ve üniter devlet sistemleri arasında eskiden var olduğu düşünülen

Yirmi birinci yüzyıl aynı anda hem güçlü merkezî devletler hem de güçlü yerel yönetimler ihtiyacını ortaya çıkardı. Bir yandan iklim değişimi, pandemi ve göç gibi devasa küresel sorunlar, ekonomik ve teknolojik küreselleşme ve çok kutuplu uluslararası güç dengelerinin ortaya çıkardığı yönetsel ihtiyaçlar var. Bunlar, başarılı ülkelerin güçlü bir orduya, mali kaynaklara ve düzenleyici/denetleyici kurumlara, yani kuvvetli bir merkezî devlete sahip olmalarını şart koşuyor. Özellikle de Türkiye'nin bulunduğu coğrafyada.

Öte yandan da kentsel alanlarda yoğunlaşmayı geri çevirebilmek, başlı başına birer ekosistem oluşturan megapolleri yönetebilmek, eğitim, çevre, kültür, insan kaynakları, yerel tarım ve bilgiye dayalı yeni-sanayileşmeyi en etkin şekilde ve yerinden yönetebilmek ihtiyaçları var. Bunlar için de güçlü ve etkin yerel yönetimlere sahip olmak çok önemli hâle geldi.

Keza geçen yüzyılda tek bir ortak dilde konuşmayı, okumayı ve yazmayı bir ülke halkının her ferdine layıkıyla öğretebilmek, eğitim sistemleri için – ve ulus-devletler için -- önemli bir başarıydı. Bugünün eğitim teknolojisiyle imkânlar o kadar arttı ki, birkaç dili en yetkin şekilde öğretmek mümkün. Gelişmiş dünya standartlarında eğitilmiş olmak en az iki dili ana dil seviyesinde konuşabilmeyi gerektiriyor. Dolayısıyla çok dilli eğitim, yani bir ülkedeki ortak dili herkesin öğrenmesi kaydıyla İngilizce, Çince ve İspanyolca gibi evrensel bilim dilleri yanında talep olan yerlerde yerel anadillerde “eğitim ve öğretim” yapmak çok kolaylaştı. “Anadilde eğitim” üniter devlete karşı bir tehdit unsuru olmaktan çıktı.

Tüm bunlar Türkiye’de Kürtlerin ve Türklerin beklentilerini birbirine yakınlştırıyor ve birbirlerinin korkularını gidererek ortak reform programlarında anlaşmalarını kolaylaştırıyor. Seçilmiş yerel yönetimlerin güçlendirilmesi, sadece Diyarbakır lının değil İstanbullu, İzmirli ve Mersinlinin beklentisi. Farklı

katı ayrımlar çağımızda muğlaklaştı. Üniter devlet yapısını değiştirmeksizin bölgesel çeşitliliği barındırabilecek, etnik-bölgesel grupların taleplerinin çoğuna yanıt verebilecek esnek yönetim imkânları ortaya çıktı.

Günümüz teknolojisi sayesinde artık yerel yönetimlerin denetlenmesi ve ulusal politikalarla koordinasyonu katı merkezî idare sistemleri gerektirmiyor. Ankara ve ülkenin herhangi yerindeki bir bürokrat, saliseler içinde Hakkâri veya Edirne’deki bir yerel yönetimin hesaplarına ulaşabilir ve faaliyetlerini denetleyebilir.

Yani üniter devletin temelini oluşturan merkezi hükümetin siyasal-hukuksal egemenliği ve hatta anayasal adem-i temerküz ilkesini uygulamak için, katı merkezî idarelere ve merkezden atanmış bürokratlara gerek kalmıyor. Seçilmiş yerel yöneticilerin sayısını ve etkinliğini artırmak ve merkezî hükümetle aralarındaki eşgüdüm ve uyumu sağlamak çok daha kolay hâle geldi.

Bu tür reformlarla (devölüsyon ve adem-i merkezileşme) yerinden yönetimleri güçlendirmenin, merkezî devleti zayıflatması gerekmiyor. Merkezî devletin rakibi veya alternatifi değil tersine besleyicisi olarak görmek mümkün. İkisi arasında toplamı pozitif bir ilişki şekilleniyor.

koşullara uygun kültür ve eğitim (ana-dilde eğitim dahil) tercihlerini üniter devlet içinde çeşitli devolüsyon reformlarıyla karşılamak sadece bir im-kân değil bir gereklilik olmuş durumda.

İKİNCİ YÜZYIL

Türkiye Cumhuriyeti yirminci yüzyılın başında başarılı bir ulusal bağımsızlık mücadelesi ve radikal çağdaşlaşma devrimleriyle kuruldu. Bu devrimler ve ulus inşası Cumhuriyet Halk Partisi'nin önderliğinde kadim bir coğrafyada, "saatleri ileri almak" ve çağa - yani yirminci yüzyıla - uyum sağlamak samimi tutku ve iradesini yansıtır. Hatasıyla ve sevabıyla bu iradenin ve uyguladığı politikaların, dünyada - en azından seçkinler arasında yaygın - "çağın ruhuyla" uyumlu olduğu ve birçok mazlum millete ilham olan bir bağımsızlık ve kalkınma hamlesi olduğu açıktır. Ancak bir o kadar önemli bir gerçek, aradan geçen neredeyse bir yüz yıl boyunca kapsayıcı ve istikrarlı bir demokrasi ve eşitlikçi bir kalkınma yaratamamış olmamızdır. Bunun nedenlerini yirminci yüz yılın başındaki modernleşme paradigmalarının zaaflarından çok, daha sonra geçen uzun on yıllar boyunca Kürt Sorunu gibi kronik meselelerimize katılımcı ve uzlaşmacı çözümler bulamamamızda ve değişen çağa uyum sağlayamamamızda aramak gerekiyor düşüncesindeyim.

Türkiye yirmi birinci yüzyılın ilk iki on yılında, zaten kusurlu olan demokrasisinin önce sinsi otoriterleşmeyle aşındığı sonra da askıya alındığı bir dönem yaşadı. 2020'lere Cumhur İttifakı'nın temsil ettiği otoriter bir blokun iktidarında girdi. Buna karşılık muhalefetin bir demokrasi bloku oluşturmak çabası içinde olduğunu ve özellikle 2019 yerel seçimlerinde ittifaklar modeliyle kazandığı başarılarından sonra, yeni ve daha iyi bir demokrasiyi inşa süreci başlattığını söyleyebiliriz.

Başta Millet İttifakı olmak üzere bir demokrasi uzlaşması oluşturma gayretlerinin merkezinde yer alan Cumhuriyet

Halk Partisi, aynı dönemde program ve hedeflerini yenileme çabası içinde oldu. 2020 yazındaki 37. Olağan Kurultayında ilan ettiği İkinci Yüzyıla Çağrı Beyannamesi bir yandan, aynı 1959 İlk Hedefler Beyannamesi gibi, otoriter rejim arayışlarına karşı demokrasi refleksini ve otoriterliğe karşı ittifaklar yoluyla muhalefet perspektifini yansıtıyor.

Gerçekten de otoriter bir bloka karşı başarılı muhalefet ve demokrasiye geçiş ancak ittifaklarla olabilir. Bunun yanında İkinci Yüzyıla Çağrı Beyannamesi'ni ve benzeri program yenileme

çabalarını - parti içindeki sağ-sol kanatlar üzerinden değil -- CHP'nin program ve hedeflerini yirmi birinci yüzyıla uyarlama çabası olarak okumanın da mümkün olduğunu düşünüyorum.

Bugün hiç olmadığı kadar, Türkiye'nin kişiler yararına otokratik bir rejim yerine halk yararına demokratik bir rejimle yönetilmesi partiler üstü bir demokrasi bloku kurabilmekten geçiyor. Kürt Sorunu'nun demokrasi içinde - ve halk egemenliğinin temsilcisi mecliste -- çözümünü de aynı demokratik değerler, hukuk ve sosyal adalet temelinde ortak çalışabilmekten geçiyor.

Kürt Kimliğinin Siyasallaşmasının Evrimi

Türkiye’de demokratik ve rekabetçi siyasete geçişle birlikte Kürt kimliğinin siyasallaşması önemli bir gelişme göstermiştir. Son dönemde yapılan seçimler bu siyasallaşma sürecinin güçlü

yaşayanların blok oy kullanmasını kolaylaştırmıştır. Bu durum, kliyentalizmi sol partilere göre daha etkin kullanan sağ partilerin bölgede hakimiyet kurmasını kolaylaştırmıştır.

bir mobilizasyon kapasitesi yarattığını da göstermektedir. Her ne kadar HDP mecliste grubu bulunması itibariyle bu alanda öne çıksa da farklı eğilimleri yansıtan birçok parti ve aktörün varlığı not edilmelidir. Bu yazıda bu alanda yaşanan gelişmenin tarihsel evrimi ve dönüşümü ele alınmaktadır.

1950’de çok partili hayata geçilmesiyle birlikte Kürt oyları kilit önem kazanmıştır. Kürtlerin yoğunlukta yaşadığı Güneydoğu ve Doğu Anadolu Bölgeleri’nde feodal ve patrimonial bağların güçlü olması ve önde gelen eşraf, aşiret lideri ve dini figürlerin merkezi yönetimle kurduğu simbiyotik ilişki bölgede

Kürt partisi kurma fikri siyasal mobilizasyonun arttığı 1960 sonrası dönemde nüvelenmeye başlamıştır. Kürt seçmenlerin özel ilgi gösterdiği ilk siyasi parti 1961’de eski Demokrat Partililer tarafından kurulan liberal eğilimli Yeni Türkiye Partisi’dir (YTP). 1961 seçimlerinde Diyarbakır, Muş, Siirt ve Bingöl dahil 16 ilde birinci olan parti yüzde 13.7 oy oranına ulaşmış ve parlamento-ya 65 temsilci göndermeyi başarmıştır. Aynı zamanda, 2. İnönü Hükümeti’nde (1962) 6 bakan ile temsil edilmiştir. 1965 ve 1969 seçimlerinde ise parti umduğu başarıyı elde edememiştir.

Bu dönemde dikkatleri çeken diğer bir

parti 15 sendika başkanı tarafından 1961 yılında kurulan Türkiye İşçi Partisi'dir. Sosyalist programıyla siyasette yeni bir alan açan parti, sol kitlenin mobilize olmasında etkin rol üstlenmiştir. Ayrıca, parti içerisinde 'Doğulular' adı verilen grup, Kürt sorununun ulusal düzeyde tartışma konusu yapılmasına aracı olmuştur. TİP uzun süre Kürt sorununu ekonomik temelli bir sorun olarak görmüş ve Doğu'nun kalkınması başlığı altında ele almıştır. Partinin 1970 yılında gerçekleştirilen 4. Genel Kurulu'nda aldığı kararda Güneydoğu ve Doğu bölgelerinde Kürt halkının yaşadığının ve etnik boyutunun tespiti ise, 1971 muhtırasının ardından kapatılmasının temel gerekçesini oluşturmuştur.

Münhasıran Kürtleri temsil iddiasıyla ortaya çıkan ilk siyasi parti ise 1965 yılında Sait Elçi'nin kurduğu illegal Türkiye Kürdistan Demokrat Partisi'dir (TKDP). Irak Kürdistan Demokrat Partisi'yle (IKDP) organik bağı olan parti Devrimci Doğu Kültür Ocakları (DDKO) ile doğrudan ilişkili olmuştur. Ancak DDKO, sosyalist eğilimi nedeniyle daha muhafazakâr olan TKDP'den zamanla ayrılmıştır. 1975 yılından itibaren Kürt hareketi içerisindeki çeşitlilik artmaya başlamış ve Kürt sorununu temelde kalkınma sorunu olarak gören yaklaşımla radikal yaklaşımların çatışması ortaya çıkmıştır. Doğu ve Güneydoğu Ana-

dolu ile birlikte Suriye, Irak ve İran'da Kürtlerin yoğun yaşadığı bölgelerde bağımsız birleşik Kürt devleti kurmayı amaçlayan PKK'nın ortaya çıkmasıyla (1978) durum hızla değişmiştir. 12 Eylül 1980 darbesiyle birlikte tüm siyasi partiler kapatılmış ve darbenin yarattığı travma siyasal şiddetin daha fazla alan bulmasına vesile olmuştur. Bu kapsamda Kürt meselesi Kürt kimliği ekseninde siyasal mobilizasyondan etnik temelli çatışma eksenine evrilmiştir.

12 Eylül sonrasında kurulan ilk Kürt partisi Halkın Emek Partisi'(HEP)'dir. 1989'da SHP'den ihraç edilen vekillerce kurulan parti 1991 seçimlerinde SHP listelerinden adaylar göstermiş ve 18 vekil kazanmıştır. Mecliste yaşanan Kürtçe yemin krizinin ardından HEP'in Anayasa Mahkemesi tarafından kapatılacağı anlaşıncı Haziran 1992'de Özgürlük ve Demokrasi Partisi (ÖZDEP) kurulmuştur. Eylül 1993'te ise HEP kapatılmıştır. Mayıs 1993'te HEP'in halefi olarak Demokrasi Partisi (DEP) kurulmuş, Kasım 1993'te ÖZDEP, Haziran 1994'de ise DEP kapatılmıştır. Bu gelişmeler üzerine, 1994'te Halkın Demokrasi Partisi (HADEP) kurulmuş ve aynı yıl yapılan yerel seçimlerde Diyarbakır ve Van başta olmak üzere birçok ilin belediyesini kazanmıştır. 1999 yerel seçimlerinde ise HADEP 37 belediye kazanmış fakat 2003'de kapatılmış-

tır. Aynı ekseninde, 1997’de Demokratik Halk Partisi (DEHAP), 2003’te ise Özgür Parti kurulmuştur. DEHAP 2005’te Özgür Parti ise 2007’de kendilerini fesh etmişlerdir. Kasım 2005’te kurulan Demokratik Toplum Partisi (DTP) 2007 genel seçimlerinde bağımsız adaylarla 20 milletvekili çıkarmış, 2009 yerel seçimlerinde ise 99 belediye kazanmıştır. DTP Aralık 2009’da kapatılmıştır. Mayıs 2008’de kurulan Barış ve Demokrasi Partisi (BDP) Aralık 2009’da mecliste grup kuracak çoğunluğa erişmiştir. BDP 2011 genel seçimlerinde bağımsız adaylarla 36 milletvekili kazanmıştır. Ekim 2013’de Halkların Demokratik Partisi (HDP) kurulmuştur ve BDP, Devrimci Sosyalist Parti, Ezilenlerin Sosyalist Partisi, Yeşiller ve Sol Gelecek gibi partiler kısa süre sonra HDP bünyesine katılmıştır. Haziran 2015’te ilk kez barajı geçen HDP yüzde 13.12 oy oranıyla 80 vekil kazanmış fakat Kasım 2015’de yapılan baskın seçimde milletvekili sayısı 59’da kalmıştır. BDP Temmuz 2014’de Demokratik Bölgeler Partisi (DBP) olarak yeniden adlandırılmıştır. 2018 seçimlerinde yüzde 11.7 oy oranıyla HDP 67 vekil çıkarırken, izleyen dönemde elinde tuttuğu belediyelerin neredeyse tamamına kayyum atanmıştır. Bahse konu partiler her ne kadar birbirlerinin devamı olsa da program öncelikleri itibarıyla birbirlerinden farklılaşmaktadır. Örnek vermek gerekirse, HADEP daha çok faili meçhullere dikkat çekerken HDP Türkiye partisi olma iddiasıyla ortaya çıkmıştır.

HDP dışında toplumsal desteğe sahip diğer bir Kürt partisi Hizbullah ile organik bağı gündeme gelen Hüda-Par’dır. 2000 yılında yapılan operasyonla lideri Hüseyin Velioğlu öldürülen Hizbullah ismini acımasız eylemlerle duyurmuş radikal eğilimli bir örgüttür. Hüda-Par Hizbullah’la ilişkili olduğu gerekçesiyle kapatılan Mustazaf-Der’in Eski Genel Başkanı Mehmet Hüseyin Yılmaz tarafından Aralık 2012’de kurulmuştur. Doğu ve Güneydoğu’da hatırı sayılır bir tabanı olan parti ile HDP arasındaki çekişme zaman zaman kanlı olaylara zemin hazırlamıştır. Hüda-Par Haziran

2015’de bağımsız adayları desteklemiş, Kasım 2015 seçimlerine ise katılmamıştır. Bu iki gelenek dışında daha küçük Kürt partileri de mevcuttur. Bunlardan en dikkat çeken Şubat 2002’de kurulan ve HDP çizgisinden farklı olarak federalizmi savunan Hak ve Özgürlükler Partisi’dir (Hak-Par).

Özetlemek gerekirse Kürtlerin yoğun olarak yaşadığı Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri’nde patrimonial bağların güçlü olması ve yaygın blok oy kullanımı ana akım partilerin başlangıçta işini kolaylaştırmıştır. Ancak Kürt kimliğinin politikleşmesiyle 1960 darbesini izleyen siyasal mobilizasyonun arttığı evre yeni bir dönemi başlatmıştır. Bu dönemde daha çok sosyalist değerleri savunan görüşler ağırlık kazanmıştır. Kürt hareketi büyüdükçe farklılıklar ve iç çekişmeler artmış, ancak 12 Eylül darbesini takip eden dönemde çatışmaların artmasıyla birlikte PKK gücünü ciddi oranda artırmıştır. 1990’da HEP’in kurulmasıyla Kürt hareketi partileşme çabasına girmiş fakat birçok partisi kapatılmaktan kurtulamamıştır. Yeni isimlerle kurulan bu partiler 2007 seçimlerine kadar mecliste grup kuracak çoğunluğa erişememişlerdir. 2015 Haziran seçimlerinde HDP’nin barajı aşmasıyla Kürt siyasal hareketi için yeni bir dönem başlamıştır. Mevcut durumda her ne kadar Hüda-Par başta olmak üzere bölgede birçok Kürt partisi faaliyet gösterse ve kayyum atamalarıyla BDP bölgede güç kaybetse de HDP’nin başını çektiği siyasal hareket bölgedeki ağırlığı sürdürmektedir.

Etnisite Nedir ve Nasıl Algılanmalıdır?

Günümüz dünyasında kulağımıza en fazla çalınan politik terimlerden birisi şüphesiz ki etnisite/etnik grup kavramıdır. Hem akademik ve entelektüel çalışmalarda hem de güncel siyasi tartışmalarda sıkça kullanılan bu kavram ülkemizde geleneksel olarak savaş, ayrımcılık, bölücülük gibi olgularla birlikte düşünüldüğünden kitleler nezdinde negatif çağrışımlara sahiptir. Bu durumda ise yerleşik önyargılar terimin kavramsal analizini zorlaştırmakta ve insanlarımızı başlıca toplumsal sorunlarımızdan olan “bilgi sahibi olmadan fikir sahibi olma” sarmalına doğru itmektedir. Dolayısıyla bu konuları esas alan bir tartışmada en başta kavramsal bir netleştirme yapılmalıdır.

Bunun için öncelikle etnisite kavramının tarihçesine bakmak yararlı olabilir. Kökeni Antik Yunancada kabile anlamına gelen ethnos kelimesine dayanan etnisite kavramı, modern dünyada uzunca bir süre farklı bir anlamda, putperestlik ve paganist inanışları anlatmak için kullanılmıştır. Etnisitenin bugünkü anlamında kullanılışı 19. yüzyılın ortaları gibi geç bir tarihe denk düşer. Etnisite terimi, bu dönemden başlayarak ırk veya ulus kavramlarını karşılamak için kullanılmaya başlamıştır. Özellikle İkinci Dünya Savaşı'na giden yol ve savaştan hemen sonraki süreçte ırk kavramının ırkçı devlet politikalarıyla bağdaştırılması ve olumsuz imalara yol açması yüzünden etnisite kavramı hukuksal metinlerde ırk teriminin yerini almıştır. Üstelik ırk kavramının, Boşnaklar ve Sırp lar örneğinde olduğu gibi, aynı ırksal kökenden gelen halk-

ların şiddetli anlaşmazlıklarını açıklamakta yetersiz kalması etnisite kavramının daha yoğun biçimde kullanılmasına zemin hazırlamıştır. 20. yüzyılda, saf ırkların varlığına duyulan inanç azaldığı ölçüde etnik kavramı literatürde daha merkezi bir yer elde edecektir.

Etnisite teriminin ırk kavramından ayırıcı özelliği biyolojik nitelikteki ortak soy temeline değil, böyle bir ortak soyun olduğuna dair bir inanç ve bunun üzerine kurulu olan bir benlik ve kültüre dayanmasıdır. Bu anlamda nesnel değil sübjektiftir ve aidiyet faktörünü öne çıkarmaktadır. Etnisite kavramında insanlar, gerçekten belirli bir ortak soydan gelmeseler de, hatta bu kimlik kurgusal veya hayalî olsa dahi, sahip olduklarını düşündükleri kavmi bağlar ve buna ek olarak kültürel, dilsel veya dinsel diğer bazı ortak özellikler çerçevesinde diğerlerinden ayrıldıklarını düşünmektedirler. Böylece etnisite kavramında ırk faktörünün belirleyiciliği azalmakta, gruptaki aidiyet bilinci ve farklılık fikri ağırlık kazanmaktadır. Bu anlatılanlar ışığında, etnik grup özet bir tanımla, ortak soydan geldiklerine inanan ve belirli yaşam pratikleri konusunda benzeşen insanların oluşturduğu topluluk olarak ifade edilebilir.

Etnisite ile alakalı diğer bir terim olan ulus ise yine yeni bir kavram olup modern devletin oluşumuyla beraber anlaşılabilir bir olgudur. Aydınlanma Çağı öncesi Avrupa kıtasında, ekonomik faaliyetin belirli merkezlerde yoğunlaşması bu bölgelerde ortak dilin kullanımını güçlendirmiş ve ortakla-

şılan kültürel değerleri geliştirmiş, bu nüfusun modern devlet yapısı içinde merkezi bir iktidar tarafından yönetilmesi ile bu benzeşme süreci daha da hız kazanarak bugün anlaşılan manada ulusları ortaya çıkarmıştır. Modern ulus, kapitalizmin erken yükseliş dönemine ait bir olgudur ve ilk uluslaşan topluluklar da kendi ulus-devletlerini ilk kuranlardır. Bu ilk uluslar ülke sınırları içindeki diğer toplulukları asimilasyon yoluyla dönüştürmeye girişirken, ulusal bilincini erken bir dönemde kazanan fakat henüz bağımsız bir devlete sahip olmayan bazı topluluklar ise buna direnmeye ve kendi ulus-devletlerini inşa çabasına yönelmiştir. Bu süreçte kendine has bir ulus-devlet kurmayı başaran topluluklar ulus vasfını kazanmış, bu erken aşamada ulusal bilince erişmeyen ve izleyen süreçte bağımsız devlet de kuramamış topluluklar ise etnik grup adıyla anılmaya başlanmıştır. Bu bakış açısında, etnik grup bağımsız devlete sahip olmayan uluslaşamamış topluluklara verilen bir isim olması hasebiyle ulus-altı bir birim olarak ele alınmaktadır. Kavramın güncel siyasette, özellikle Türkiye siyasetindeki esas kullanılışı da bu anlam uyarıncadır.

Modern devlet ilkeleri uyarınca, Türkiye’de de 19. yüzyıl itibariyle, ülke içindeki farklı unsurları bir araya getirecek, onların ortak tavırlar ve eylemler izlemelerini sağlayacak birleştirici bir üst kimliğe ihtiyaç olduğu fikri ağırlık kazanmıştır. Tanzimat, Islahat, Birinci ve İkinci Meşruiyet atılımları hem idari açıdan hem de yurttaş kimlikleri bakımından merkeziyetçiliği sağlamak amacına yöneliktir. Bu süreçte imparatorluk dahilindeki azınlıklardan beklenen Osmanlılık kimliğinde bir araya gelmeleri olmuştur. Bu amaç başarısızlığa uğrayıp, ulusal azınlıkların ülkeden bağımsızlıklarını kazanmasından sonra ise söz konusu kapsayıcı üst kimlik Mustafa Kemal Atatürk’ün “Ne mutlu Türküm diyene!” düsturu bağlamında bu kez Türk kimliği olacaktır. Başından beri Cumhuriyet’in aslî belgelerinde yerini almış olan bu vurgu, mevcut Anayasa’nın 66. maddesinde de açık-

ça ortaya konulmaktadır. Bu maddeye göre, “Türk Devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türktür”. Burada Türk kavramı etnik kimlik olmaktan sıyrılmış ve siyasal bir içerik kazanmıştır. Dolayısıyla yukarıdaki formülasyona göre izah edilirse Türkiye’de Türk- lük ulus kimliği olarak değer bulurken, azınlık topluluklar ise pratikte etnik grup olarak anlam kazanmaktadır.

Ulus-devletler doğaları gereği tüm yurttaşlarını belirli bir ortak kimlikte bir araya getirmeye ve kaynaştırmaya gayret eder. Bu çaba, ulus-devletin varoluş amacı olduğu gibi demokratik yöntemlerle uygulandığı takdirde toplumsal dayanışmanın güçlenmesine de vesile olabilir. Burada bu yöntemin demokratik olmasındaki ölçüt ise yurttaşların alt kimliklerinin baskılanmamasıdır. Yani devletin sunduğu anayasal vatandaşlık dışında insanların alt kimliklerini de muhafaza edebilmesi, dile getirebilmesi ve bu tutumun kişinin toplumsal konumuna negatif bir etki etmemesi gereklidir. O halde, üst kimlikte ortaklığı benimsedikten sonra insanların alt kimliklerini de sahiplenmeleri, yerel dillerini kullanmaları veya kültürel geleneklerini devam ettirmeleri de son derece doğaldır. Zira birlik teklik demek değildir, insanların birbirleriyle dayanışma ruhu içerisinde bulunmaları için aynı olmalarına gerek olmamalıdır. İnsanlar eğer farklılıklarıyla beraber eşit yurttaşlar olarak kabul ediliyorsa toplumsal birliğin gönüllü birer parçası haline gelmeleri de çok daha olasıdır. Esasen bu durum, Türkiye’nin anayasal kabullerine de gayet uygundur, zira eğer Türklük anayasada etnisite değil ulus kimliği olarak, yani siyasal kimlik olarak yer alıyorsa dileyen kişinin farklı etnik kökenini alt kimlik olarak muhafaza etmesi de bu kabullere tezat oluşturmaz.

Bu kapsamda, etnik meselelere yönelik yaklaşımın bir adalet konusu olarak anlaşılması gereklidir. İnsanları içine doğdukları etnik kimlikten, kültür ve dil pratiklerinden baskı yoluyla ayırmak her şeyden önce hakkaniyet anlayışına

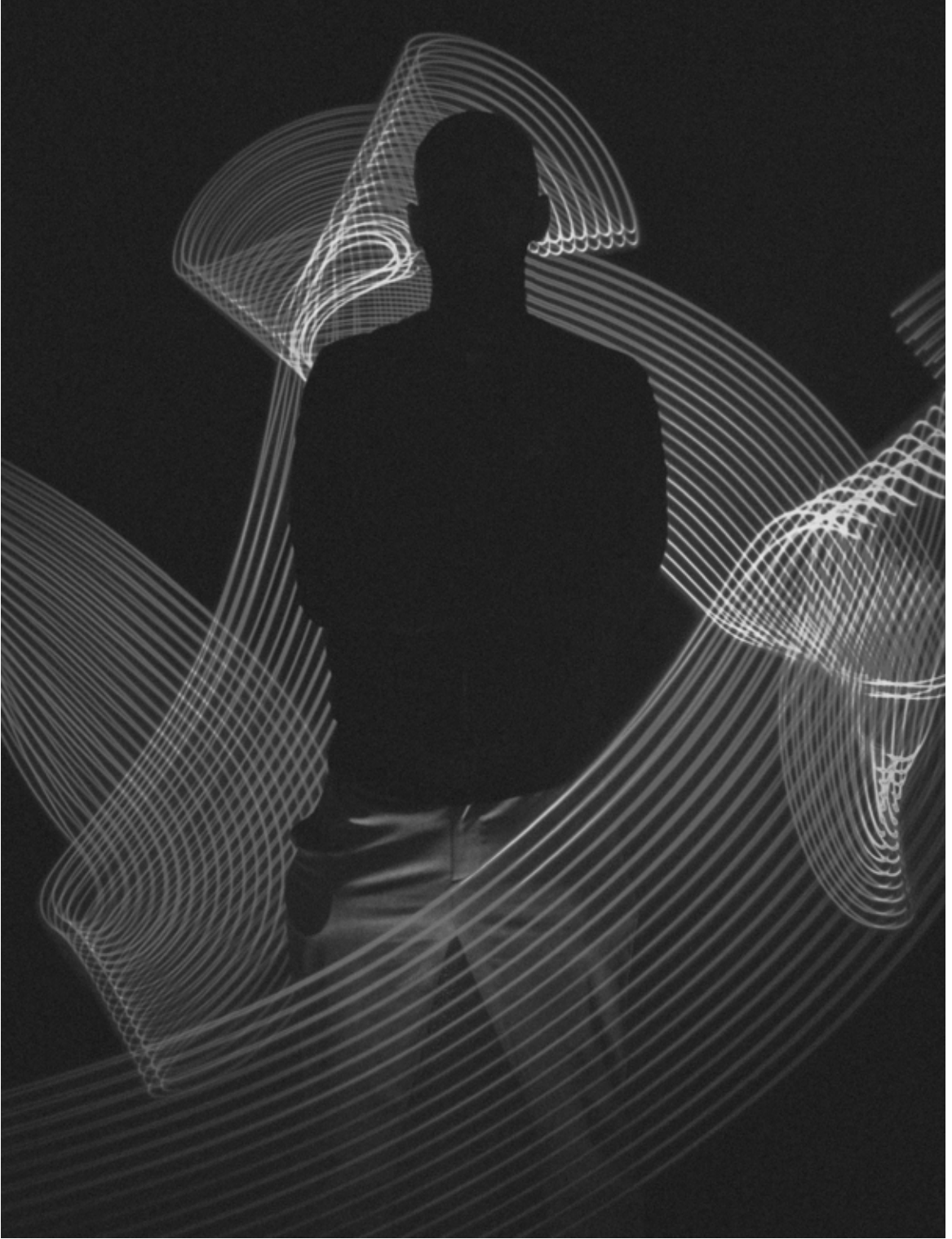
terstir. Elbette ki bu sorunların çözümü çok kısa bir süreçte gerçekleşmeyebilir veya tüm dünyada aynı uygulamalarla yürümeyebilir. Farklı ülkelerin spesifik koşulları ve tarihsel tecrübelerine göre farklı uygulamalar ortaya konulabilir. Ancak burada önemli olan iyi niyet ve samimiyettir. Bunun için de etnik kimlikleri verili bir tehdit gibi görmemekle işe başlamak mantıklı olabilir. Farklı kültürel varoluşları zenginlik olarak kabul etmek ve buna göre muamele etmek, bunları korumaya veya en azından varsaymaya dönük hamleleri taviz olarak değil, demokratik bir devletin doğal sorumluluğu olarak görmek var olan sorunların çözümü için anahtar yaklaşımlar olmalıdır. Nitekim etno-kültürel sorunları demokratik ilkeler çerçevesinde çözen ülkelerde bu süreç oldukça benzer yol haritaları takip etmiştir.

Bu noktada şu notu da düşmek gerekir ki, etnik sorunlar asla kendi başlarına ele alınamaz ve genel bir demokratikleşme sürecinin parçası olarak muamele görmelidir, zira temel demokratik devlet ilkelerinin aşıldığı bir toplumda azınlıklara verilecek kültürel hakların da anlamlı bir değer taşıması mümkün değildir. Gerçek bir demokrasi kurumsallaştırılmadan ve içselleştirilmeden azınlık haklarının esaslı biçimde korunması ve güçlendirilmesi olanaklı olmamaktadır. Bu bağlamda, etnik sorunların hakkaniyetli biçimde çözümü her şeyden önce yurttaşlık haklarının geliştirilmesine, devletin bireyin özgürlük alanını tehdit etmesinin önlenmesine bağlıdır. Demokrasinin, ifade özgürlüğü, erkler ayrılığı, sayısal azınlığın çoğunluğun tahakkümüne maruz bırakılmaması, toplumun siyasi karar alma süreçlerine rahatça katılabilmesi gibi geleneksel ilkeleri, kimlik unsurunu önemseyen çoğulcu siyaset anlayışlarının uygulanabilmesi için önkoşul niteliğindedir.

Bunu daha net görebilmek için tarihsel örneklerle ve somut deneyimlere göz atılabilir. Sözgelimi Fransa'nın resmi azınlık politikası her farklı etnik grubu Fransız üst kimliğinde kaynaştırmaktır,

bu politika Fransız ulus-devlet sisteminin özüdür. Fakat buna rağmen Fransa'da kayda değer herhangi bir azınlık sorunu yoktur, çünkü bu ülkede toplumun geneline verilen haklar yani genel özgürlük alanı öylesine genişletilmiştir ki, farklı etnik gruplara özel hak uygulamasının aciliyeti son derece azalmıştır. Buna karşılık, ulusal gruplar arası uzlaşmayı sağlayabilmek amacıyla, sadece anayasadaki vatandaşlık tanımının değil ülkenin adının dahi etnik içerikten uzaklaştırıldığı Burkina Faso'da (ülke adı yerel dilde "Onurlu İnsanların Ülkesi" anlamına gelmektedir) etnisiteye dayalı sorunlar asla sona ermemiştir. Bu ikiliği yaratan unsur hem bu politikaların uygulanmasındaki samimiyet düzeyi hem de söz konusu ülkelerin demokrasi birikimindeki devasa farktır. Konuya Türkiye özelinde bakıldığında, etnik meselelerin başta da söylenildiği gibi daha çok ayrılıkçı terör boyutuyla gündeme geldiği görülmektedir. Etnik huzursuzlukların sadece Türkiye'de değil tüm dünyada politik şiddetin önemli kaynaklarından biri olduğu da tartışma götürmez. Ancak burada akılda tutulması gereken etnik meseleleri sadece güvenlik boyutuyla ele almanın yanlışlığıdır. Türkiye'nin terör unsurlarına karşı mücadelesi meşrudur ve legal çerçevede tabii ki sürmelidir. Ancak terör sorununa karşı sadece askeri yöntemlerle sonuç alınamayacağı da ortadadır. Türkiye bu mücadeleyi sürdürürken çift boyutlu bir politika izlemelidir. Bir tarafta, elinde silah olana karşı fiziki mücadeleyi doğal olarak yerine getirirken, diğer taraftan özgürlüklerin önünü yukarıda bahsedilen samimiyet düşüncesi içerisinde sonuna kadar açmalıdır. Özgürlük ve güvenlik birbirinin zıddı değildir, özgürlükleri geliştirmek güvenliği tehlikeye düşürmez. Aksine güvenlik mücadelesine esas meşruiyeti sağlar. Güvenlik gerekçesiyle özgürlüklerin kısıtlanması ise demokratik değerlerin işlerliği konusunda sıkıntı yarattığı gibi sahici ve istikrarlı bir güvenliğin de tesis edilememesine sebep olur.

Diğer taraftan, Cumhurbaşkanlığı Hü-

kümet Sistemi adı altında devletin giderek artan ölçülerde bireyin özgürlük alanını kısıtlar hale gelmesi ülkedeki aslî sorun olarak dikkat çekmektedir. Bu şartlar karşısında yurttaşlık hukukunun ısrarla korunması tüm özgürlük arayışlarının çıkış noktası olmalıdır. Aksi takdirde, ifade özgürlüğünün bas-

kılandığı, muhalif grupların sindirilmeye ve gazetecilerin hapisanelere do luşturulmaya devam ettiği bir ülkede azınlık hukukunun gelişeceğini ve etnik meselelerin kalıcı bir çözüme kavuşacağını düşünmek hayalcilikten öteye gidemeyecektir.

DEMOKRATİK BİR TÜRKİYE'DE KÜRT SORUNU OLMAZ!

Hayat kağıt üzerinde yazanla, gerçek arasındaki farkı her zaman bize yaşatarak öğretir. Haklı olarak fazlasıyla eleştirdiğimiz ve değiştirilmesini istediğimiz mevcut Anayasa ve kanunlarda bile Türkiye'de yurttaşlar eşit, eşit yurttaşlık var! "Eşit yurttaşlık" ve "eşit muamele" Anayasa ve kanunlarda tanınıp kabul edilen iki önemli kavram!

"Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefî inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir. Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir... Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür... Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz. Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar" diyen Anayasa'nın 10. Maddesi "eşit yurttaşlığı" önemine vurgu yapar. Yine Anayasa'nın 13. Maddesi bu yaklaşımı besler, 24. Maddesi "zorunlu din dersi" sorununa rağmen "din ve vicdan hürriyeti" açısından "eşitlik" vurgusu yapar...

"Genel teori" ve işin mantığı, bir yurttaşın diğer yurttaştan üstün olmadığı, devletin yurttaşlara yönelik tarafsızlık ilkesinden taviz vermemesi gerektiği üzerine kurgulanır, yaşamada, yürütmede, idarenin ve yargının karşısında eşit olabilme ve eşit muamele görebilme hakkının altı çizilir. Ancak Anayasa'da ve kanunlarda yer alan eşitlik ilkesi uygulamada böyle olmaz, eşitlik de kağıt üzerinde kalır. Kanun devleti olmak

da hukuk devleti olmaya ve eşit yurttaşlık uygulamasına yetmez! Kanunda olan sokakta uygulanmayınca yurttaş kendisini ne güvende hisseder ne de eşit...

Bugün toplumsal barış deyince akıllara Kürt meselesinin ilk sırada gelmesinin en önemli nedeni de budur! Eşitlik mesesi yalnızca kanunda yazmakla olmaz, duygusal, psikolojik, siyasi, kültürel olarak da hissedilmesi gerekir. Siyasi iklim buna uygun olmalı, çünkü eşit yurttaşlık ilkesinin en önemli dayanağı adalet ve özgürlüktür.

Açık ki, geçmişi 160-170 yıl öncesine gidiyor olsa da, eğer bugün Türkiye eşit yurttaşlar ülkesi ve evrensel ölçülerde bir hukuk devleti olsaydı şiddet sarmalında bir Kürt sorunu olmaz, on binlerce insanımız ölmezdi!

Şu ana kadar uygulanan farklı kimlikleri tekleştirici ve baskıcı politikalar, Kürt sorununu bir "geri kalmışlık" olarak sunmuş, "ayrılıkçılık/bölücülük" üzerinden yorumlamış ve her dönem "güvenlikçi" bir yaklaşımla ele almıştır. Siyasi iktidarlar durumu anlamak ve çözüm üretmek yerine, seçimle işbaşına gelen belediye başkanlarını görevden almış, kayyum atamış ve hep "onların" adına roller üstlenmiş, onlara sormadan kararlar vermiştir. Susurluk'tan sonra şimdi de Sedat Peker'in itiraflarından bir kez daha görüyoruz ki, devlet hukuk devleti olmaktan uzaklaştıkça, Kürt meselesi başta olmak üzere bu ve ben-

zeri sorunlardan beslenen, bu sorunları siyasi ve ticari bir alana dönüştüren çıkar grupları, mafyatik yapılar, tarikatlar bu sorunların çözülmesini istemek bir yana varlığını koruması için özel çaba harcamışlardır. Oysa tarih bize 1920 Kurucu Meclisi'nde olduğu gibi çözüm için hep farklı olanı işaret etmiştir.

1920 MECLİSİ BUGÜNE IŞIK TUTUYOR

1876 ve 1908 Osmanlı Meclis-i Mebusanları etnik ve dini temsiliyetleri kapsar, ancak temsiliyete, “eşit yurttaşlık” yaklaşımına uygun önemli örnek 1920’de Kurucu Meclis de olan Büyük Millet Meclisi’dir. 23 Nisan 1920’de toplanan ve isminde henüz “Türkiye” olmayan “Büyük Millet Meclisi” bütün livalardan seçilerek gönderilmiş 5 temsilciden oluşur. İstanbul’da kapatılmış, faaliyetleri durdurulmuş olan ancak Kurtuluş Savaşı’nı destekleyen Meclisi Mebusan üyeleri de Büyük Millet Meclisi’nin doğal üyeleri olarak kabul edilir. İlk mecliste açılışa 115 milletvekili katılmış, daha sonra Ankara’ya gelenlerle bu sayı 380 olmuştur. % 44’ü hükümetten, % 56’sı da “halk tabakasından” seçilenlerden oluşan mecliste Türk, Kürt, Laz, Çerkesler vardır, Sünni tarikat şeyhleri, Alevi-Bektaşî Postnişinleri vardır. Meclis bileşiminde Cumhuriyetçilerden itilalatçılara, sosyalistlerden Halifeyi ve Hilafeti kurtarmak isteyenlere kadar geniş bir temsiliyet vardır. 115 memur kökenli milletvekilinin olduğu mecliste, o dönemki kullanıldığı şekliyle, 61’i Sarıklı Hoca, 8 Tarikat Şeyhi, 51 asker, 46 çiftçi, 37 tüccar, 29 avukat, 15 doktor ve 10 aşiret reisi ağa vardır.

101 yıl önce henüz cumhuriyet bile ilan edilmeden başarılan ve Mustafa Kemal Atatürk’ün 1923’de “mahalli muhtariyetler teşekkül edecektir” dediği ve arkasından “Büyük Millet Meclisi hem Kürtlerin hem de Türklerin sahibi vekillerden oluşmuştur, bu iki unsur bütün çıkarlarını ve kaderlerini birleştirmiştir. Yani onlar bilirler ki, bu ortak bir şeydir. Ayrı bir sınır çizmeye kalkışmak doğru olmaz” diye vurguladığı bu önemli be-

lirlemeden 98 yıl sonra bugün fazlasıyla geri düşülmüş, etnik yada dini kimlikler arasındaki “sınır çizgileri” sürekli arttırılmış, sınırlar bilerek ve isteyerek kalınlaştırılmış, Anayasa’da da yer almasına rağmen eşit yurttaşlık uygulaması yerine dayatma ve baskıyı buluşturan tekçi anlayışları öne çıkartılarak eşit yurttaşlık “yok” sayılmıştır. Yetmemiş, bırakınız Avrupa Yerel Özerklik Sözleşmesini ve yerelde mali ve idari özerkliğin öne çıkartılmasını, Kürtlerin özdeşleşen ve HDP’den seçimi kazanarak işbaşına gelen Diyarbakır, Van, Hakkari, Mardin, Kars gibi bütün illerin Belediye Başkanları görevden alınmış, kayyum atanmıştır...

SORUNU CHP ÇÖZER

Şiddetin ve terörün arttığı, her fırsatta çatışmayı tırmandıran anlayışların hakim hale geldiği 1980’lerden itibaren Kürt meselesinde kalıcı ve köklü bir çözüme ulaşılmaması için içerden ve dışarıdan bir çok siyasi aktörün bilerek ve isteyerek devreye girdiği kesindir. 2010’lardaki “Çözüm Süreci” sırasında ve sonrasında açıkça gördük ki, AKP-MHP Bloku Kürt meselesinin kalıcı çözümünü istemiyor, tam tersine HDP’nin şeytanlaştırılma çabası, kapatılma istemleri öne çıkıyor. İktidarın çeşitli güçlerle paylaşılmış olması, silah ticaretinden petrole, uyuşturucudan insan kaçakçılığına kadar milyarlarca doların döndüğü bir pazarın varlığı, ülkemizde ve bölgemizde dinin ve milliyetçiliğin çok kullanışlı olması çözümü “karşılıklı” olarak sürekli öteliyor, hepimizi bu ve benzeri sorunlarla yaşamaya mahkum ediyorlar...

Mevcut iktidar ile PKK arasına sıkışan/sıkıştırılan Kürt meselesinin çözümü için bir üçüncü güce ihtiyaç vardır. Bu üçüncü güç çok açık ki CHP’dir. Türkiye’nin kurucu partisi CHP devreye girmeden Kürt meselesi çözülmez...

Kamuoyunda, hem iktidarın hem de Kürt hareketinin yarattığı algının tam tersine CHP bu sorunun da, inanç özgürlüğü sorununun da çözümünde doğru ve objektif çözüm önerileri olan

partidir. Burada asıl sorun CHP'nin kendi yazdığı, ilan ettiği parti politikalarını kısık sesle savunması ya da daha doğru bir ifadeyle, 20 yıllık AKP iktidarının “ideolojik hegemonyasının” da etkisiyle CHP temel tezlerini yüksek sesle açıklayamıyor! İkinci Yüzyıl Dergisi'nin bu sayısında da yer alan “CHP Kürt sorunu için ne diyor” bölümü incelendiğinde bu açıkça görülmektedir.

Atatürk'ün 1920'lerde belirttiği gibi “bu iki unsur bütün çıkarlarını ve kaderlerini birleştirmiştir!”

12 Eylül 1980'de darbeciler tarafından kapatılan CHP'nin yerine kurulan SHP'nin 1989 Kürt Raporu'nda da, CHP'nin 2008'de yenilenen programında da, en son 2018 Seçim Bildirgesi'nde ve 2020 “İkinci Yüzyıla Çağrı Beyannamesi”nde de CHP şeffaf, demokratik ve meclis üzerinden yürüyen müzakere yöntemleriyle “eşit yurttaşlık” üzerinden ciddi çözümler önermiş, yerel idarenin önemine vurgu yapmıştır.

Parti programında “CHP devletin etnik farklılıklar üzerine politikalar oluşturmamasını benimsemez. Devletin vatandaşların etnik kökenini, dinini ve mezhebinin görmeyen, bütün vatandaşlara eşit davranan bir yapıya sahip olmasını savunur. CHP'nin entegrasyon anlayışı farklı etnik kimliklerin ve inançların ortadan kaldırılmasını değil, onlara saygı göstererek ülke bütünlüğünün ulus devlet anlayışı ile korunmasını öngörür. Demokrasilerde devletin etnik kimlikleri yok sayma hakkı yoktur” tespiti yapan CHP, daha sonra CHP olarak da imza attığı SHP'nin 1989'da yayınladığı “Doğu ve Güneydoğu Sorunlarına Bakış ve Çözüm Önerileri Raporu”nda bu anlayışı şöyle geliştirir:

“Sosyal Demokrat Halkçı Parti olarak, ulusal sınırlar içinde yaşayan insanlarımızın dil, din, mezhep ve etnik farklılıklarını ortadan kaldıracak zora dayalı, baskıya dayalı; bir etnik yapının, bir mezhebin, bir dinsel inancın çıkarına dayalı politikaları, uygulamaya koyma

girişimleri yanlıştır.

Devlet, toplumdaki etnik farklılaşma ile mezhep farkları ile ilgilenmez. Öyle bir farklılaşmada taraf tutmaz, bütün yurttaşları Cumhuriyetin eşit haklı üyesi olarak görür, sorunlar ve sıkıntılar demokrasi kuralları tam işletilerek çözülür...

Devlet, “terör tuzağına” düşmemenin yollarını bulmalıdır. Teröre karşı olgun, soğukkanlı, kendine güvenen, halka güvenen, hiçbir zaman temel ilkelere, temel ölçülerden sapmayan anlayışı ve politikayı devlete egemen kılmak gerekir. Olaylara demokratik kuralların zorunlu kıldığı politikalarla yaklaşmak esas olmalıdır. Terör eylemlerini etkisiz kılmada en büyük güvence, bölgede yaşayan halkın tutumudur. Olayların ve sorunların halkla ve halkın desteğiyle aşılabileceğine inanıyoruz... Kürt kimliğini kabul ederek kendine Kürt kökenliyim diyen yurttaşlara, bu kişiliklerine hayatın her alanında istedikleri gibi ve özgürce belirtme hakkına sahip olmaları olanağı sağlanacaktır. Bu çerçevede anadil yasağı ile ilgili her türlü yasal düzenleme yürürlükten kaldırılacaktır...”

1989'da bunu söyleyen CHP, 2015 ve 2018 Seçim Bildirgeleri'nde 1989 raporundan daha ileri bir tutum almış ve şunları söylemiştir:

“Kürt Sorunu'nun barışçı bir yönde kalıcı ve nihai biçimde çözülmesi, tüm Türkiye Cumhuriyeti yurttaşlarını kenetleyecek bir güven, dayanışma ve kardeşlik ikliminin yaratılmasıyla mümkündür...”

Devlet yönetiminin her aşamasında, Türkiye Cumhuriyeti yurttaşlığı ortak paydasını esas alacağız... Ayırım yapılmasını, kamplaştırma ve kutuplaştırma siyasetini ortadan kaldıracacağız... Kayyum uygulamasına derhal son vereceğiz. Yerel yönetimleri atanmışların değil seçilmişlerin idaresine bırakacağız... Kürt Sorunu'nu eşit yurttaşlık ilkesi ve diyalog temelinde, salt güvenlikçi an-

layışa teslim olmaksızın, cesaret ve kararlılıkla, TBMM’de tüm siyasi partilerin katılımıyla, partizan çıkarlara kurban etmeksizin, samimi ve şeffaf bir biçimde, toplumsal uzlaşıyla çözeceğiz...” CHP bu temel yaklaşımını da Anadilin öğrenimi hakkından mayınlı arazilerin temizlenerek topraksız köylülere dağıtılmasına, Faili meçhul cinayetlerde zaman aşımını kaldırmadan yörelerin özgün isimlerinin iadesine, Dersim Olayları ile ilgili tüm devlet arşivlerini açılmasından Diyarbakır Cezaevi’ni müzeye dönüştürmeye kadar bir dizi somut çözüm önerisi de sunmaktadır.

CHP ÖNE ÇIKMALI

CHP Kürt sorunun çözümü konusunda üzerindeki “ürkekliği” atarak öne çıkmalıdır. CHP’yi böylesine önemli ve tarihi bir sorumluluk bekliyor. Aslolan ülkenin birliği ve bütünlüğü ise bu ancak CHP’nin kendi yazılı belegelerinde söylediği gibi özgürlükçü ve çoğulcu bir demokrasi ile sağlanabilir. Bunun için farklı kimliklerin, inançların ve yaşam tarzlarının kendilerini ifade edebilmesi, özgür ve eşit hissetmesi kaçınılmaz bir ön şarttır!

Özellikle 1990 sonrası bir kez daha yaşayarak gördük ki, ister etnik, isterse inançsal olsun, kimlikler üzerinden demokrasi inşa edilemez. Türkiye Cumhuriyeti’nde eşit yurttaşlık da ancak bütün etnik ve dini kimlikleri aşarak sağlanabilir. Eşit yurttaşlığın ve demokrasinin olduğu yerde de Kürt sorunu da olmaz, Alevi sorunu da olmaz! Ve tabi Türk ve Sünni sorunu da!

Hatırlatmak da yarar var ki; 23 Nisan 1920’de işgal koşullarında oluşturulan Kurucu Meclis de, 29 Ekim 1923’de ilan edilen Cumhuriyet de “ortalama aklın” değil “aykırı aklın” ürünüdür!

Mustafa Kemal Atatürk, İstanbul’un anahtarını İngilizlere teslim eden hila-fetçilere ve mandacılara göre “aykırı aklı”, değişimi temsil ediyordu! Atatürk “aykırı akıl yerine ortalama aklı” temsil etseydi, ne Kurtuluş Savaşı, ne de Cumhuriyet olurdu!

İkinci yüzyılda Kürt meselesini çözmek, laikliği ayakları üzerine dikmek, cumhuriyeti demokrasi ile taçlandırmak için “aykırı akla” fazlasıyla ihtiyaç var! Çünkü “aykırı akıl” aynı zamanda cüretkar ve kararlı akıldır; devrimcidir, değiştirir ve dönüştürür!

KONAK KEBAN

SIWAR
KEBLAW

**WOLAY
KAYAL**

100%
 100%
 100%

KADINLAR
YASAKLAR
AMAZ

**PIKAR
TALU**

SAVANA

KADINLAR
İSYANLA
GÜRLÜŞTÜ

RABİ
TÜM CEZASIZLIĞA
SON!

**KADINLAR
KADINLARLA
GÖRÜŞÜ**

**KADINLAR
MÜCADELEYE
ZGÜRLÜŞİYOR**

bir kişi
ahammü

YANMA
REZ

HAYATIMIZI
SAYUYORUZ

ZEYNEP
PAZARCI
CEZARLI

HAYATIMIZI
SAYUYORUZ

AYSEL
ZEREN

KADINLAR
AŞKIYLA
SAVAŞA
ŞİDDETE
GİLEMEZ
SONİ

EMİNE
BULUT

KADRIYE
ECİM

VARDIK
♀ VARIZI ♀
VARILACAKSINIZ

SUSUYORUZ
♀ KORKUYORUZ

daha eksilmeye
lümüz yok -

Selin Sayek Böke
CHP Genel Sekreteri

selinsayekboke
selin.sayekboke@chp.org.tr

Türkiye'nin Yol Ayrımında İstanbul Sözleşmesi'nin Anlamı

Çok uzun süredir, günden güne daha da belirginleşen bir şekilde ülkemizin geleceği için bir yol ayrımında bulunuyoruz. İktidarın siyasi tercihleriyle şekillendirdiği bozuk düzen günlük yaşantımızın her alanına sirayet etmiş durumda. Her birimiz belki farklı kelimelerle niteliyoruz bu sorun bütünü; ama öyle ya da böyle aynı karanlığın tarifi oluyor bu. Düzen hepimizi, herkesi nefessiz, ekmeksiz, tedirgin ve umutsuz bıraktı. Oysa buna mahkûm değiliz! Cumhuriyetimizin ikinci yüzyılında aydınlığın hükmettiği, hakça paylaşılan zenginliğin, umudun ve hayat heyecanının herkes için mümkün olduğu bir geleceği kurabiliriz.

Bu yol ayrımında, hak temelli düzen ve demokrasi için yapılacak toplumsal tercihlerimiz ülkemizi ya zifiri ka-

melli dünya düzeninden kararlı kopuş, bu düzenin ve bu düzeni kuran Saray rejiminin alamet-i farikaları.

İktidarın bu tanımlayıcı unsurları biz kadınları derinden etkiliyor. İstisnasız her gün, Türkiye'nin dört bir tarafından gelen kadın cinayeti, kadına yönelik şiddet, ev içi şiddet, cinsel saldırı, cinsel istismar haberleriyle sarsılıyoruz. Siyasal iktidarın iddialarının aksine, son yıllarda kadına yönelik şiddet katmerlenerek artıyor. Kadın haklarının korunması kadınlar için varoluşsal bir mesele, bir "ölüm kalım" meselesi. İşte bu gerçekler ışığında, kadınlar yaşam haklarını güvence altına alacak olan yasal düzenlemelerin başında gelen İstanbul Sözleşmesi'nin eksiksiz uygulanması için büyük mücadele sürdürüyor yıllardır. Kadınlar yaşasın diye,

www.ikinciyyuzyildergi.com

ranlıkta kalmaya mahkûm edecek ya da aydınlık bir geleceğe yol alacağız hep birlikte. Bu yol ayrımı kadınlar için, gençler için, emekçiler için, kimliği nedeniyle ayrımcılığa uğrayan milyonlar için artık çok belirgin. Olmayan güvenceler, uygulanmayan yasalar, hak te-

kadınlar özgür olabilsin ve ayrımcılığa uğramasınlar diye, toplumsal cinsiyet eşitliği sağlansın diye, yol ayrımında karanlıktan aydınlığa çıkabilelim diye... Kadınlar hayatın içinde İstanbul Sözleşmesi eksiksiz uygulansın diye mücadele ederken, Saray ise bir kez daha hal-

kın gerçeklerinden, ihtiyaçlarından ve çağdaş bir gelecek vizyonundan ülkeyi kopartan adımlar atmakta ısrar ediyor. 20 Mart 2021'in ilk saatlerinde Resmi Gazete'de yayınlanan karar işte tam da bu kopuşun yeni bir örneği oldu. 42 milyon kadının yaşam güvencesi olan, tam on yıl önce TBMM'de temsil edilen tüm siyasi partilerin, yani halkın ortak iradesiyle yürürlüğe girmiş olan İstanbul Sözleşmesi'nden adına "Cumhurbaşkanı Kararı" denilen, altında tek adamın imzası bulunan bir metinle çekilme kararını duyurdu Saray.

Bu karar geleceğimize dair yol ayrımında iktidarın tercihlerini çok net ortaya koyuyor. Bu karar demokratik dünya düzeninden çekilme kararıdır. Bu karar kadınların yaşam hakkının hukuki güvencesinden çekilme kararıdır. Bu karar toplumsal cinsiyet eşitliğine dayalı bir düzenden çekilme kararıdır. Saray'ın Şahsım Düzeninin çekilme kararı işte böylesine çok boyutlu! Aslında buna "çekilme girişi" demek daha doğru olacaktır, zira alınan karar hukuka ve toplumsal vicdana dayanmıyor. Karar yok hükmündedir.

"İSTANBUL SÖZLEŞMESİ": KÖKLERİ TÜRKİYE'DE

Tam 10 yıl önce, 11 Mayıs 2011'de Türkiye İstanbul Sözleşmesi'ni imzaladı ve birkaç ay sonra da TBMM'de oy birliğiyle sözleşmeyi kabul eden ilk ülke oldu. İstanbul Sözleşmesi gibi kadına karşı şiddeti önlemeyi ve cinsiyet eşitliğini sağlamayı hedefleyen bir sözleşmenin ortaya çıkışı, hiçbir siyasi erkin lütfuyla olmadı. Gerek dünyada gerekse ülkemizde, kadınlar haklarını yüz yıllara dayanan mücadelelerin ve dayanışmanın sonucunda kazandı. İstanbul Sözleşmesi, 6284 Sayılı Kanun gibi koruyucu metinler de kadınların işte bu on yıllara yayılan dayanışmalarının ve mücadelelerin sonucunda ortaya çıktı. Dolayısıyla, kadınların iradesiyle doğan kazanımlar, tek adamın ağzından çıkan iki cümle ile bertaraf edilemez.

Sözleşmenin ortaya çıkışı bir AİHM ka-

rarına dayanıyor aslında, hem de Türkiye'ye ilişkin bir karara. Nahide Opuz, boşanmaya çalıştığı erkek tarafından defalarca öldürülmeye çalışıldı, tam 36 kez kolluk kuvvetlerine şikayette bulunmasına rağmen sonuç alamadı. 2002 yılında failden kaçmaya çalışırken kendisine yardım eden annesi katledildi. Nahide'nin annesini katleden fail "kışkırtıldığı" gerekçesiyle serbest bırakıldı. Katil serbest bırakıldıktan sonra Nahide'nin yaşadığı yere giderek Nahide'nin yerini sordu, arkadaşlarına onu da öldüreceğini söyledi. Bu sırada dosya AİHM'e geldi. AİHM'den gelen "Opuz kararı" uluslararası hukukta tarihi bir yer edindi. İlk kez kadına yönelik şiddet ayrı bir şiddet türü olarak nitelendi ve şiddetin de cinsiyeti olabileceği belirtildi. Kararda ilk kez bir devlet, kadını koruyamadığı için mahkûm edildi. Mahkemenin aldığı bu karar, İstanbul Sözleşmesi'nin hazırlanması sürecine zemin hazırladı ve Sözleşme işte böyle bir tarihsel zeminde ortaya çıktı. Görüldüğü gibi İstanbul Sözleşmesi yabancı değil, bizzat kökü Türkiye'de yer alan bir sözleşme aslında...

Bir yandan da İstanbul Sözleşmesi Türkiye'nin de kurucu üyeleri arasında bulunduğu Avrupa Konseyi'nin sözleşmelerinin başında geliyor. Amacı insan hakları, hukukun üstünlüğü ve çoğulcu demokrasi ilkelerini korumak ve güçlendirmek olan Konsey'in İstanbul Sözleşmesi başta olmak üzere pek çok sözleşmesi bu ilkeleri hayata geçirmenin hukuki çerçevelerini sağlıyor. İşte bu nedenle, İstanbul Sözleşmesi'nin kökleri İkinci Dünya Savaşı sonrasında hak temelli dünya düzeninin kurucuları arasında bulunan Türkiye'dedir. İşte bu nedenledir ki bu güçlü kökler Şahsım Düzeni tarafından keyfi bir şekilde söküp atılamaz!

Cumhuriyetimizin ikinci yüzyılına girerken karşı karşıya olduğumuz yol ayrımının bir tarifi de bu değil mi zaten? Kökleri derinde olan Cumhuriyet değerlerinden bizleri kopartan bir yıkımın karanlığında mı yol alacağız yoksa köklerimizi güçlendirerek geleceğe mi taşıyacağız? Şahsım Düzeninin Cum-

huriyet değerlerinden kopuşa dair ısrarlı tercihi çok açık. Oysa bu yol ayırımında, aydınlık bir geleceğin kökleri, bu topraklardaki kadın ve demokrasi mücadelesinde olan İstanbul Sözleşmesi'nden ve bir kadın devrimi de olan Cumhuriyet'imizi ikinci yüzyılına demokrasiyi güçlendirerek taşımaktan geçiyor.

PEKİ İSTANBUL SÖZLEŞMESİ NEDEN ÖNEMLİ? KADINLAR İÇİN, TÜRKİYE İÇİN İSTANBUL SÖZLEŞMESİ NE ANLAMA GELİYOR?

“Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İç Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi” ya da bilinen ismiyle İstanbul Sözleşmesi yürürlüğe girmesinin üzerinden 10 sene geçmesine rağmen önemi artarak süregelen bir sözleşme. O derece ki uluslararası toplumda “altın standart” olarak nitelendiriliyor.

Sözleşme dört temele dayanıyor. Bu dört temel kadınların yaşam hakkının güvence altına alınabilmesi için devletlere düşen temel görevleri tanımlıyor. Önleme, koruma, cezalandırma ve koordineli bütüncül bir politika çerçevesi ile sonlandırma... Kadına yönelik şiddetle mücadelede bütüncül bir yaklaşımın benimsenmesi için uluslararası iş birliğini yaygınlaştırmak, kamu kurumları ve sivil toplum örgütleriyle kolluk güçleri arasında etkili bir iletişimi sağlamak gibi adımlar atılmasını öngörüyor. Kadına yönelik şiddetin son bulması ve kadın-erkek eşitliğinin sağlanması için, sözleşmeye taraf olan devletlere pozitif sorumluluklar yükleniyor.

İstanbul Sözleşmesi, birçok konuda ülkelerin kadınların şiddete karşı korunmasıyla ilgili ulusal mevzuatlarından daha ileri düzenlemeler içeriyor. Örneğin Türkiye'deki mevzuat ile kıyaslayacak olursak; Şahsım Düzeninin İstanbul Sözleşmesi'nden çekilme girişiminden beri işlenen kadın cinayetleri içinde özellikle bir durum dikkat çekiyor. Cezasız tahliye edilen failler, daha

önce tehdit ettikleri, risk altında bulunan kadınları katlediyorlar. İstanbul Sözleşmesi, bu tehlikeye işaret ederek, bizim ulusal mevzuatımızda yer almayan bir düzenlemeyi getiriyor. Daha önce şikâyetle bulunmuş, risk altında olduğunu belirten kadınlara şiddet failinin serbest bırakıldığını bildiren bir uyarı gidiyor ve kolluk güçlerince gerekli tedbirler alınıyor. İktidarın hedef aldığı İstanbul Sözleşmesi'nin ne kadar yaşamsal olduğu sadece bu spesifik durumda dahi ortaya çıkıyor.

Şahsım Düzeni ve İstanbul Sözleşmesi'nin feshedilmesini savunan dar çevre, sözleşmenin toplumumuzun geleneksel değerleriyle örtüşmediğini iddia ediyor. Kadına yönelik şiddetin önlenmesi ve ortadan kaldırılması hangi gelenekle ve değerlerle çatışıyor olabilir? Kadınlar uzun yıllara yayılan bir mücadele sonucunda, Cumhuriyet kazanımlarıyla birlikte toplumun eşit yurttaşdır! Ülkemiz, bir kadın devrimi olan Cumhuriyet ile dünyada kadınların siyasette temsili konusunda öncü bir rol üstlendi. İşte tam da bu nedenle, Orta Çağ'ın karanlık zihniyetini özlemle anan ve bugün bu karanlık zihniyeti hortlatmaya çalışanlara karşı İstanbul Sözleşmesi'ni savunmak, yaşamsal olduğu kadar bir demokrasi mücadelesidir de.

Bu eril ve karanlık zihniyet, İstanbul Sözleşmesi'nde yer alan “cinsel yönelim” ifadesinden, sözleşmenin eşcinselliği özendirdiği gibi bir anlam çıkarmaya dahi çalışıyor! Bu gerçeğe dışı kampanya LGBTİ+ bireyleri hedef alan toplumsal linç kampanyalarının ve ayrımcılığın kaynağına dönüşüyor. Oysa, sözleşmenin böyle bir içeriği yok. Toplumsal cinsiyet eşitliğini gözetten bir siyasi anlayış herkes gibi, LGBTİ+ bireylerin de eşit yurttaşlar olarak ülkemizde yaşamlarını sürdürmelerini güvence altına alacaktır. Ayrımcılığın olmadığı, herkesin eşit yurttaşlar olarak yaşamını sürdüğü bir gelecek ancak güçlü hukuki güvencelerle ve yasaların uygulanmasıyla mümkündür. Meselenin gelenekler veya değerler ol-

madığı, demokrasinin tasfiye edilmek istendiği tüm coğrafyalarda geleneklerin arkasına sığınıldığı açık. Meselelerinin erkek egemen dünya düzenini korumak, meselelerinin hak temelli demokrasi düzenini yıkmak olduğu da...

SONUÇ OLARAK...

Bir yol ayrımındayız... Karanlığı dayatan, hak temelli dünya düzeninden kopan, Şahsım Düzeni ile demokrasiyi yıkan bu yapı devam mı edecek, yoksa insan haklarını güvence altına alan yasal düzenlemelere öncülük eden, demokrasiyi yaşatan ve büyüten aydınlık bir düzeni mi kuracağız? Cumhuriyetin birinci yüzyılının tüm kazanımlarının yıkımını görev edinmiş bu düzen devam mı edecek, yoksa gücünü devrimci köklerinden alarak Cumhuriyetimizi ikinci yüzyılda yeniden kuracak bir iradenin etrafında mı kenetleneceğiz? İstanbul Sözleşmesi'ne dair izleyeceğimiz yol işte bu siyasi tercihlerimizi

netleştirecek. Türkiye'nin demokrasi ve hukukla mı yoksa otoriter bir rejimle mi yönetileceği; Türkiye'nin insan hakları, hukukun üstünlüğü ve demokrasinin safında mı yoksa amansız hak ihlallerinin, otoriterliğin, baskı ve şiddetin safında mı olacağı netleşecek...

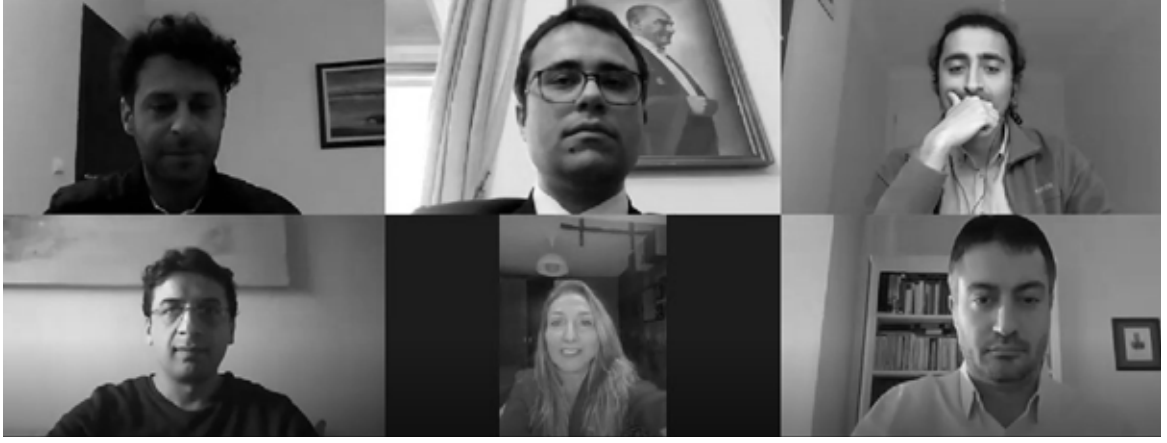
Bizim bu yol ayrımındaki tercihlerimiz, Cumhuriyetimizin ikinci yüzyılını inşa ederken ortaya koyduğumuz siyasi irademiz net! "İstanbul Sözleşmesi yaşatır!" soyut bir slogan değil, geçerliliği defalarca ispatlanmış bir gerçekliktir. İstanbul Sözleşmesi sıradan bir uluslararası sözleşmenin çok ötesindedir. Kadınlar için şiddetten uzak bir yaşamın filizlendiği toprağın kendisidir artık. Haklarımızdan ve hayatlarımızdan vazgeçmiyoruz. Eşitlik ve demokrasi mücadelesinden bir adım dahi geri adım atmıyoruz.

İSTANBUL SÖZLEŞMESİ YAŞATIR!

CHP Kadın Kolları Genel Başkanı Aylin Nazlıaka:

**AKP'yi Kadınlar İktidara Taşıdı,
Kadınlar İktidardan İndirecek!**

Mülakat: Aylin Nazlıaka

İktidarın İstanbul Sözleşmesi'nden çıkma kararı, toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadın cinayetleri gibi pek çok konuyu CHP Kadın Kolları Genel Başkanı Aylin Nazlıaka ile konuştuk. Söyleşiyi Burak Cop, Kerem Kılıçdaroğlu, Alican Özer ve Düzgün Arslantaş gerçekleştirdi.

İstanbul Sözleşmesi'nden çekilmeyi nasıl değerlendiriyorsunuz?

Aylin Nazlıaka: İsterseniz önce İstanbul Sözleşmesi'ne giden süreci kısaca aktarayım. Çünkü AKP'nin sözleşmeden çıkış kararının içerisinde bir siyasi mimarlık var.

Türkiye 2009 yılında Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi tarafından aile içi şiddeti önleyemediği için ceza alan ilk ülke olma unvanına sahip oldu ne yazık ki. Nahide Opuz davasında otuz beş bin euroluk bir ceza aldı. Nahide Opuz eşinden şiddet gören bir kadındı, defalarca savcılığa başvurmuştu, eşi ona birçok kez şiddet uygulamıştı. Arabayla ezmekten tutun Nahide Opuz'un annesini katletmeye varıncaya kadar defalarca şiddet uygulamıştı. O yıllarda AKP, Avrupa Birliği'ne giriş sürecinde olumlu bir kamuoyu oluşturmaya çalışıyordu. Hatta 2004 yılında gündüz vakti havai fişek patlatarak Avrupa Birliği'ne girdiğimiz imajını yaratmaya çalışmıştı. İşte böyle bir siyasi iklimde Nahide Opuz davasından almış olduğumuz ceza, ülkemizin Avrupa nez-

dindeki itibarını çok sarstı. Bu nedenle AKP, İstanbul Sözleşmesi yani tam adıyla Kadına Yönelik ve Aile İçi Şiddeti Önleme ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi'ne sıkı sıkı sarıldı ve böylece Türkiye sözleşmenin ilk imzacısı oldu.

2011 yılında imzalandığında da 2014 yılında meclise gelip genel kurulda oy birliğiyle geçtiğinde de ben milletvekiliydim. Dolayısıyla o süreçte yapılan konuşmaları çok iyi hatırlıyorum, AKP yetkililerinin yapmış olduğu o övgüleri, bu sözleşmeye imza atmaktan dolayı duydukları onuru nasıl ifade ettiklerini çok iyi hatırlıyorum. Bizler de tabii bu sözleşmenin arkasında durmuştuk. O zaman mecliste dört parti vardı; HDP, MHP, CHP ve AKP; dört partinin oy birliğiyle sözleşme yürürlüğe girmişti. Sadece bir AKP milletvekili çekimser oy kullanmış, ertesi gün de gidip "Ben yanlışlıkla çekimser oy kullandım" diyerek meclis başkanlığından oyunu düzelttirmişti. Ne oldu da bugünlere geldik, değil mi? Bir sözleşmenin bir ülkenin şehrinin ismiyle anılmasının getirdiği diplomatik güç var; diplomaside

yumuşak güç diye tarif edilen güç. Türkiye, o yıllarda bu gücü arkasına almış ve yüzünü batıya dönmüştü.

Şimdi görüyoruz ki AKP, batıdan vazgeçip özüne dönüyor. Türkiye'yi dönüştürme projesini hayata geçirmek için tarikatlardan, cemaatlerden medet umuyor ama çok büyük hata yapıyor. Bu çok net bir şekilde araştırmalara da yansımış durumda. Mesela MetroPoll'un yapmış olduğu araştırmaya göre her üç AKP seçmeninden biri "İstanbul Sözleşmesi'nden çıkılmasını onaylıyor musunuz?" sorusuna "Hayır"

Sözleşmesi hala yürürlükte. Siz bu noktada 'Sözleşme kaldırıldı, bu yanlış bir şeydir, biz bunu geri getireceğiz' düzleminde mi muhalefet yürütmeyi ön plana alıyorsunuz, yoksa 'Hayır, bu sözleşme hala yürürlükte. Yürürlükte olduğu için de uygulanmalıdır' mı diyorsunuz?

Aylin Nazlıka: Sizin de söylemiş olduğunuz gibi Anayasa'nın 104. maddesi gereği bir kanundan Cumhurbaşkanı kararıyla çıkılamaz. Yine Anayasa'nın 90. maddesi gereği uluslararası sözleşmeler kanun hükmündedir. Bu söz-

yanıtını vermiş. Aynı şey MHP seçmeni için de geçerli, %31.2'lik bir orandaki MHP seçmeni bu süreci desteklemiyor. Dolayısıyla tamamen yanlış bir karar. Kadınları karşılarına almamaları gerekirdi. Ben biliyorum ki kadınlar sandıkta bunun hesabını soracak. AKP'yi iktidara kadınlar taşımıştı biliyorsunuz. Onları iktidardan indiren de kadınlar olacak.

Bir uluslararası antlaşmadan Cumhurbaşkanı kararıyla çıkılması mümkün değil; yani aslında hukuken İstanbul

leşme kanun hükmünde olduğu ve mecliste kabul edilerek yürürlüğe girdiği için, usulde paralellik ilkesi gereği yine meclise gelmeli, orada oylanmalı ve ancak o şekilde reddedilirse sözleşmeden çıkılmalıdır. Aynı zamanda burada hukukta fonksiyon gaspı diye tarif edilen, yürütmenin kendini yasanın yerine koyması hali de söz konusudur. Bu nedenle biz CHP Kadın Kolları olarak ve Meclis Grubumuz olarak Danıştay'a başvuruda bulunduk. Ve yaptığımız basın açıklamasında da İstanbul Sözleşmesi'nin halen yürürlükte

olduğunu ve bu kararı tanımadığımızı, tanımayacağımızı söyledik. Peki ne yapacaksınız diyecek olursanız; İstanbul Sözleşmesi'nin 80. maddesinin gereği sözleşmeden çıkmak için 3 aylık bir süre var. Dolayısıyla 1 Temmuz'a kadar çok yoğun bir şekilde sahalarda olacağız. Tüm kadınlara, İstanbul Sözleşmesi'nin neden gerekli olduğunu anlatacağız.

İKTİDARA GELDİĞİMİZDE SÖZLEŞMEYİ TAM OLARAK UYGULAYACAĞIZ

Zaten biz de İstanbul Sözleşmesi'nin maddelerinden biri olan, 7/24 faaliyet gösteren bir çağrı merkezi kurduk. Bu çağrı merkezimiz kanalıyla; gerek şiddet gören kadınlara, istismara maruz kalan kadınlara ve çocuklara hizmet vermeye devam edeceğiz. Şu anda da bunu yapıyoruz zaten, barolarla imzaladığımız protokoller çerçevesinde ücretsiz hukuki destek veriyoruz. Psikolojik Danışmanlık Rehberlik Derneği ile imzaladığımız protokol çerçevesinde ücretsiz psikolojik rehberlik hizmeti veriyoruz. Aynı zamanda CHP'li belediyelerin olduğu yerlerde kadınların barınma ihtiyacını karşılıyor. Bunları CHP olarak biz şu anda icracı bir konumda değilken gerçekleştiriyoruz. Hem iktidara geleceğimiz döneme kadar bu İstanbul Sözleşmesi yürürlüktedir, 'Bu kararı tanımıyoruz.' demeye devam ediyoruz. Hem de iktidara geldiğimizde; İstanbul Sözleşmesi'nin tam olarak uygulanacağını da çok net bir şekilde sözünü veriyoruz.

Çünkü sözleşme ilk olarak genel kurulda kabul edildiğinde de yaptığımız konuşmalarda hep şunu söylemiştik: 'Bu sözleşmeyi imzaladınız ama bakalım uygulayacak mısınız?'. Biz bunu denetleyeceğiz demiştik. AKP hakikaten o süreçten bu yana sözleşmeyi 'uygulamamaya' büyük bir özen gösterdi. Çünkü içselleştirmede ama bunun kadınların can simidi olduğunu ve sadece Avrupa Konseyi ülkeleri için değil, tüm dünyada bir altın standart olarak kabul edilen bir sözleşmedir. Bu nedenle biz

sözleşmeden vazgeçmeyeceğiz.

Konuyu daha çok batıyla ilişkilerde otoriterleşme bağlamında değerlendirdiniz. Acaba bunun bir dini gerekçesi de olabilir mi? Tarikatlardan bir baskı olduğu söyleniyor. Hükümetin karar değişiminde böyle bir şey de etkili olabilir mi ve neden şimdi?

Aylin Nazlıaka: Şimdi sözleşmeyle ilgili yürütülen algı operasyonu içerisinde sözleşmenin din düşmanı olduğu da ifade ediliyor. Oysa ki tam tersi, sözleşme her türlü ayrımcılığı önüyor. Dolayısıyla farklı inanç dünyasından gelen herkesin de istediği gibi yaşayabilmesini teminat altına alıyor. Yine algı operasyonu yapılıyor; deniliyor ki "Sözleşme erkek düşmanıdır." Oysa ki sözleşme şiddet gören erkekleri de şiddetten koruyor. Yine deniyor ki "Sözleşme nedeniyle erkekler hapse atılıyor." Oysa ki sözleşmeye göre şiddet uygulayan erkek için sadece tedbir kararı veriliyor. Sonrasında bir soruşturma ve kovuşturma süreci var, yani gerçekten bu kişi suçlu bulunursa cezaevine girebilir. Kadına şiddet uyguladığı ihbarı yapıldığı için anında cezaevine koyulan tek bir erkek bile yok. Ve bu süreç içerisinde yine birtakım kriterler gözetiliyor. Örneğin kadının beyanının hayatın doğal akışına uygun olup olmadığı, tutarlı olup olmadığı gibi birtakım kriterlere bakılıyor.

AKP HATA YAPTIĞINI SEÇİMLERDE ANLAYACAK

Size örnek olarak Kabataş yalanını verebilirim, hani hatırlarsınız ne demişti bir kadın; gündüz vakti yetmiş kadar erkek deri pantolonlar, üst bedenleri çıplak, başlarında siyah bandanalar, ellerinde siyah eldivenlerle bir kadına şiddet uygulamış, kadının altı aylık bebeğini ters çevirip sallamışlar ve güya bunu hiç kimse görüp tepki göstermemiş. Oysaki bunun yalan olduğu ortaya çıktı. Kadının beyanı tek başına esas alınmadı. Sözleşmeyle ilgili yürütmek istedikleri daha birçok algı operasyonu var. Bunlar doğru değil. Sözleşme

tamamen ayrımcılığı önleyen ve kadın-erkek eşitliğini, toplumsal cinsiyet eşitliğini önceleyen bir bakış açısına sahip. Burada AKP'nin kendine göre yapmış olduğu birtakım siyasi mimarlık düzeyinde hesaplamalar söz konusu ama yanlış hesap Bağdat'tan dönecektir. Onlar da hata yaptıklarını seçimlerde anlayacaklar.

Bunun dışında neler yapılabilirse kadına şiddet önlenir? İstanbul Sözleşmesi dışında neler yapılırsa bu şiddetin önüne geçilebilir?

Aylin Nazlıka: Covid- 19'un nasıl bir aşısı varsa şiddetin de bir aşısı var, o da eşitlik. Çünkü kadını iki cinsiyetten biri değil, ikinci cinsiyet olarak görenler, kadını toplumun öznesi olarak değil; nesnesi olarak konumlandıranlar onu adeta bir eşya, mal gibi görüp bir eşyaya ve mala nasıl davranılırsa aynı şekilde davranma yetkisini kendinde görebiliyorlar. Elbette şiddeti besleyen başka sebepler de var. Örneğin; işsizlik, artan yoksulluk, göç gibi sosyolojik faktörler de var. Ama hepsinin temelin-

de dediğim gibi eşitsizlik anlayışı var. Onun için kadına yönelik şiddetle mücadelede ilk olarak yapılması gereken; eşit, adil ve özgür bir düzeni kurmaktan geçiyor.

“Peki bunu nasıl yapacağız?” diyebilirsiniz; biz CHP olarak 37. Kurultay’da Genel Başkanımızın açıkladığı ve daha sonrasında kurultayda oy birliğiyle kabul edilen İkinci Yüzyıla Çağrı Beyannamesi’nde kadın- erkek eşitliğine vurgu yapmış ve orada siyasi partiler yasasında bir değişikliği öngördüğümüzü ifade etmiştik. Ve bunun ilk adımı 8 Mart’ta yani Dünya Emekçi Kadınlar Günü’nde ilk imzacısının Genel Başkanımız olduğu ve kadının parlamentoda eşit temsili için hayata geçirilmesi öngörülen, Siyasi Partiler Yasası’nda değişikliğe dair kanun teklifinin verilmesiyle vücut bulmuş oldu. Kadın nasıl toplumun yarısını oluşturuyor ve diğer yarısını da dünyaya getiriyorsa, her alanda eşit temsil gücüne sahip olmalı. Buna da karar mekanizmalarından itibaren başlamalı. Parlamentoda 600 vekil varsa 300’ünün kadın olaca-

ğı, yerel yönetimlerde gene kadın temsilcilerin eşit olacağı şekilde hazırlandı kanun teklifimiz. Ayrıca zebra yöntemi uygulanacak, yani bir kadın bir erkek şeklinde sıralama yapılacaktır. Biz, öncesinde CHP Kadın Kolları olarak tek tek tüm kadın örgütleriyle, kadın dernekleriyle görüştük, Millet İttifakı'nın temsilcileriyle de görüştük. Yani ciddi bir toplumsal uzlaşa süzgecinden geçerek taslaktan metne dönüştü bu teklifimiz.

AKP KADINA “KOL KIRILIR YENİÇİNDE KALIR” MESAJI VERİYOR

Bunu çok değerli buluyoruz ama onun dışında “İktidara geldiğinizde ne yapacaksınız?” diyecek olursanız; ilk olarak yapacağımız şey Kadın Bakanlığı'nı kurmak olacak. Çünkü AKP her alanda kadının adını yok saydı. Örneğin İstanbul Sözleşmesi'nden süzülerek iç hukukumuzda uyarlanmış olan 6284 No'lu Yasa meclise gelirken ismi değiştirildi. Yasanın ismi “Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi” iken “Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi Yasası”na dönüştürüldü. Yani kadına şu mesaj verilmeye çalışıldı; “Sen şiddet mi görüyorsun? Kol kırılır yen içinde kalır, öncelik aileyi korumaktır.” Aile elbette ki toplumun en temel yapı taşıdır. Özenle korunması gerekir. Ama hangi tip ailenin korunması gerektiğinden bahsettiğimiz burada önemli. Eğer kadın her gün şiddet görüyorsa, o ailedeki çocuklar her gün bu şiddete tanıklık ediyorsa ya da o aile içerisinde çocuk istismara maruz kalıyorsa bu aileyi korumak ne kadar doğrudur?

İşte o yüzden biz, AKP'nin bu kadını aile içinde eriten bakış açısı yerine kadını eşit birey olarak gören bir anlayışla bu bakanlığı kuracağız. Doğrudan kadın sorunlarına eğileceğiz. Ayrıca toplumsal cinsiyet eşitliğinin daha çocuk yaştan itibaren içselleştirilmesini hedefleyeceğiz; bu amaçla eğitim müfredatında gerekli düzenlemeleri yapacağız. 4+4+4 yasasına geçişte biz CHP olarak, kız çocuklarının okullaştırılma oranının azalacağını her fırsatta söylemiştik ve iktidarı uyarmıştık. Hatta

hatırlatma yapalım, eğer komisyonda CHP'nin iddialı muhalefeti olmasaydı ikinci dördlük periyot da uzaktan eğitime dönüşmüş olacaktı. Bu da daha fazla çocuk işçi, daha fazla erken yaşta ve zorla evlilik anlamına gelecekti. Bu yasayı değiştireceğiz ve kız çocuklarının okullaştırılma oranlarını yükselteceğiz. Ülkemizin her bölgesinde eğitimde fırsat eşitliğini sağlayacağız. Çocuklarımızın çağdaş, laik ve bilimsel bir eğitim alarak fikri hür, irfanı hür, vicdanı hür bireyler olarak yetiştirilmesini temin edeceğiz.

KADININ EV İÇİ YÜKÜNÜ AZALTAN POLİTİKALAR ÜRETECEĞİZ

Bugün Türkiye'de hala iki milyon civarında okuma-yazma bilmeyen vatandaşımız var ve bunların %92'sini kadınlar oluşturuyor. İktidarımızda, okuma yazma bilmeyen tek bir kadın bile kalmayacak. Kadını özgürleştirecek politikaları hızla hayata geçireceğiz. Kamu gücüyle ve yerel yönetimlerle birlikte kreşler, yaşlı bakımevleri, engelli merkezleri, otizmli ve alzheimerli bireyler için merkezler açarak kadının ev içi iş yükünü azaltacağız. Kadının sosyal ve ekonomik statüsünü yükselteceğiz. Böyle kadınlar hayatın her alanında var olacak.

Bugün baktığınızda mesleklerin bile cinsiyetçi şekilde ayrıldığını görüyorsunuz. Bir mesleği diğerinden üstün görerek söylemiyorum ama; doktorluk, mühendislik gibi meslekler erkekler için; öğretmenlik, hemşirelik gibi meslekler kadınlar içinmiş gibi ayrımcı bir bakış açısı var. Oysaki kadınlar hayatın her alanında var olabilir, her mesleği yapabilirler. Bunun en güzel örneklerini CHP'li belediyelerde görüyoruz; kadın itfaiyeciler, kadın otobüs şoförleri...

Biz kadının çalışma hayatında eşit işe eşit ücret aldığı, kayıt dışı çalışmanın son bulduğu ve kadınların ekonomik anlamda da güçlendiği bir Türkiye inşa etmek istiyoruz. Pandemi döneminde toplumsal cinsiyet eşitliği açısından daha da geriye giden bir süreç yaşa-

dık. Mesela Dünya Ekonomik Forumu'nun 2021 Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksine göre; Türkiye 156 ülke arasında üç puan daha gerileyerek 136. sıraya düştü. Kadının ekonomiye katılımı açısından en sert düşüş yaşayan ülkelerden birisi olduk. DİSK-AR'ın yaptığı bir araştırmaya göre; pandemi sürecinde geniş tanımlı kadın işsizliği %43'lere ulaştı. Ve biliyoruz ki işten çıkartma yasağı olduğu için, "Kod 29" işten çıkarma yöntemi olarak daha fazla kullanılmaya başlandı. Bu şuradan biliyoruz: kurmuş olduğumuz çağrı merkezine bu yönde gelen şikayetler arttı. Örneğin bir depo görevlisi kadın patronunun kendisine tacizde bulunduğu ancak şikâyetinde bulunduğu koşulda onu Kod 29'la işten çıkartacağını söylüyor, ki bu sadece kıdem tazminatı, ihbar tazminatı, işsizlik sigortasını alamamak demek değil, sadece kara listeye dahil olmak değil, sadece iş bulabilirliğinin azalması değil; aynı zamanda bir kadın olarak daha fazla toplumdan dışlanması anlamına da geliyor. O yüzden kadınların gerçek anlamda çalışma hayatında eşit bireyler olarak yer alabilecekleri, iş güvenliğinin ve iş güvencesinin olduğu bir düzen kurmak istiyoruz.

Bunun yanı sıra rol modelleri ön plana çıkarmak istiyoruz, bugüne kadar Cumhuriyet tarihimizde ve dünya tarihinde bilimde, kültürde, sanatta, spor da, siyasette birçok başarılı kadın var, rol modeller var. Biz Kadın Kolları olarak bu alanda bir çalışma yürütüyoruz ve alanında başarılı olan kadınların hayatla olanlarıyla röportajlar yapıyoruz. Onların daha fazla bilinmesini, tanınmasını sağlıyoruz. Aynı zamanda geçmişte başarılı olmuş kadınların da yine daha fazla tanınmasını teminat altına almaya çalışıyoruz. Kısacası genç kuşakların bu kadınlardan feyz almasını ve kadının hayatın her alanda güçlenmesini esas alıyoruz.

ERKEĞE SORULMAYAN SORULAR KADINLARA SORULUYOR

Kadının yine çalışma hayatında birta-

kim kotalarla ve teşvik yöntemleriyle istihdamının kuvvetlendirilmesi önemli. Mesela bugün daha işe giriş anından itibaren eşitsizlik başlıyor. Bir erkekle bir kadın işe girerken sorulan sorular bile değişiyor. Eğer o kadın bekarsa çok rahatlıkla Kişisel Verilerin Gizliliği Kanunu hiçe sayılarak, "Ne zaman evleneceksin?" diye sorulabiliyor. Eğer evli ve çocuğu varsa "İkinci çocuğu yapmayı düşünüyor musun?" diye sorulabiliyor, "Çocuğunuza kim bakıyor?" diye sorulabiliyor. Oysaki kadın ve erkeğin eşit sorumluluğu olduğundan yola çıkarak bu soruların erkeğe sorulmadığı gibi kadına da sorulmaması gerekir.

Ve tabii ki kadına yönelik şiddetle mücadelede iktidarın yaptığı gibi samimiyetsiz bir duruş sergilemeyeceğiz. Neyi kastediyorum; mesela elektronik kelepçe gerçekten de şiddet mağduru kadını koruma aşamasında gelişmiş ülkelerde kullanılan bir yöntem. Ben İçişleri Bakanı'nın elektronik kelepçe ile ilgili sözlerini takip ettim. "Yerli ve milli kelepçe üreteceğiz." dediler. Yıl sonu dediler, ocak ayı, mart dediler hala elektronik kelepçe yok. Ama o kelepçe tamamen demokratik haklarını koruyan Boğaziçili gençler için hemen bulunabildi ve onlara takılabildi. Biz ya-

pacağımızı söyleyeceğiz, söylemediğimizi yapmayacağız. Samimi olacağız. İstanbul Sözleşmesi'nin temelde dört bacağı var, diyor ki; kadına yönelik şiddeti önle, önleyemediysen kadını koru, koruyamadıysan şiddet uygulayanı cezalandır ve bütüncül politika üretmek kadını hayatın her alanında güçlendir. Bunu yaparken de ilgili devlet kurumlarını birbiriyle koordine et. Yani bizim kuracağımız adıyla Kadın Bakanlığı şu anki adıyla Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Adalet Bakanlığı ve İçişleri Bakanlığını koordinasyon içerisinde olmaya davet ediyor ve aynı şekilde verileri sıkı takip etmeyi, şeffaf, hesap verebilir olmayı da öngörüyor.

KADIN CİNAYETLERİ GİZLENİYOR, DEVLETİN YAPMASI GEREKENİ BİZ YAPIYORUZ

Şu anki sistemde ne yazık ki veriler gizleniyor. Mesela en son 2002'de verilen soru önergesinde; 66 kadın cinayeti olduğunu, 2009'da %1400 oranında arttığını biliyoruz. Ondan sonraki rakamları biz bakanlıklardan alamadık. Ben de milletvekilliği yaptığım üç dönem boyunca sık sık soru önergeleri verdim. Ancak o önergeleri yanıtlamıyorlar. Peki nasıl takip ediyoruz, biz şu anda CHP Kadın Kolları olarak tek tek bütün yerel gazeteleri tarıyoruz ve buradan çıkan verileri birleştiriyoruz. Yani düşünebiliyor musunuz? Devletin yapması gerekeni biz yapıyoruz... Yine kadın örgütleri, kadın dernekleri yapıyor. Biz hep şunu söylüyoruz, söylemeye devam edeceğiz; kadın cinayetleri politiktir. Kadın cinayetleri münferit değil sistemattiktir. AKP kadın cinayetlerinin çok olduğu günlerde hemen kınama ve başsağlığı mesajları yayınlıyor, görev savıyor. Mesela 29 Aralık tarihinde dört kız kardeşimiz katledildi, kınama mesajları açıkladılar. Oysaki onların görevi kınamak değil, şiddeti önlemektir! Üstelik biz o gün yerel gazeteleri taradığımızda gördük ki dört değil altı kız kardeşimiz öldürülmüştü. Yani o veri de sağlıklı değildi, sadece kamuoyuna yansıyanlar biliniyor.

Şüpheli ölüm çok fazla, şüpheli ölümler göz ardı ediliyor, dosyalar hızla kapatıldığı için şüpheli ölüm olarak kalmaya devam ediyor ya da intihar deniliyor, cam siliyordu düştü öldü deniliyor, apartman boşluğundan düştü deniliyor; oysaki onların da üzerine gidilse farklı bir tabloyla karşılaşacağız. Geçtiğimiz yıl 301 kız kardeşimiz, ondan önceki yıl 474 kız kardeşimiz yaşamdan koparıldı. Bunlar birer sayı değil birer hayat... 1 bile çok yüksek bir sayı aslında, onun için biz hiçbir kız kardeşimiz yaşamını kaybetmesin diye mücadele etmeye devam edeceğiz elbette.

Başkanlık sistemine karşı çıkan ve parlamenter sisteme geri dönmeyi savunan partilerin geçmişte bir arada hareket ettiğini, ittifak kurduğunu ve muhtemelen önümüzdeki seçimlerde de bir ittifak kuracaklarını görüyoruz, belki o ittifak genişleyecek de. Siz bu ittifakın diğer olası partnerlerine baktığınız zaman, kadına karşı şiddetin önlenmesi ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin hayata geçirilmesi konusunda onlarla uyumlu bir çalışma yürütülebileceğini düşünüyor musunuz? Şu ana kadar onlarla temaslarınız ne düzeyde, adımlarınızı onlarla uyumlu hale getirebileceğinizi düşünüyor musunuz?

Aylin Nazlıaka: Öncelikle şunu söyleyeyim aslında kadın hakları meselesi aynı zamanda bir insan hakkı meselesidir. Demokrasi dediğimiz rejim katılımcılık demektir. Dolayısıyla toplumun yarısının yok sayıldığı bir ortamda demokrasiden bahsedilemez. İşte tam da bu nedenle kadın hakları partiler üstüdür. Biz bu partiler üstü olma halini en son Meclis'te 24. Dönem'de yaşamıştık. Az önce de bahsettim hem İstanbul Sözleşmesi hem 6284 Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi Yasası'na dört parti de olumlu yönde oy vermişti ve partiler üstü bakılmıştı, iktidar tarafından önerildi diyerek asla farklı yaklaşılmamıştı ama bu ucube sisteme geçildikten sonra, şahsım hükümeti kurulduktan sonra ne yazık ki

bu bütünsel yapı bozuldu.

Tüm siyasi partileri gözettiğimiz koşulda görüyoruz ki Cumhuriyet İttifakı'ndaki demokrat siyasetçiler ve özellikle kadın siyasetçiler bu süreçte bizimle aynı düşünseler bile bunu söyleyebilecek durumda değiller. Biz İstanbul Sözleşmesi ile alakalı olarak onlarla da temas kurmaya çalıştık. İlçelerde ve il bazında temas kuruyoruz, oralarda açıkça ifade ediyoruz; fesih kararının doğru olmadığını açıkça belirtiyoruz. İçinde bulunduğumuz tablo onların bunu yüksek sesle söylemesini zorlaştırıyor. Mesela Özlem Zengin sözleşmeyle ilgili oluşturulmak istenen algı operasyonunda; "Sözleşme eşcinselliği teşvik ediyor" denildiğinde "Ben sözleşmeyi defalarca okudum, böyle bir madde yok" dedikten sonra sessizleştirildi. Onun için Cumhuriyet İttifakı'ndaki kız kardeşlerimizi bir kenara koyuyorum, dönüyorum Millet İttifakı'na ve Millet İttifakı'na son dönemde katılan yeni dostlarımıza. Orada da kadın politikalarından sorumlu olan arkadaşlarımızla yoğun temas halindeyiz ve gerçekten de birçok konuda hem duygu hem de düşünce birliği içerisindeyiz.

İttifakı oluşturan üç temel kriter var biliyorsunuz; bir tanesi parlamenter demokrasinin güçlendirilmesi, bir diğeri güçler ayrılığı ilkesinin hayata geçirilmesi, bir diğeri üstünlerin hukuku yerine hukukun üstünlüğünün kurulması. Her üç noktada ve eşit bir toplum inşa etme konusunda benzer düşüncelere sahibiz. Bu nedenle de olabildiğince adımlarımızı birbiriyle uyumlu hale getiriyoruz, fikir alışverişi içerisinde bulunuyoruz.

KADINLAR HAYIR DEDİKLERİNDE MUTLAKA SONUÇ ELDE EDİYORLAR

Ayrıca kadının örgütlü gücünü yükseltmek adına kadın dernekleriyle de bu süreçte hemhal olduk. Mesela gittiğimiz bütün illerde yaptığımız toplantılarda tüm kadın örgütleriyle bir araya geliyoruz ve şunu görüyoruz; AKP bizim dallarımızı budamaya çalıştıkça biz giderek daha da kökleniyoruz, AKP bizi ayrıştırmaya çalıştıkça biz birbiri-mize daha fazla kenetleniyoruz. Türkiye'de kadın hareketinin dönüştürücü bir gücü var. Bunu geçmişte de tecrübe ettik. Öyle görünüyor ki bu süreçte yine tecrübe edeceğiz. Mesela 2012 yılında kürtaşı yasaklamaya kalkmışlardı ve o dönemde biz kadınlar yan yana durmuştuk. "Benim bedenim, benim kararım" demiştik. Örgütlü gücümüzle sahalara çıkmıştık, eylemler yapmıştık. Konuyu Mecliste gündemde tutmuştuk. Geri adım atmak zorunda kalmışlardı. Yine tecavüzcüleri aklama yasasını getirmeye çalıştılar; aynı şekilde hem farklı siyasi partilerin kadın örgütleri hem de kadın hareketi bir arada mücadele etti. Mecliste protestolar yapıldı, Mecliste basın açıklamaları yapıldı ve geri adım attılar. Yani kadın hareketinin mücadelesi mutlaka sonuç elde ediyor. Önemli olan yan yana durabilmek, kadınlar bunu başarabiliyor. Ortak akla ve ortak hedefe kilitlenebiliyor. İşte öyle günlerden geçiyoruz. O yüzden, ilk seçimlerden sonra bir kez daha kadınların dönüştürücü gücü hayata geçecek ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin olduğu bir Türkiye inşa edilecek. Göreceksiniz; Cumhuriyet Halk Partisi'nin liderliğinde dostlarımızla birlikte bunu başaracağız. Buna yürekten inanıyorum.

Necdet Saraç hazırladı: Kadın Sorunları Hakkında CHP Ne Diyor?

“HEDEFİMİZ: KADINI ERKEĞİ HER ALANDA EŞİT TÜRKİYE”

**HEDEFİMİZ: KADINI ERKEĞİ HER
ALANDA EŞİT TÜRKİYE**
(CHP Programı / 2008)

Kadın Sorunu bir Demokrasi, İnsan Hakları ve Eğitim Sorunudur. Kadınlarımıza Her Alanda Fırsat Eşitliği, Çağdaş Laik Demokratik Cumhuriyetimizin Var olma Koşuludur. Türkiye’de kadın-erkek eşitliğinin öncülüğünü Mustafa Kemal Atatürk ve O’nun kurduğu Cumhuriyet Halk Partisi yapmıştır. Atatürk Devrimleri ile Türk kadını toplumda çağdaş, eğitilmiş, meslek sahibi, özgür bireyler olma niteliğine kavuşturma yolunda çok büyük kazanımlar sağlanmıştır.

CHP kadını özgürleştirmek, çevre baskısından ve feodal yapı etkisinden kurtarmak, sosyolojik kökenden kaynaklanan sıkıntıları gidermek için eğitim, kültür yolunda sonuç alıcı çabalar gösterecektir. (...)

Kadınların üzerindeki her çeşit toplumsal baskının kaldırılması için eğitim, kültür ve basın yoluyla çaba gösterilecektir.

Eğitim ortamında kullanılan malzemeler, kadın-erkek eşitliği ilkesine aykırı her türlü söylem ve önyargıdan arındırılacaktır.

Kırsal alanda kız çocuklarının nüfus kaydına alınmasında eksiklikler giderilecektir.

Pekin ve Pekin+5 gibi Türkiye’nin taahhütlerini yerine getirmekle yükümlü olduğu uluslararası sözleşmelere uygun olarak, eğitimin her kademesinde kız çocuklarının okullaşma oranlarının ar-

tırılması için gerekli tüm önlemler alınacaktır.
(...)

Kadına karşı şiddet, en yaygın ve sık rastlanılan insan hakları ihlallerindendir. Kadına karşı şiddet, özellikle de aile içi şiddet, kadın erkek ilişkilerinde derhal aşılması gereken temel bir sorun alanıdır... Kadına karşı şiddetle mücadele ulusal eylem planı oluşturulacaktır.
(...)

Kadın - Erkek Eşitliği Sağlanmadan Demokratik, Kalkınmış, Sağlıklı ve Modern Bir Ülke Olunamaz.

Toplumsal cinsiyet ayrımcılığına son vermek için kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi ile tarafı olduğumuz kadın hakları alanında Türkiye’nin taraf olduğu tüm uluslararası sözleşmelerin, toplumsal yaşama ve hukuk sistemimize yansıtılmasını sağlayacak düzenlemeler yapılacaktır. Kadına karşı şiddet ve ayrımcılıkla mücadele amacıyla, Merkezi İdare ve yerel yönetimlerde gerekli bütçe ödeneklerinin ayrılması sağlanacaktır.

Kadın - erkek eşitliğini sağlam temeller üzerinde kurabilmek için fırsat önceliği cinsiyetler arası eşitliğin ayrılmaz bir parçası olarak kabul edilecek, pozitif ayrımcılıkla yaklaşılacaktır. (...)

TBMM çatısı altında bir Kadın Erkek Eşitliği Komisyonu kurularak çıkacak tüm yasalar kadın erkek eşitliği açısından değerlendirilecek ve uygulamalar takip edilecektir.

Kamu sektöründeki istihdamda ilkeli kota uygulamasına geçilecek, özel sek-

töre yönelik kadın istihdamını artırma-ya yönelik özendirici düzenlemelere gidilecektir. (...)

KADIN BAKANLIĞI KURACAĞIZ! (2018 CHP Seçim Bildirgesi)

- “Kadın Bakanlığı” kuracağız.
- TBMM’deki Kadın-Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu’nu, Kadın-Erkek Eşitlik Komisyonu olarak değiştireceğiz.
- Yasaların cinsiyet eşitliğine uygunluğunun denetimini yapacağız.
- 8 Mart Dünya Emekçi Kadınlar Günü’nü resmi tatil ilan edeceğiz.
- Kadınların üreme ve doğum başta olmak üzere bedenlerine dair tüm kararları özgürce almalarının önündeki engelleri kaldıracacağız.

EKONOMİK DESTEKLER:

- Her yeni kadın istihdamında SGK priminin çalışan payının % 25’ini ödeyeceğiz.
- Kadınların istihdama katılımını artırmak için çalışanlarının % 20’den fazlası kadın olan işletmelere, her % 5’lik ilave kadın istihdamı için 1 puan kurumlar vergisi istisnası sağlayacağız.

- Kadın esnaf için gelir vergisinde indirimler yapacağız.

- Kadın kooperatiflerini destekleyecek, kuruluş maliyetlerini bütçeden karşılayacak, bürokratik kolaylıklar sunacağız.

- Doğum yaptıkları dönemde sigortalı olmayan kadınlara da bir yıl süre için doğum borçlanması hakkı tanıyacağız.

- Bireysel Emeklilik Sigortası’nda devletin katkısını kadınlar için % 33’e çıkaracağız.

- SSK ve Bağ-Kur’dan yetim aylığı alan kadınların çalışmaları halinde aylıklarının kesilmesi uygulamasına son vereceğiz.

- Kamu alımlarında kadın girişimciler ve genç girişimcilerin kurdukları firmalara destek amacıyla, % 10 ila % 30 maliyet avantajı sağlayacağız. 180 Kadın İstihdamı!

- Kadınların çalışma hayatına katılımını kademeli olarak OECD ortalamasına çıkaracağız.

- Kamuda yönetim kademelerinde % 33 kadın kotası uygulayacağız.

- Meslek edinme süreçlerinde, kadınlara yüklenen toplumsal rollerin değil, yeteneklerinin ve iş gücü ihtiyacının

belirleyici olmasını sağlayacağız.

- Kuracağımız Kadın Bakanlığı'nda, tüm düzeylerde % 70 oranında kadın istihdam edeceğiz.

- Kamu ve özel sektörde kadınların yönetim kadrolarında daha çok yer alması için önlemler alacağız. (...)

- Eşit işe eşit ücret ilkesini hayata geçireceğiz. (...)

- Kadınlara yönelik ayrımcılık içeren tanımları İş Kanunu'ndan çıkaracağız.

- Sözel, fiziksel, psikolojik taciz ve mobbing kavramlarını, şiddetin birer türü olarak İş Kanunu'na ekleyeceğiz. (...)

- İş yerlerinde emzirme odası ve kreş açma yükümlülüğünü sadece kadın çalışanların değil, tüm çalışanların sayısına göre belirleyeceğiz.

- Bütün mahallelerde yeterli sayıda ücretsiz kreş açacağız.

EĞİTİM

- Kız çocuklarının tüm kademelerde eğitime eşit şartlarda katılmasını sağlayacağız.

- Burs programlarını ve yurt konten-

janlarını pozitif ayrımcılık temelinde yeniden düzenleyeceğiz.

- Eğitimini yarıda bırakmak zorunda kalmış kadınların eğitim hayatlarına geri dönebilmesinin önünü açacağız.

- Cinsiyet ayrımcılığını içeren konuları müfredattan kaldıracağız.

- Toplumsal cinsiyet derslerini zorunlu müfredat kapsamına alacağız.

- Kamu kurumları ve özel sektörde toplumsal cinsiyet eşitliği eğitimlerini destekleyeceğiz.

ŞİDDET

- Kadına yönelik şiddetin önlenmesini öncelikli bir devlet politikası haline getireceğiz.

- Şiddetle mücadeleyle yönelik, ilgili tüm kamu kurumları ve sivil toplum örgütlerinin temsilcilerinden oluşan özel bir birim kuracağız.

- Şiddete uğrayan kadınların gizliliğini güvence altına alacak, mağdurların güvenli bir ortama kavuşturulmasını sağlayacağız.

YASAL DÜZENLEMELER

- İstanbul Sözleşmesi'nin gereklerini

yerine getirecek ve denetimini sağlayacağız. Kadına yönelik şiddeti Türk Ceza Kanunu'nda ağır suçlar kapsamına alacağız.

- Kadın cinayetleri ve cinsel dokunulmazlığa yönelik suçlarda cezaları ağırlaştıracaktır. Haksız tahrik ve iyi hal indirimlerini kaldıracağız.
- Cinsel dokunulmazlığa karşı suçlarda, kadının ve çocuğun beyanının esas alınmasını sağlayacağız.

KURUMSAL DÜZENLEMELER

- Sığınma evlerini, kadın danışma merkezlerini, cinsel şiddet kriz merkezlerini ülke çapında yaygınlaştıracak, niteliklerini artıracaktır.
- Sığınma evlerindeki kadınların gündelik ve ekonomik hayata katılımı için psikolojik ve maddi desteği sağlayacağız.
- Şiddet mağduru kadın ve çocukların hukuki süreçlerde tekrar mağdur edilmelerini önleyeceğiz.

- Mağdurlarla ilgilenecek olan kamu görevlilerinin, konunun hassasiyetine uygun eğitimi almalarını sağlayacağız.

TOPLUMSAL VE SİYASAL KATILIM

- Kadınların yerel yönetimlere geniş ve etkin katılımını sağlayacağız.
- % 33 cinsiyet kotasının belediye meclislerinde de uygulanmasını sağlayacağız.
- Mahalli düzeyde kadın komisyonları kuracak ve bu komisyonların belediye meclisi toplantılarına etkin katılımını sağlayacağız.

- Kadın dostu kent uygulamasını hayata geçireceğiz.

- Kadınların sendika ve STK'lere katılımını artırmak için teşvik uygulamaları geliştireceğiz.

- Sivil topluma dönük desteklerde kadın kuruluşlarına öncelik taniyacağız.

- Kadınların toplumsal yaşama ve çalışma hayatına katılımını zorlaştıran veya engelleyen ulaşım, güvenlik gibi kentsel sorunları çözeceğiz.

Pandemi Kadınların Siyasetten Dışlanmasına Neden Oluyor

Koronavirüs salgını, yaşamın her alanını etkilediği gibi dünyadaki siyasi süreçleri de aksatmaya devam ediyor. Birçok parlamento faaliyetlerini askıya aldı ya da sınırlandırdı. Türkiye de dahil çok sayıda ülkede halk sağlığı adına yurttaşların toplanma ve ifade özgürlüğü kısıtlandı ve 73 seçim ertelendi.

Otoriter ve otoriter eğilimli liderler ise, güçlerini sonuna kadar kullanarak bu krizden yararlanıyorlar. Türkiye’de halk sağlığı tedbirleri adı altında gece yarısı kararları ve İçişleri Bakanlığı genelgeleri ile keyfi yasakların, kısıtlamaların güçleştirdiği bir yaşam sürdürüyoruz uzun süredir. Pandemi, dünyanın dört bir yanındaki feministlerin Kadın 10 Yılı süreçleri arasında özellikle 1995 Pekin Eylem Platformu’nun 25’inci yıldönümünü kutlamaya ve ilerici taahhütleri gerçekleştirmek için yeni adımlar atmaya hazırlandıkları bir zamanda ortaya çıktı.

Bu süreçte kadınların siyasete katılımında önemli ilerlemeler sağlansa da, genel değişimin hızı yavaş ve dengesiz oldu. Pek çok yerde, toplumsal yaşamda cinsiyet eşitliğine doğru ilerleme,

kadınların kazanımlarını geri almaya çalışan muhafazakâr/İslamcı otoriter aktörler tarafından tehdit edilerek durduruldu. Örneğin, Polonya’da kürtajın yasaklanması, İstanbul Sözleşmesi’nden çıkmaya çalışan orta ve doğu Avrupa ülkelerinin bazıları gibi. Bütün bunların Türkiye’de toplumsal cinsiyete dayalı sonuçları ise, önce İstanbul Sözleşmesi’nden geri çekilmekle birlikte başladı. Ardından kadın pedi satışlarının market yasakları ile gündeme geldiği başka bir seviyeye ulaştı. Ancak biliyoruz ki, BM tarafından yapılan bazı çalışmaların dışında, olup bitenin toplumsal cinsiyete dayalı maliyetlerini araştıran çok az analiz var. Medyada, toplumsal cinsiyet ve salgın siyaseti hakkındaki temel söylem; kadın liderlerin salgının yönetilmesi sürecindeki başarılarına, özellikle Almanya’da Angela Merkel ve Yeni Zelanda’da Başbakan Jacinda Ardern özelinde kadın politikacıların krize yanıt vermedeki etkililiğine odaklanıyor. Bunlar tartışılırken ve öne çıkartılırken, daha kaygı yaratan küresel bir fotoğraf karanlıkta kalıyor. Pandeminin derin siyasi ve sosyoekonomik etkileri, kadınların siyasi katılımındaki ilerlemelerini durdurma, hatta tersine çevirme potansiyeli ile ciddi risk taşıyor.

Kadınların Siyasete Katılımının Önündeki Yeni Riskler

Kadın hakları savunucuları, kadın örgütleri ve kadın siyasi liderler, pandemi devam ederken kadınların siyasete dahil edilmesine yönelik yeni risklerle

karşı karşıya olduğumuzun altını çiziyorlar. Özellikle seçimlerin, demokratik hesap verebilirliğin ve kadınların resmi siyasi kurumlarda temsilini sağlamaya yönelik çok önemli süreçler olduğunu söylersek; öncelikle kadınların seçmen ve aday olarak seçime katılımı üzerindeki sonuçlara odaklanmak gerektiğini vurguluyorlar. Çünkü pandeminin dışlayıcı siyasi yapıların sertleşmesine yol açma olasılığı giderek artıyor. Bu bağlamda 4 temel riskten söz ediliyor;

1. Artan ekonomik güvencesizlik ve geleneksel cinsiyet rollerine dönüş; pandemi sırasında azalan iş hacmi, kapanmalar, farklı sektörlerde yaşanan kriz kadınların ekonomik güvencesini daha fazla etkiledi. Ücretsiz ev ve bakım işleri arttı. Pandemiden önce kadınlar, erkeklerden üç kat daha fazla ücretsiz ev işi yapıyorlardı, pandemi sürecinde bu beş katına çıktı. Çoğu toplumda geleneksel sosyal normlar bakım vermeyi hala öncelikli olarak kadınların sorumluluğu olarak çerçevelediği için bu yük pandemide arttı. Örneğin, ABD’de kadınların işgücüne katılımı şu anda erkeklerden daha hızlı düşüyor ve kadınların yarısına yakını kariyerlerini yavaşlatmayı ya da işlerini bırakmayı düşünüyorlar. Güney ve Güneydoğu Asya’da yapılan yakın tarihli bir BM araştırması pandemi sırasında kadınların çocuk bakımı, yetişkin bakımı ve ev işleri gibi üçlü görevleri erkeklerle göre daha fazla yaptıklarını ve bunun kadınlar için evden çalışmayı imkânsız hale getirdiğini ortaya koyuyor. Dünyanın dört bir yanındaki kadınlar orantısız bir şekilde kayıt dışı ve sosyal güvencesiz işlere yöneliyorlar. Tüketimi ve hareketliliği kısıtlayan halk sağlığı düzenlerinden kadınlar ciddi şekilde etkilendiler. Örneğin, Güney Afrika’da işini kaybeden 3 milyon insanın üçte ikisini kadınlar oluşturuyor. Kenya’da yapılan bir araştırma, çalışan kadınların yarısından fazlasının işlerini kaybettiğini ortaya koyuyor. Bu iki eğilim, ekonomik güç ve zaman açısından mevcut cinsiyet eşitsizliklerini daha da derinleştiriyor ve bu da genellikle kadınların siyasete girmesini engelliyor.

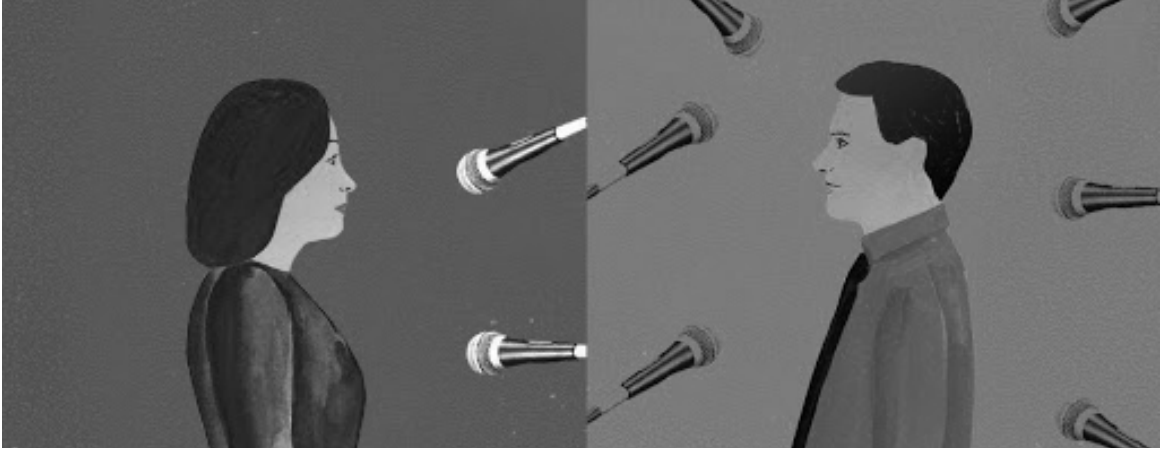
Siyasi kampanyalar çoğunlukla maliyetli çabalar. Adaylar, partilerin seçim listelerine dahil edilmek için bile önemli bir ücret ödemek zorundalar. Siyasi partilerde, genellikle zamansız çalışma saatleri ve çeşitli harcamalar yapılması

gerektirdiğinden kadınların bakım hizmetlerine ayırmak zorunda oldukları zaman göz ardı ediliyor. Böylece kadınların siyasette var olmaları için hem yaşlarının ilerlemesi ve hem de paralarının olması gerekiyor. Pandemi, bu durumu güçlendiriyor. Siyaset kadınlar için daha fazla fedakârlık ve para harcamak anlamına geliyor.

2. Erkeklerin siyasi egemenliğini güçlendiren uygulamalar; pandemi ile resmi siyasi süreçlerdeki aksaklıklar, kadın adaylar için siyasetin erişilebilirliğini azaltıyor. Bu durumda gayri resmi süreçlerin ve kurumların gelişmesi ile halihazırda baskın olan kişi ve grupların desteklenmesi eğilimi artıyor. Örneğin, ön seçimlerde siyasi partiler içinde özellikle erkek egemen sosyal ağların parçası olan adayları seçme eğiliminin ortaya çıkma olasılığı daha fazla. Bu bağlamda bakınca, Türkiye’de siyasetin hep pandemi koşullarında sürdü-rüldüğünü de düşünmeden edemiyor insan.

3. Çevrimiçi platformlara erişmekteki eşitsizlikler; çevrimiçi kampanyalara ve seçmen katılımına geçiş, kadın seçmenler ve adaylar için yeni zorluklar yaratıyor. Küresel olarak, kadınların çevrimiçi platformlara ve sosyal medya araçlarına ortalama olarak erkeklerle göre daha az erişimi ve aşinalığı var. İnternet hizmetlerinin zayıf olduğu yerlerde, özellikle kadınlar, çevrimiçi

olarak yayılan siyasi süreçler hakkında bilgi almakta zorlanırlar. Adaylar için, yüz yüze toplantılardan uzaktan kampanyaya geçiş dijital eşitsizlikler nedeniyle güçtür. Ayrıca, bu durum daha yerleşik profillere ve ağlara sahip olanlara yarar sağlar. Örneğin, birçok ülkede televizyonda ya da radyoda görünür olmak, sesini duyurmak kadınlara yeterince açık değildir. Mevcut medya olanaklarının çoğu iktidarlara ve politikacılara aittir. Kadınların bununla rekabet etmesi güçtür. Öyleyse kitlelere nasıl ulaşacaklardır? Bazı yerel sivil toplum kuruluşları, kadın adaylar için sosyal medya kullanımı ve dijital kampanyalara odaklanan eğitimler sunar, ancak tüm kadınların sanal olarak katılma koşulları da buna uygun değildir. Ayrıca, bu türden eğitimler şu anda özellikle Türkiye’de ve diğer pek çok ülkede siyasette kadınları destekleyen büyük sosyal ağlar ve bağışçılar tarafından finanse edilen girişimlere de entegre edilmemiştir. Çevrimiçi kampanyalara ve seçmen katılımına yönelmesi kadınları güçsüzleştirmektedir. Pandeminin başlangıcından bu yana dünyada cinsiyete dayalı şiddette şaşırtıcı bir artış olduğu bildiriliyor. Ortaya çıkan kanıtlar, özelden kamusal alana uzanan toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin devamlılığının bir parçası olarak çevrimiçi şiddette de bir artış olduğunu gösteriyor. Bu, özellikle kutuplaşmış siyasi ortamlarda yeni bir eğilim değil. Çevrimiçi siyaset kadınlar için ayrı bir mücadele alanı. Türkiye’de kanat önderi, gazeteci, bilim insanı, fe-

minist aktivist kadınlara yönelik örneklerini sıkça görüyoruz.

4. Kadınların görünürlüğü’nün azalması; pandeminin kadınları kamuoyunda daha az görünür hale getirmesi ve kadın hakları konusundaki tartışmaları siyasi gündemden uzaklaştırması da önemli risklerden biri. Dünyanın dört bir yanındaki siyasetçiler kriz yönetimi moduna geçtikçe, üst düzey erkek siyasetçiler, her ne kadar çoğu zaman toplum tepkilerine öncülük edenler kadınlar olsa da, siyasi tartışmalara, basın brifinglerine ve medya tartışmalarına hükmetme eğilimindedir. Örneğin, küresel olarak, ülkelerin Covid ile ilgili görünür olan ve perde arkasında yönetsel görev alan kamu figürlerine baktığımızda % 85,2’si erkek. Örneğin; İngiltere’de salgın sırasında hükümetin günlük basın brifinglerinin % 42,5’i kadın siyasetçi ya da uzmanların olmadığı erkeklerden oluşan bir kadro ile düzenleniyor. Aynı durum Polonya’da da gözleniyor. Türkiye’de salgına dair konuşabilen kadın uzmanların sayısı bir elin parmaklarının sayısını aşmıyor. Salgını yönetmek erkek işi gibi davranılıyor, zaten sıklıkla yayınlanan genelgelerden de bunu görüyoruz. Bu dengesizlik erkeklerin siyasi liderlik ve kamu görevlerinde aşırı temsil edilmeye devam ettiği gerçeğini yansıtıyor. Covid-19 ile ilgili organlara atamalar da öyle. Ülkemizde varlığı ciddi tartışmalara neden olan bilim kurulundaki uzmanların dağılımına dair bir bilğimiz yok. Ancak, zaten alınan kararlardaki

etkililikleri de tartışmalı olan böyle bir kurul için konuşmak da boşa çıkıyor bu durumda. Bu çarpık perspektif ve yapısallık siyasi gündeme kapalı acil cinsiyet eşitliği önceliklerini tartışmaktan bizi alıkoymamalı. Önümüzdeki süreçte, kurumlar kadınların siyasete dahil olmadığı mesajını vermeye devam ettikçe, görünür kadın liderlerin yokluğu, kadınları siyasetle uğraşmaktan daha da caydırma etkisi yaratacaktır.

Sonuç olarak; pandemi bu endişe verici eğilimlere rağmen, aynı zamanda kadınların siyasi katılımını güçlendirmek için fırsatlar da barındırmaktadır. Çünkü artık daha güçlü feminist dayanışma ağlarının doğuşuna tanık olduğumuz da bir süreçteyiz. Kadınlar çevrimiçi ortamda geçmişe göre daha fazla ses çıkarıyorlar ve mevcut pandemik tepkilere yönelik feminist eleştiriler için daha geniş kitlelere ulaşıyorlar. Mevcut araştırmalar, istisnai kriz ortamlarının kadınların siyasi temsiline daha fazla destek sağlayabileceğinin altını çiziyor. Çünkü pandemi empati ve bakım gibi genellikle kadınlarla ilişkilendirilen niteliklere olan talebi artırıyor. Ve gelişmiş ülkelerde partiler seçmenlerinin dikkatlerini; kadınların eğitim, sağlık gibi sorunları daha insani ele almakta yetkin oldukları fikrine yöneltiyorlar. Alman Yeşiller Partisi ve genç kadın liderinin yükselişini bu bağlamda düşünmek gerek. Covid-19 salgını geleneksel cinsiyet rollerine dönüşü hızlandırırsa bile, klişeleşmiş kadınsı özelliklerin siyasi liderlerde daha fazla değer görmesi için fırsat yarattığını da yadsıyamayız. Elbette, bu söylemin özünde bir risk var; kadın liderler/siyasetçiler üzerinde erkeklerden daha fazlasını vadetme baskısı yaratabilir. Bu da onların daha sert bir şekilde seçmen tarafından cezalandırılabileceği anlamına gelir. Kadın liderler için, bu süreçte siyaset cam bir zeminde sürdürülmektedir.

Pandemi, mevcut yönetim paradigmalarını ve bunların ardındaki cinsiyet normlarını yeniden hayal etme ve inşa etme olanağı da yaratabilir. Krizler yeni

davranışları teşvik edebilir. Yeniden inşa dönemleri, eşitsiz cinsiyet normlarını değiştirebilme, böylece bizi daha dayanıklı yönetim sistemlerine ulaştırabilecek politikalar için baskı fırsatları yaratabilir. Örneğin, Covid-19 salgını kamu kurumlarının ve özel işverenlerin çalışma şeklini yeniden düşünmelerine yol açtığından, uzaktan çalışma kadın istihdamı için bir baskı yaratabilir. Bütün bu risklerin üstesinden gelmek, pandemi sırasında ve sonrasında kadınların siyasi katılımını güçlendirmek için partilerin ve sivil inisiyatifin bir toplumsal cinsiyet merceği kullanması anlamına geliyor. Türkiye’de her ne kadar kadın hareketi muhafazakâr İslamcı hükümet ve devlet tarafından ciddi bir mukavemetle karşılaştı da, feminizmin toplumsal cinsiyet eşitliği talebini daha önce hiç olmadığı ölçüde geniş kitlelere ulaştırmaktadır. Pandemiden sonraki kadın mücadelesi kazanılmış hakların ve hak taleplerinin devam ettirilmesi odaklı olacağı gibi, ayrımcılığa karşı dayanışmaya ortak alanlar açan, ulusal sınırları aşan dayanışma ağının parçası olarak sürdürülecektir. Bu demokratik bir sosyal muhalefet anlamına gelir ki, bu anlamda bir muhalefeti görmezden gelmek siyasi partilerin akıbeti için oldukça çarpıcı sonuçlar yaratacaktır. Bu nedenle, partilerin politika ve hedeflerini sistematik olarak gözden geçirmeleri kaçınılmaz görünüyor. Toplumsal cinsiyet içeren kurumsal reformlar için çabalarını yenilemeleri gerekiyor. Yerel düzeyde kadın seçmenleri ve adayları desteklemek için çalışan ve çabaları sürekli yerel ve uluslararası desteğe ihtiyaç duyan cinsiyet eşitliği aktivistlerinden de çok şey öğrenebilirler ve öğrenmelidirler. Covid-19 salgınının cinsiyet eşitliği üzerindeki nesiller boyunca etkisini hafifletmek siyasetin sürdürülebilirliği için en önemli sorumluluklardan biri olarak önümüzde duruyor. Buna yönelik ilerici politikaların benimsenmesi ve uygulanmasını sağlamak için yapılabilecek ulusal, yerel ve örgütsel çalışmaların bir an önce yaşama geçirilmesi gereği de öyle...

Türkiye’de Kadın İstihdam Oranları Artırılmalı

İşgücü piyasalarının takibi açısından en önemli göstergelerden biri istihdam oranıdır. İstihdam oranı, çalışma çağındaki nüfusun ne kadarının beşeri sermayesinden ekonomik sistem içerisinde faydalandığını gösterir. İstihdam oranlarının takibi hem ekonomik kaynakların etkin kullanımı açısından hem de hanelerin gelir kaynaklarına erişimi ve gelirin haneler arası paylaşımı açısından önem teşkil eder.

Benzer gelişmişlik seviyelerine sahip ülkelerle kıyaslandığında Türkiye ekonomisinin önemli yapısal sorunlarından biri istihdam oranlarının düşük olmasıdır. 2019 yılında Türkiye’de istihdam oranı yüzde 50 iken OECD ortalaması yüzde 68’dir. Bu düşüklüğün ardında toplumsal cinsiyet farklılıkları yatmaktadır. OECD ortalaması %76 olan erkek istihdam oranı Türkiye’de %61, OECD ortalaması %68 olan kadın istihdam oranı ise Türkiye’de %32’dir. Türkiye’deki kadınların istihdam oranlarının uluslararası tüm kıyaslamalarda

oldukça geride kaldığı görülmektedir. Bir başka deyişle Türkiye, işgücü piyasasında kadınları yeterince istihdam edememekte, beşerî sermayesinden yeterince faydalanamamaktadır.

Kadın istihdam oranlarının düşüklüğü iki farklı eğilimi yansıtmaktadır: Kadınların işgücüne katılım oranlarının düşük seyretmesi ve kadınların işsizlik oranlarının yüksek seyretmesi. Kadınların işgücüne katılımlarının düşük olmasına dair en iyi bilinen nedenlerden biri kadınların eğitim seviyelerinin erkeklere kıyasla daha düşük olmasıdır. Zira eğitim bireylerin işgücü piyasasında karşı karşıya oldukları ücret, terfi koşulları, kayıtlı işlere erişim gibi çalışma koşullarını iyileştirir. Dolayısıyla yüksek eğitilmiş kadınların işgücüne katılım oranlarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu bağlamda 4+4+4 olarak bilinen ve 2012’de başlayan 12 yıllık zorunlu eğitim uygulaması ve üniversite sayısının artırılmasıyla birlikte kadınların eğitim seviyelerinin hızla

arttığı söylenebilir. Bu politikalar sonucunda üniversite mezunları arasında kadınların payının arttığı görülmektedir.

Ancak kadın istihdamının artırılması için kadınların eğitim seviyelerinin artırılması maalesef yetersiz ve geç devreye giren

bir politika aracıdır. Son on yılda kadınların eğitim seviyelerinin artmasına karşın özellikle üniversite mezunu kadınların işsizlik oranlarının ciddi seviyede arttığı söylenebilir. Üstüne üstlük yapılan araştırmalara göre Türkiye ile Yunanistan ve İtalya gibi ülkeler arasındaki kadın işgücüne katılım oranı farkları ayrıştırıldığında eğitim seviyesi farklılıklarının katılım oranlarının sadece bir kısmını açıkladığını göstermektedir. Başka bir deyişle, kadın nüfusun eğitim seviyesi, Yunanistan ve İtalya gibi nispeten düşük katılım oranına sahip ülkelerle aynı olsa dahi Türkiye’de kadın katılım oranlarının daha düşük kalacağı anlaşılmaktadır.

Kadın işgücüne katılımı ve istihdamı sadece eğitimle belirlenmez. İktisat teorisine göre haneler işgücüne katılım ve ev içi üretim kararlarını tek bir karar olarak değerlendirirler. Türkiye gibi ataerkil toplumsal cinsiyet rollerinin yaygın olduğu bir yapıda, birçok hanede kadınların hane içi üretimdeki rolleri birincil rol olarak tanımlanır. Erkeklerin kamusal alanda çalışarak para kazandığı, kadınların ise özel alanda ev işleri ve çocuk bakımından sorumlu olduğu, daha geleneksel rollerin hüküm sürdüğü hanelerde kadınların işgücüne katılmadıkları, katılsalar dahi işgücü piyasasında çalışıyor olmalarına rağmen hane içi üretimden aslen sorumlu olmaya devam ettikleri yaygın olarak

görülmektedir. Dolayısıyla ataerkil toplumsal cinsiyet rolleri hükmünü sürdürdüğü takdirde işgücü piyasasında çalışan kadınların çift vardiya yaptıkları aşıkardır.

Bu koşullar altında, daha yüksek eğitim seviyesine sahip kadınların, yarımcı başka kadınlar çalıştırarak, bakıma muhtaç küçük çocuklarını yuvaya göndererek, kısacası hane içi üretimi piyasadan satın alarak üstlerindeki iş yükünü bir nebze olsun azalttıkları görülmektedir. Ancak özellikle düşük eğitim seviyesine sahip kadınlar için bu olanaklar maalesef çok kısıtlıdır. İşgücü piyasasında genelde kayıt dışı işlerde sıkışıp kalan düşük eğitilmiş kadınların, bu hizmetleri dışarıdan alacak kadar para kazanamadıklarını tahmin etmek zor değildir.

Elbette Dünya’da toplumsal cinsiyet rollerini tam anlamıyla eşitlikçi olarak tanımlayabilmiş çok az sayıda toplum bulunmaktadır. Daha ziyade, tamamıyla ataerkil bir düzlem ile tamamıyla eşitlikçi bir düzlem arasında bir dağılım mevcuttur. Kadınları ücretli çalışmaya dahil etmede yol kat etmiş ülkelerde özellikle bakım hizmetlerinin yaygın olarak devlet tarafından sağlandığı görülmektedir. Böylelikle devletler hem kadınların işgücü potansiyelinden faydalanmakta, ülkedeki insan kaynağını artırmakta, hem de çocuklarının

ve yaşlıların bakımlarının kaliteli, erişilebilir ve sürdürülebilir şekilde sağlanmasını garanti altına almaktadır. Bakım hizmetlerinin devlet tarafından sağlanması, kadın işgücüne katılım oranlarının artırılması için gerekli ama yine yetersiz bir politika olarak görülmelidir. Zira kurumsal bakım hizmetlerinin devlet tarafından sağlandığı birçok ülkede kadınların halen hane içi üretimden aslen sorumlu olmaya devam ettiği görülmektedir.

Benzer şekilde gerek çalışma saati gerek çalışılan mekân açısından daha esnek çalışma olanaklarının da kadınların üzerindeki çift vardiyayı hafiflettiği görülmektedir. Kadınların hane içi üretim sorumluluklarının ağır olduğu dönemlerde, işgücü piyasasından tamamiyle düşmek yerine üstlendikleri iş yükünü hafifletmek amacıyla daha esnek çalışma biçimlerinden faydalandıkları görülmektedir. Ancak esnek çalışma

biçimleri, işgücü piyasasında zaten erkeklere kıyasla daha olumsuz koşullarda istihdam edilen kadınların çalışma hayatındaki kırılganlıklarını artırmaktadır. Daha esnek çalışma biçimlerinde kısıp kalan kadınların terfi olanakları sınırlanmakta, kayıtlı ya da iş garantisi olan istihdama erişimleri zorlaşmakta, toplumsal cinsiyet ücret farklılıkları derinleşmektedir.

Ezcümle, kadınların işgücüne katılımını artırmanın yolu hane içi üretimi sadece kadınların üstlendiği sistemlerden uzaklaşmaktan, bakım sorumlulukları devletin üstlendiği sistemlere evrilmekten ve hane içi daha eşitlikçi iş bölümlerini desteklemekten geçmektedir.

Toplumsal cinsiyet rollerini dönüştürmeyen herhangi bir politika aracı orta ve uzun vadede kadınların üstündeki yükü azaltmakta yetersiz kalacaktır.

Her alanda olduğu gibi COVID-19 salgınının kadınların işgücü piyasasında zaten var olan kırılgan şartlarını daha da olumsuz etkilediği görülmektedir. 2019'da yavaşlayan ekonomik büyüme performansına bağlı olarak önce işsizlik oranları artmış, yıl sonuna doğru da işgücüne katılım oranlarının gerilemeye başladığı görülmüştür. Salgının Türkiye'yi de etkisine almasıyla birlikte alınan sosyal mesafelendirme önlemleri ile bu önlemlerin ekonomik hayat üzerindeki etkilerini azaltmayı hedefleyen

önlemlerin devreye sokulmasıyla birlikte işgücü piyasasında da önemli değişiklikler meydana gelmiştir.

Sosyal mesafelendirme önlemlerinin sıkı uygulandığını Mart - Mayıs ayları arasında birçok işyeri ka-

panmak zorunda kalmıştır. Bu dönemde kayıtlı istihdamın sona erdirilmesi yasaklanmış olmakla birlikte kayıt dışı istihdamda önemli çöküşler kaydedilmiştir. Özellikle düşük eğitimli kadınlar nispeten daha sıklıkla kendi hesabına ya da ücretsiz aile işçisi olarak ve/veya kayıt dışı olarak istihdam edilmektedir. Dolayısıyla kayıt dışı istihdamdaki kayıpların kadınları nispeten daha şiddetli etkilediği söylenebilir.

Hareketliliğin kısıtlanmasıyla hane bireyleri daha çok evde vakit geçirmeye başlamış, dolayısıyla ev işleri artmış, okulların çevrimiçi eğitime geçmeleriyle birlikte özellikle ilköğretim çağındaki çocukların eğitimlerinin takibi de ha-

nedeki bireylere devredilmiştir. Hanelerde salgın öncesinde gözlemlenen iş bölümündeki dengesizliklerin salgında da devam ettiğini tahmin etmek zor değildir. Nitekim salgında kadınlar ev işlerinin arttığını beyan etmektedir. Bu durum sonucunda birçok kadın çalışmaya ya da iş aramaya devam etmek yerine işgücü piyasasının dışına düşmüştür. Bu durum kadınların işsizlik oranlarının düşmesine sebep olmuştur. Bir başka deyişle, işsizlik oranlarındaki toplumsal cinsiyet farkının daralması, kadınların istihdam edilmesinden ziyade kadınların işgücü dışına çıkışlarının daha şiddetli olmasından kaynaklanmaktadır.

Salgında yaz aylarının nispeten sakin geçtiği ancak sonbahardan itibaren ikinci ve üçüncü dalgaların etkilerinin hissedildiği görülmektedir. Tekrar önlemlerin sıkılaştırıldığı Kasım 2020 ve Nisan 2021 dönemlerinde kadınların durumunun daha da zorlaşması beklenir. Salgının bir yılı tamamladığı Mart 2021'den itibaren salgının tekrar şiddetlendiği, aşılanmanın beklenen hızda ilerlemediği ve mesafelendirilme önlemlerinin tekrar sıkılaştırıldığı görülmektedir. Bu ortamda kadınların işgücü piyasasına dönmeleri giderek zorlaşacaktır. İşgücünden uzak geçen dönemlerde hem beşerî sermayelerinin

yıpranması hem de işgücü bağlılığının zayıflaması önemli riskler barındırır. Üstüne üstlük bu durum ataerkil düzende kadınlara biçilen eşitlikçi rolleri perçinleyecektir. Bu koşullar altında kadınların işgücü piyasasına dönmesi iyice zorlaşacaktır.

Kadınların işgücüne katılımlarının artırılması için kısa vadede okulların açılması özendirilmeli, aşılanma takvimi bakımına muhtaç çocukların ebeveynlerini önceliklendirecek şekilde gözden geçirilmeli, orta vadede ise esnek çalışma biçimlerinin yaygınlaşabilmesi için gerekli düzenlemeler yapılmalı, kaliteli ve erişilebilir bakım hizmetleri devlet tarafından üstlenilmelidir. Bu politikaların, toplumsal cinsiyet eşitliğini odağına alan politikalarla desteklenmesi elzemdir.

Kadınların işgücüne katılmaları ve ücretli istihdam edilmeleri hem kendi beşerî sermayelerini etkin kullanmaları açısından hem de hanelerin olumsuz gelir şoklarına karşı finansal dayanıklılıklarını artırmaları açısından önem arz etmektedir. Türkiye orta gelirli ülkeler seviyesinden yüksek gelirli ülkeler seviyesine yükselebilmek için elindeki kaynakları etkin bir şekilde kullanmaya, kadınların istihdam oranlarını artırmaya mecburdur.

Zuhal Yeşilyurt Gündüz

Akademisyen

zuhal.gunduz@tedu.edu.tr

Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi ve Patriarkaya Karşı Mücadele

“Şurasını iyi bilmek gerekir ki ne erkekler kadınlara hizmetkâr, ne de kadınlar erkeklerle cariye olmak için yaratılmıştır... El ve ayak, göz, akıl gibi vasıtalar da bizim erkeklerden ne farkımız vardır? Biz de insan değil miyiz? Yalnız cinsimizin ayrı oluşu mu bu halde kalmamıza sebep olmuştur? Bunu hiçbir sağduyu kabul etmez...” Bu cümleleri günümüzde yaşayan bir kadından duymak, okumak mümkün olabilirdi. Gerçekte bu sözleri Rabia Hanım Terakk-i Muhadderat kadın dergisinden 1868 yılında dünyaya haykırıştır.

Benzer bir şekilde Hanımlara Mahsus Gazete'nin 1885 yılında yayınlanan 2. sayısında Fatma Aliye kadınların eğitim hayatını engellemeye çalışan erkekleri açıkça eleştirmiş ve açıkça “erkek iktidarı” ifadesini kullanmıştır. Erkek iktidarı, yani ataerki, yani patriarka.

Kaç yıl geçti aradan. Türkiye Cumhuriyeti kuruldu. Devrimler, reformlar, yenilikler... Gel gör ki “erkek iktidarı” varlığını sürdürerek devam ettirdi. Feminist Uluslararası İlişkiler teorisyeni Prof. Dr. Cynthia Enloe'ya göre patriarka çok güçlü bir olgudur, kendini zama-

nın ruhuna göre konumlandırabilmekte ve bu şekilde güçlenebilmektedir. Patriarkanın bazen şekil değiştirerek, bazen hızını, gücünü, sesini, şiddetini artırarak devam edebilmesi işte bu yüzden mümkün olmuştur. Patriarka gündelik hayattaki cinsiyetçilik ve cinsiyet ayrıımıdır; kadın düşmanlığıdır ve cinsiyet eşitsizliğidir. Patriarka kadına yönelik şiddettir; kadın cinayetleridir. Kadınların korkmasını, sinmesini, şiddet görmesini, acı çekmesini, öldürülmesini olağan gören bir sistemdir. Ve devletin koruma görevini yerine getirmemesidir.

17 Mayıs 1987 günü Türkiye'de kadına yönelik şiddetle mücadelede bir dönüm noktasıdır. 1980 darbesi sonrası resmi izinle gerçekleştirilen ilk eylem olmasının yanı sıra ilk kez üç bin kadının başkaları için değil, bizzat kendileri için, yaşam hakları, şiddetsiz bir yaşam sürme hakkı için mücadele ettikleri simgesel, devasa bir eylemdi. Çıkış noktası hamile ve iki çocuk annesi bir kadına eşinin şiddet uygulamasına karşı açtığı boşanma davasında hâkimin, “Kadının sırtını sopasız, karnını sıpasız bırakmak gerekir” diyerek boşanmalarını reddetmesi olmuştur.

Bu yürüyüş kadınları ve çocukları şiddetten koruyacak yasal düzenlemelerin eksikliğine karşı da bir eylemdi aynı zamanda. Psikolojik, ekonomik, cinsel, fiziksel şiddete uğrayan bir kadın en iyi ihtimalle bunu boşanma nedeni olarak ifade edebilmekteydi fakat şiddeti uygulayan erkeğe karşı ne bir yargılama ne bir cezai işlem söz konusu değildi. Çünkü böyle bir eylem “suç” olarak tanımlanmamıştı o zamanlar. Devlet aile işlerine müdahale etmezdi. Yaygın bakiş ve anlayış buydu.

Oysaki bu müdahale etmeme durumu hem Türkiye Cumhuriyeti’nin Anayasasına hem de Türkiye’nin imzalamış olduğu farklı uluslararası sözleşmelere aykırıydı. Anayasanın 41. Maddesine göre “Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır. Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilâtı kurar.”

Uluslararası Sözleşmeler bağlamında ise 18 Aralık 1979 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’nda kabul edilen CEDAW (BM Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Tasfiye Edilmesi Sözleşmesi) 1985 yılında Türkiye tarafından onaylanmış ve 14 Ekim 1985’te Resmî Gazete’de yayımlanmıştır. CEDAW “kadınlar için bir haklar bildirgesi, devletler için bir yükümlölükler manzumesidir.”

Ulusal ve uluslararası yükümlölüklerin ışığında ve başta Kadın Dayanışma Vakfı, Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı ve Kadının İnsan Hakları Yeni Çözümler Derneği gibi kadın örgütlerinin ve güçlü kadın hareketinin mücadelesi sonucunda 14 Ocak 1998 tarihinde 4320 sayılı “Ailenin Korunmasına Dair Ka-

nun”un kabulü ile birlikte Türkiye’de ilk kez aile içi şiddeti önlemeyi hedefleyen bu yasal düzenleme ile devletin şiddetin önlenmesindeki yükümlölüğü hukuki bir zeminde ifade bulmuştur. Bu kanunun yürürlüğe girmesinin önemli olmakla birlikte hem adı hem içeriğindeki sınırlılık kadın hareketi tarafından eleştirilmeye devam edilmiştir. Kanunun aile içi şiddeti önlemeye yönelik bir kanun olmasından dolayı adının “Ailenin Korunmasına Dair Kanun” değil “Aile İçi Şiddeti Önleme Kanunu” olmasının gerekliliği ortadadır. Bunun yanı sıra şiddete uğrayan kadınlar için maddi ve hukuki destek sağlanması ve bağımsız kadın sığınaklarının sağlanması da talepler arasındaydı. 4320 sayılı Kanun ile ilgili bir diğer sorun da bazı muğlak kalan ifadeleri olmuştur. Kanun “eşlerden birinin veya çocukların veya aynı çatı altında yaşayan diğer aile bireylerinden birinin veya mahkemece ayrılık kararı verilen veya yasal olarak ayrı yaşama hakkı olan veya evli olmalarına rağmen fiilen ayrı yaşayan aile bireylerinden birinin aile içi şiddete maruz” kalanları kapsıyordu ve bu durumda olanlar farklı tedbirlere başvurabiliyordu. Fakat gündelik uygulamalarda boşanmış, dini “nikahlı” olan ya da evli olmayan kadınlar için koruma kararı konusu tartışmalara ve yoruma açık kalıyordu ve hakimlerin tutumlarına göre kararlar veriliyordu. Kanunun geniş kesimlerin bileceği şekilde yaygınlaştırılamaması ve yeterli biçimde bilinmemesi kadınların haklarını gerektiği şekilde kullanamamalarına neden oluyordu.

4320 sayılı Kanun’un yetersizliği kadınların yaşadıkları şiddet karşısında devletin yükümlölüğünü yerine getirmeyip kadınların uğradığı şiddeti görmezden gelmesi ve kadınları yeterince koruyamaması ile birlikte kadın cinayetlerinin artması sonucu daha da belirginleşmekteydi. Tam da bu süreçte bir kadın

yaşadığı dramın sonucu bir simgeye ve uluslararası bir sözleşmenin temel nedeni olacaktı. Nahide Opuz 1995 yılında evlenmiş olduğu eşinin kendisini

yi Sözleşmesi” 11 Mayıs 2011 tarihinde imzalanmıştır. İstanbul Sözleşmesi’nin ışığında 6284 sayılı “Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine

ve annesini altı kez öldürmeye çalışması nedeniyle 1996’da boşanma talep etti. Nahide Opuz 36 (!) kez polise gidip şikâyet etmesine karşın eşi bir kez olsun tutuklanmamıştır. 2002 yılında Nahide Opuz şiddetten kurtulabilmek için annesinin desteği ile evi terk etmeye çalışırken eşi annesini öldürmüştür. Buna rağmen serbest kalan katil Nahide Opuz’a ölüm tehditlerine devam etmiştir. Opuz davası Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nde görülmüştür ve karar ile birlikte ilk defa kadına yönelik şiddet, ayrı bir şiddet türü olarak ve kadınların sadece kadın oldukları için bu şiddete maruz kaldıkları kabul edilmiştir. Dolayısıyla şiddetin cinsiyet temelli olduğu ve toplumsal cinsiyetle bağlantılı bir olgu olduğu belirtilmiştir. Opuz kararı ile Türkiye devleti bir kadını koruyamadığı, korumadığı için mahkûm edilmiştir.

Opuz kararının ışığında Türkiye’de hükümet kadın örgütlerinin bilgi, birikim ve yoğun çabaları ile birlikte kadına yönelik şiddetin önlenmesini uluslararası düzeye çıkarmayı amaçlamıştır. Bu yolda en çok emek veren isimlerin başında Prof. Dr. Feride Acar gelmektedir. Türkiye’nin kurucu üyesi olduğu Avrupa Konseyi’nde Türkiye’nin dönem başkanlığına yetişmesi ve dolayısıyla “İstanbul” ismini alabilmesi için de ayrıca uğraşmıştır. İstanbul Sözleşmesi, yani “Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konse-

Dair Kanun” çıkarılmıştır. İstanbul Sözleşmesi’nde bulunmamasına rağmen 6284 sayılı Kanunda “ailenin korunması” kavramına neden gerek duyulduğu tartışmalara neden olsa da 6284 sayılı Kanun 4320 sayılı Kanunun çok ötesindedir.

İstanbul Sözleşmesi hem kadınları hem kız çocuklarını hem de oğlan çocuklarını her türlü toplumsal cinsiyet temelli şiddetten korumaktadır. Denetim mekanizması olarak getirdiği GREVIO ile hem hükümetlerin raporlarını hem de kadın örgütlerinin gölge raporları istemektedir. Kadın sığınma evleri ve diğer destek mekanizmalarının sağlanmasını talep etmektedir. İstanbul Sözleşmesi şiddete karşı mağdurun korunması ve şiddetin önlenmesi için devlete en üst seviyede görev vermektedir. “İstanbul Sözleşmesi yaşatır”, uygulandığı süreçte yaşatır, koruyucu ve önleyici tedbirler sayesinde kadınları ve çocukları koruyabilmektedir.

Şiddet asla bireysel, kişisel bir mesele değildir. Şiddet her zaman politiktir. Şiddetin önlenmeye çalışılıp çalışılmadığı da elbette politik bir meseledir. Dolayısıyla bir hükümetin demokrat olma iddiası ile kadına ve kız ve oğlan çocuklarına yönelik şiddeti engellemeye ve önlemeye yönelik ciddiyeti, çabaları ve başarıları birbiriyle bağlantılıdır. Bir devletin ciddiyeti aynı zamanda anayasasına ve insan haklarına uyma-

sıyla kendisini göstermektedir. Türkiye Cumhuriyeti Anayasa'nın 10. Maddesi bu bağlamda yol göstericidir.

X. KANUN ÖNÜNDE EŞİTLİK

MADDE 10 - "Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefî inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.

(Ek fıkra: 5170 - 7.5.2004 / m.1) Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür."

Devlet kanun önündeki eşitliği - fırsat eşitliğini değil sadece - gerçek anlamda eşitliği, eşit hakları, güven içinde yaşamayı sağlamak zorunda. Kadınlar ve erkekler bu ülkede hala eşit olarak görülüyorlarsa bu bizzat devletin görevini yerine getirmemesinden kaynaklanmaktadır.

Fatma Aliye'nin 1885 yılında ifade etmiş olduğu "erkek iktidarı" süregelmekte, ataerki gücünü korumaktadır.

Patriarka sosyal dünyada tüm tarihi yapılarda olduğu gibi insanlar tarafından inşa edilmiştir ve fikir olarak insanların ona inanmasına ve yaşatmasına ihtiyacı vardır. Dolayısıyla patriarkanın "Kendi çıkarlarını veya hizmet ettikleri kurumların çıkarlarını korumaya çalışan belirli kişilerin kasıtlı eylemleri"ne ihtiyacı vardır. Bundan dolayıdır ki Cynthia Enloe bizleri zamanın ilaç olabileceği ve zamanla bir şeylerin kendi kendine değişeceği inancını bırakmaya ve "feminist merak" ("feminist curiosity") ile düşünmeye davet eder. Patriarka insanlar tarafından yapıldığına göre insanlar tarafından yıkılması da mümkündür. Dolayısıyla değişime açıktır. İnsan eliyle yaratılan her olgu, her düşünce yine insan eliyle yok edilebilir. Erkek iktidarına, patriarkaya son verecek olan zaman değildir, kesişimsel, ulus ötesi, küresel feminist hareket, kadın örgütleridir ve kadınların bizzat kendileridir. İstanbul Sözleşmesi yaşatır!

Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Nedir?

TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİ DEYİNCE...

Toplumsal Cinsiyet deyince insanların cinsel biyolojisinden değil, onları toplumsal iktidar ilişkileri içinde kadın ya da erkek olarak adlandıran ilişkiler ve yapılardan bahsediyoruz. Yani biyolojinin değil toplumun cinsel aidiyetlerden ne beklediğini ve nasıl konumlandığını kastediyoruz. Yani cinsiyetin biyolojik sonuçlarından değil, bireylerin kadın erkek diye toplumsal iktidar ilişkileri içinde ne tür insanlara dönüştüğünü konuşmak gerekiyor.

Toplumsal cinsiyet bir toplumda kadınlar ve erkekler için kültür, gelenekler, eğitim, din ve diğer kurumlar tarafından uygun görülen toplumsal roller, sorumluluklar, davranışlar, konumlar, beklentiler, güç ve ayrıcalıklar, hak ve fırsatlar olarak tanımlanabilir. Bunların toplum tarafından kadınlar ve erkeklerle öğretilip benimsenmesi bir sosyalleşme pratiğidir ve okulda, ailede, sokakta, işgücü piyasasında, karakolda ve her yerde ortaya çıkar.

Toplumsal cinsiyet, modern erkek egemen toplumlarda ikili cinsiyet karşıtlığı üzerinden tanımlanmakla (kadın ve erkek vardır ve bunlar birbirinin ötekisidir) birlikte artık farklı cinsel yönelimlerin varlığının da kabulü ile LGBTİ+ bireyler tanımlanmakta ve cinsel varoluşların çoğulluğu kabul edilmektedir. Toplumsal cinsiyet kavramı kadınlarla erkekler ve diğer cinsel yönelimler arasındaki eşitsizlik ve farklı güç konumlarını anlamamızı sağlar. Toplumsal cinsiyete dayalı iktidar ilişkileri (erkek

egemenliği), bu sayede, tıpkı toplumsal sınıf ilişkileri gibi, temel ve birincil bir toplumsal değişken olarak toplumsal ilişkileri belirler.

Bu kavram toplumsal cinsiyet farklılıklarının ve eşitsizliklerinin sabit olmadığını, zamana, farklı topluluk yaşam biçimlerine göre değişken olduğunu gösterir. Aynı zamanda her iki cinse atfedilen biyolojik özelliklerin, cinsler arasındaki toplumsal, ekonomik ve politik eşitsizliklerin nedeni olamayacağını da gösterir.

TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİNDEN NE ANLAMALIYIZ?

Bütün politika alanlarında toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması için en az iki farklı eşitlik yaklaşımının geliştiği bir süreçten bahsediyoruz.

Aynılık eşitliği ve eşit muamele anlayışı, kadınların erkeklerle eşitmişler gibi muamele gördükleri toplumsal cinsiyet nötr (tarafsız) bir dünyaya sahip olma arzusu içerir. Aynılık eşitliği yaklaşımının stratejisi eşit muameledir. Aynılık eşitliği yerine biçimsel (formel) eşitlik, yasal (de jure) eşitlik gibi ifadeler de kullanılır. Bu eşitlik kavramının odağında fırsat eşitliği yer alır. Bireylere yasalar yoluyla eşit haklar tanınması ve varsa yasal engellerin kaldırılması fırsat eşitliğinin sağlanması demektir. Örneğin kadınları da, erkekler gibi, aynı okullarda okutmak böyle bir anlayış gereğidir. Bu liberal feminist anlayış, baskın ataerkil yapının yarattığı dirençli cinsiyet ayrımcılıkları karşısında çözümsüz kaldığı için eleştirilmiştir.

Farklılık eşitliği ve olumlu eylem bugün için daha geçerli bir eşitlik anlayışıdır. Farklılık eşitliği, kadınlar ve erkeklere aynı fırsatlar sağlansa da, kadınların, geçmişten gelen ayrımcılık ve dışlan-mışlıkların etkisiyle, eşit konuma gele-meyebileceklerine işaret eder. Farklılık eşitliği, eşitsiz konumda olanın (kadın) eşitlik sağlanıncaya kadar geçici özel önlemler aracılığıyla desteklenmesi fikrine dayanır. Farklılık eşitliği, erkek-lerle kadınlar arasında seçim yapmak için ölçütler oluşturulurken, toplumsal cinsiyeti işin içine katmak ve gerektiğinde liyakat açısından eşit olanlar arasından kadınları tercih etmek anla-mına gelen olumlu eylem politikaları-nı gerekli görür. Bu politikalar eşitsiz-liklerin ortadan kaldırılması amacıyla geçici bir süre tersine eşitsizlik içeren uygulamalar ve kotalar öngörülür. İş-gücü piyasasından evlenme ve doğum gibi nedenlerle bir süre ayrılıp yeniden çalışmak isteyen kadınlara veya erkek yoğun alanlara girmek isteyen kadınla-ra sağlanan destekler ve istihdam ko-taları gibi politikalar olumlu ayrımcılık örnekleridir.

rilmesi veya dönüştürülmesi ile ilgilidir. Dönüştürücü eşitlik yaklaşımının stra-tejisi toplumsal cinsiyeti ana-akım-laştırmadır. Toplumsal cinsiyetin ana-akımlaştırılması, toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik anlayış ve eylemle-rin bütün ana-akım politika alanlarına (planlama, yapım ve uygulama süreç-leri dahil olmak üzere) genişletilmesi anlamına gelir. Buna ek olarak politika döngülerinin her aşamasında toplum-sal cinsiyete duyarlı izleme, ölçme ve değerlendirme yapılması demektir.

Toplumsal cinsiyeti ana-akımlaştırma-da amaç, bütün kamu politikalarının kadınları ve erkekleri dengeli biçimde etkilemesini sağlamaktır. Eğer kamu politikaları cinsiyet körü ise, politi-ka yapımcılar toplumsal cinsiyet kalıp yargılarından kurtulamamışlarsa, top-lumsal cinsiyeti ana-akımlaştırma iklimi oluşmamış demektir. Benzer bir biçim-de, programlar için ayrılan kaynaklar toplumsal cinsiyet eşitsizliğini azaltma amaçlı kullanılmıyorsa, toplamsal cin-siyete duyarlı bütçeleme anlayışı ha-kim değilse, toplumsal cinsiyet ana-a-kımlaştırmasından bahsedilemez.

TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİ NASIL SAĞLANIR?

Toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamak zihniyet ve kültürün değişimine bırakı-lamaz. Kamunun sorumluluğu ve dev-letin uygulama görevi olarak tanımlanan toplumsal cinsiyet eşitliği çok katmanlı kamu hizmeti politikalarını gerektirir.

Toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamak için dönüştürücü eşitlik politikaları ve toplumsal cinsiyeti ana-akımlaştırma stratejisi uygulamak gereklidir. Dönüş-türücü eşitlik politikaları bize ayrımcılı-ğa ve eşitsizliğe neden olan kurumların, sistemlerin ve yapıların dönüşümünü sağlamadan eşitsizliklerle baş etmenin imkansız olduğunu söyler. Dönüştürü-cü eşitlik yaklaşımı kadınlar ve erkekler arasındaki gücü ve kaynakları yeniden ve eşit dağıtma gereğine işaret eder. Ayrıca eşitsizliğe yol açan normların, önyargıların ve kalıp yargıların değişti-

CİNSİYETÇİLİK

Cinsiyetçiliği, bir cinsiyetin diğerinden üstün olduğu inancını taşıma ve bu temelde önyargı ile davranma ve ay-rımcılık yapma olarak tanımlayabiliriz. Cinsiyetçilik, kadınlarla erkekler arasın-daki eşitsiz güç ilişkilerinin bir tezahü-rüdür. Bütün toplumlarda ve neredey-se bütün toplumsal kesimlerde yaygın olarak süregelir. Toplumsal cinsiyet kalıpyargıları tarafından güçlendirilir ve toplumsal cinsiyet eşitliği hedefine ulaşmayı engeller. Kadınların duygusal olmaları nedeniyle iyi yönetici olama-yacaklarını düşünmek gibi.

Cinsiyetçilik ile kadınlara yönelik şid-det arasında çok yakın bir ilişki vardır. Gündelik hayatın cinsiyetçi eylemleri aşağılanma, korku, ayrımcılık, dışlanma ve güvensizlik iklimi yaratır.

CİNSİYETÇİ AYRIMCILIK

Toplumsal cinsiyet farklılıklarına dayalı, kadınların ve erkeklerin taşıdıkları varsayılan özelliklere ve rollere eşdeğer olmayan önemler atfeden sosyal ve kültürel davranışlar ve düşünceler vardır. Bunlara cinsiyetçi kalıpyargılar diyoruz. Toplumsal cinsiyet kalıpyargılarının oluşumu, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasında ciddi bir engel teşkil eder ve toplumsal cinsiyet ayrımcılığıyla beslenir. Kalıpyargıların oluşumu ve kullanımı, kız ve erkek çocukların doğal yeteneklerini, okul seçimi ve mesleki tercihlerini, hatta daha genel olarak yaşam fırsatlarının gelişimini sınırlayabilir. Erkeklerin kadınlar üzerindeki tarihsel sürece dayanan güç ilişkilerini ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin kitlesel olarak benimsenmesini engelleyen cinsiyetçi tutumlarını haklı göstermek ve sürdürmek için kullanılırlar. Örneğin kadının öncelikli görevinin eş ve annelik, asıl yerinin ev içinde olduğu, bu görevleri aksatmadan yerine getirilmesi koşuluyla emek piyasasına var olabileceğini savunmak cinsiyetçi bir ayrımcılıktır.

Cinsiyetçi ayrımcılıktan erkekler de olumsuz etkilenir. Erkekler hakkındaki kalıpyargılar da toplumda erkekler için uygun görülen tutumların, değerlerin, normların ve önyargıların sonucudur. Örneğin, hegemonik erkeklik anlayışı gereği, erkeklerin duygularını saklamaları, her zaman çatışmayı göze alarak kazanmaya odaklanmaları gerektiği düşüncesi erkekler açısından da yerine getirilmesi zor beklentiler yaratır.

ÇOKLU AYRIMCILIK

Cinsiyet temelli ayrımcılığa uğrayan insanlar cinsiyetleri nedeniyle olduğu kadar, ait oldukları ırk veya azınlık kimlikleri, ten renkleri, dilleri, dinleri, inançları, siyasal düşünceleri, göçmenlik veya mültecilik durumları, milliyetleri, cinsel yönelimleri gibi diğer ayrımcılık yaratan özellikleri nedeniyle birden çok alanda, aynı anda ayrımcılığa uğrayabilirler. Başka bir deyişle, cinsiyetleri

temelindeki ayrımcılığa ek olarak bir veya birden fazla farklı toplumsal özellikleri nedeniyle çoklu ayrımcılık biçimleri ile karşılaşabilirler. Örneğin, bir göçmen işçi, çalıştığı bir ortamda kendisiyle aynı işi yapan diğer işçilerden daha az ücret alarak ayrımcılığa uğrayabilir. Bu kişi göçmen olma özelliğinin yanı sıra bir de kadınsa, kadın olması nedeniyle de ayrımcılığa uğrayabilir, örneğin tacizle karşılaşabilir. Öncelikle de kadınlar ve kız çocukları çoklu ve kesişimsel ayrımcılık biçimlerinin öznesi olabilirler ve dışlayıcı, nefret dolu ve zarar verici davranış normlarıyla iç içe geçmiş cinsiyetçilikle karşılaşabilirler.

TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTSİZLİKLERİNE KARŞI KADINLARIN GÜÇLENMESİ

Kadınların güçlenmesi demek kadınların yaşamları üzerinde kontrol sahibi olmaları demektir. Kendi değerlerine göre yaşayabilme ve tercihlerini ifade edebilme, seçimler yapabilme ve hayatlarını etkileyen kararları hem bireysel hem de toplu olarak etkileyebilmeleri ile ilgilidir.

Güçlenmenin özü, kadınların kendi kaderlerini kontrol etme yeteneğinde yatmaktadır. Bu, kadınların sadece eşit haklara, kaynaklara ve fırsatlara eşit erişime sahip olmaları değil, aynı zamanda bu konularda stratejik seçimler yapabilme ve kararlar alabilme gücüne sahip olmalarıdır. Bu da ancak kadınların bilinçlenmeleri, kendilerine güven oluşturmaları ve toplumsal cinsiyet ayrımcılığını ve eşitsizliğini pekiştiren yapı ve kurumları dönüştürebilme seçeneklerinin artması ile mümkün olabilir.

Güçlenme, toplumsal cinsiyetin iktidar ilişkilerini dönüştürecek bir süreçtir. Kadınların güçlenmesi için;

- Kadınların öz-değer duygusu gelişmeli;
- Hayatı hakkında seçim yapma ve karar verme hakları olmalı;
- Fırsatlara ve kaynaklara eşit erişim hakları sağlanmalı;

- Ev içinde ve dışında kendi yaşamlarını kontrol etme hakları desteklenmelidir. Toplumsal Cinsiyet Eşitliğini hayata geçirmek için neler yapılmalı?
- Cinslere eşit muamele yapma ve eşit fırsat sağlamalı,
- Kamu kaynaklarından ve hizmetlerinden farklı cinsiyetteki vatandaşların eşit erişimi sağlanmalı,
- Cinsiyet özelliklerinin eşdeğerliği vurgusu yapılmalı ve farklı cinsiyetteki insanların gereksinimlerine eşit derecede değer verilmesi sağlanmalı,
- Cinsiyet temelli özgürlük vurgusu yapılmalı, toplumsal cinsiyet rolleri hakkındaki kalıpyargılar ve sınırlamalar olmaksızın, tüm insanların kişisel yeteneklerini geliştirmekte ve seçimler yapmakta özgür olması sağlanmalı,
- Farklılık ve çeşitlilik içinde cinsler arası eşitlik vurgusu yapılmalı çünkü toplumsal cinsiyet eşitliği farklı olma hakkını da içerir. Bu da farklı kadın ve erkek gruplar arasındaki sınıf, siyasi görüş, din, dil, etnik köken, ırk ve cinsel yönelim farklılıklarının dikkate alınması anlamına gelir.
- Ayrımcılığa uğramama garantisi sağlanmalı ve bunu sağlamak için özel amaçlı eşitlik politikalarının geliştirilmesi ve etkin uygulanması gerekir.
- Cinsler arası güç eşitsizliklerini de

tirme ve bunları yaratan koşullarla mücadele edilme gereği vurgulanmalıdır. Toplumda var olan ücretli ve ücretsiz çalışma, gelir elde etme, mülk sahibi olma, eğitim alma, sağlık hizmetlerine erişim, karar almaya katılma gibi kamu hizmetlerine erişimdeki eşitsizliklerin cinsler arasında güç eşitsizliklerine yol açan temel neden olduğu unutulmamalıdır.

Toplumsal cinsiyet eşitsizliklerine karşı geliştirilen ilkeler, stratejiler ve çözümlerle ilgili temel uluslararası hukuki kaynaklar şunlardır:

- 1981-Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi- CEDAW
- 1995- Pekin Deklarasyonu ve Eylem Planı
- 2010- Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi
- 2007-Çocukların Cinsel Suiistimal ve Cinsel İstismara karşı Korunmasına İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi - Lanzarote Sözleşmesi
- 2021-ILO 'nun İşyerinde Cinsel Şiddet Ve Tacizin Ortadan Kaldırılmasına İlişkin 190 Sayılı Sözleşmesi (25 Haziran 2021 tarihinde yürürlüğe girecektir).

KADINLARIMIZ

*Ayın altında kağnılar gidiyordu.
Kağnılar gidiyordu Akşehir üstünden Afyon'a doğru.
Toprak öyle bitip tükenmez.
dağlar öyle uzakta,
sanki gidenler hiçbir zaman
hiçbir menzile erişmeyecekti.
Kağnılar yürüyordu yekpare meşeden tekerlekleriyle.
ve onlar
ayın altında dönen ilk tekerlekti.
Ayın altında öküzler
başka ve çok küçük bir dünyadan gelmişler gibi
ufacık, kısacıktılar
ve pırıltılar vardı hasta, kırık boynuzlarında
ve ayakları altında akan
toprak
toprak
ve
topraktı
Gece aydınlık ve sıcak
ve kağnılarda tahta yataklarında
koyu mavi humbaralar çırılçıplaktı.
ve kadınlar
birbirlerinden gizleyerek
bakıyorlardı ayın altında
geçmiş kabilelerden kalan öküz ve tekerlek ölülerine.
Ve kadınlar bizim kadınlarımız:
korkunç ve mübarek elleri,
ince, küçük çeneleri, kocaman gözleriyle
anamız, avradımız, yarımız
ve sanki hiç yaşamamış gibi ölen
ve soframızdaki yeri öküzümüzden sonra gelen
ve dağlara kaçırıp uğrunda hapis yattığımız
ve ekinde, tütünde, odunda ve pazardaki
ve karasabana koşulan
ve ağıllarda
ışılısında yere saplı bıçakların
oynak, ağır kalçaları ve zilleriyle bizim olan
kadınlar
bizim kadınlarımız
şimdi ayın altında
kağnıların ve hartuçların peşinde
harman yerine kehribar başaklı sap çeker gibi
aynı yürek ferahlığı,
aynı yorgun alışkanlık içindeydiler.
Ve on beşlik şarapnelin çeliğinde
ince boyunlu çocuklar oynuyordu.
Ve ayın altında kağnılar
yürüyordu Akşehir üstünden Afyon'a doğru*

Nazım Hikmet

İKİNCİ YÜZYIL DERGİ

***Şiddet sonucu
hayatını kaybeden
bütün kadınları
saygıyla anıyoruz...***

#KadınCinayetleriniDurduracağız